

NAROCNINA: Cona A: mesečna 60.—, četrtletna 180.—, polletna 360.—, celoletna 600.— lir. Cona B: 40.—, 120.—, 240.—, 400.— jugolir. **PLRJ:** 24.—, 70.—, 140.—, 280.— din. Tekoči račun za **STO-ZVU** na ime: «Založništvo Primorski dnevnik», Trst 11-5374; tekoči račun za Jugoslavijo na ime «Primorski dn.», upr., Ljublj., 6-90601-19.

LJUDSKI TEDNIK

TRST 1. januarja 1949

UREDNIŠTVO: Via Montecchi 6-II - 24. **UPRAVA:** Via Ruggero Manna šte. 29. **TELEFONI:** uredništvo 93808, uprava 37847. **OGLESI** pri upravi od 8.30-12.00 in od 15.00 do 18.00 ure. Rokopisi se ne vračajo. - Poština plačana v gotovini. Spedizione in abbonamento postale secondo gruppo.

V novo leto

Dvanajst mesecev je preteklo, kar smo si voščili novo leto 1948. Naredimo, kot naredi dober gospodar, obračun čez teh dvanajst mesecev; pretehtajmo dogodke, pozitivne in negativne v smislu našega voščila, postavimo zaključke in potegnimo iz njih nauke, ki nam bodo služili v bodoče.

Leto 1948 je bilo morda najburnejše povojno leto. Npori za ureditev številnih perečih mednarodnih vprašanj niso privedli do zaželenega pomirjenja, niti niso pustili toliko ugodnih tal, da bi tako pomirjenje lahko z gotovostjo predvidevali v letu 1949, čeprav lahko istočasno trdimo, da so prav nekateri dogodki preteklega leta odmaknili nevarnost novega vojnega požara, ki ga vztrajno netijo mračne reakcionarne sile. Mednarodni politični odnosi so se zaostriili pred vsem na vprašanju mirovnih pogodb, točneje: na vprašanju demokratičnega izpolnjevanja določb mirovne pogodbe in dogovorov, oziroma na njih preziranju in sabotiranju.

Mi vemo, da so mirovne pogodbe in dogovori taki, kot so zapisani, plod zmagovitega pohoda demokratičnih sil v borbi proti nemom fašizmu. Razumemo, da taki kot so zapisani, ne ustrezajo težnjam roditeljev fašističnega imperializma, ker jim ovirajo njih načrte. Zato smo priča dan za dnem, kako imperialisti kršijo mirovna določila, kako gredo preko njih in celo proti njim. Poglejmo samo vprašanje povojne Nemčije, ki je osrednje važnosti. Namesto nove enotne demokratične države raste v angloameriškem območju starega Reicha novi Reich, ne sicer Hitlerjev, toda Marshallov in Churchillov, kar je v bistvu isto kot Hitlerjev. Tam raste ob podpori svetovnega kapitalizma nova resna nevarnost za svetovni mir. Poglejmo dalje nekatera dejstva v zvezi z italijansko mirovno pogodbo, ki jo določila točno označujejo n. pr. odnose Itacije z novo ustanovljenim Svobodnim tržaškim ozemljem ter končno določila o samem Svobodnem tržaškem ozemlju, ki jih vsebuje priloga italijanske mirovne pogodbe.

Kaj so imperialisti storili pozitivnega ob tem? Ničesar, pač pa so storili mnogo negativnega, negativnega namreč za demokratičen razvoj v Italiji in pri nas, negativnega za svetovni mir. Italijanska mirovna pogodba je v celoti predmet izrazitega sabotiranja sprejetih obveznosti in osnova revizionizma ne samo v teritorialnem smislu (Italija in Tržaško ozemlje), temveč tudi v smislu oživiljanja italijanskih reakcionarnih sil.

Bili so še drugi enako važni momenti v preteklem letu, ki odkrivajo načrte imperialistov. Bojkot razorožitve, kakor jo je predlagala Sovjetska zveza, izbegavanje stvarnega nadzorstva nad atomsko energijo, izvijanje v pogledu rasne diskriminacije in kot dopolnilo vsemu temu snovanje blokov in zvez med zapadnoevropskimi državami pod vodstvom ZDA.

To so samo nekateri, tako rekoč lanski primeri imperialistične aktivnosti, ki težijo k popolnemu uničenju mednarodnega sodelovanja na osnovi enakopravnosti, iskrenosti in demokracije.

Postavlja se vprašanje: zakaj kljub toliko siloviti ofenzivi impe-

Nadaljevanje na 2. strani

NAJ BO LETO

POGLED NA DEVINSKI GRAD

(Foto Maganja)

**srečno vsem delovnim
ljudem, vsem borcem za
bratstvo med narodi in za
demokratičen trajen mir!**

**LJUDSKI
TEDNIK**

KRONIKA

○ Predsednik poljske republike Bierut je bil izvoljen za predsednika nove poljske enotne delavske stranke na kongresu za združitev delavske in socialistične stranke.

○ Albanija je zahtevala od Italije izročitev Badoglija in Grazianija, ki sta na seznamu vojnih zločincev zaradi grozodejstev, ki sta jih izvršila med vojno v Abesiniji.

○ 23. decembra so v Tokiju končno le izvršili smrtno obsodbo nad japonskimi vojnimi zločinci, potem ko je zanje zaman interveniral sam papež.

○ Podpisan je bil trgovski sporazum med Anglijo in Jugoslavijo, po katerem bodo izmenjali blaga v vrednosti 15 milijonov sterlingov.

○ V Moskvi je bil podpisan trgovski sporazum med Sovjetsko zvezo in Jugoslavijo, katerega obseg pa je osemkrat manjši od sporazuma, ki je bil doslej v veljavi. Vzroki za to, so v trenutni politični situaciji.

○ Na Mađarskem so aretirali kardinala Mintsentija zaradi njegovega prevratnega delovanja proti sedanemu ljudskemu režimu v državi. Kardinal bo prišel pred proces skupno s še nekaterimi drugimi sokrivci.

○ V Kairu so ubili predsednika egiptске vlade Nokrasi pašo Aten, tat je izvršil pripadnik politično verske družine «Muslimanski bratje».

○ Sedanja francoska vlada je na zelo šibkih nogah predvsem zaradi pogubne gospodarske politike, ki jo izvaja. Tako je finančna komisija republiškega sveta odbila vladni proračun za novo leto.

○ 23. januarja bodo na področju Tokija volitve, ki jih bo nadzorovala ameriška vojska. Potek volitev in njih izid zato niti ne bo treba komentirati.

○ Dimitrov je bil soglasno izvoljen za glavnega tajnika bolgarske komunistične stranke.

○ Jugoslovanski zunanji minister Karđelj je v Ljudski skupščini govoril o odnosih Jugoslavije da bi bili ti čim boljši. V Rimu so v teku pogajanja za trgovsko pogodbo med Italijo in Jugoslavijo.

○ Na tiskovni konferenci so zastopniki angloameriške vojaške uprave Tržaškega ozemlja izjavili, da je na ozemlju edini uradni jezik italijanski. To je najnovejši primer kršitve določenih mirovne pogodbe in tržaškega statuta.

○ Kitajska narodna osvobodilna vojska stalno napreduje. Zdi se, da je sedanji glavni napad usmerjen na Hankow - vrata južne Kitajske. Predsednik kitajske Kuomintangove vlade Sun Fo poziva komuniste naj prenehajo s sovražnostmi. Te pozive mu seveda narekuje strah in pa cilji kitajske reakcije.

○ do 26. XII. so zapustile Korejo poslednje sovjetske čete. Tega pa niso storile ZDA.

○ V Parizu je bilo zasedanje medparlamentarne zveze. Jugoslavijo je zastopal Vladimir Simić.

○ Med ZDA in Anglijo je nastala napetost zaradi Palestine. Ta napetost je posledica poraza egiptovskih čet pri Negevu. Anglija hoče namreč priskočiti Egiptu na pomoč z orožjem, Amerikanci pa, ki se ne bi radi prizamerili Židom, temu nasprotujejo.

○ V ponedeljek se je pričelo v ZDA prvo zasedanje 81. kongresa, v katerem imajo demokrati večino. Pravijo, da bo Truman na tem zasedanju predlagal proračun v višini 43 milijard dolarjev, kar je doslej najvišji proračun v mirni dobi.

○ V Italiji so zaradi odpustov in brezposelnosti delavcev v raznih krajih protestne stavke. Med drugimi so bile stavke v Mineru Murge, Ruvo in v pokrajini Siena.

V NOVO LETO

(Nadaljevanje s 1. strani)

ga zastavili, zakaj so bili mnogokje prisiljeni k umiku?

Kratek pogled na aktivnost svetovnih demokratičnih sil nam buda dal odgovor.

Znameniti analizi mednarodnega položaja, ki sta jo podala Zdanov in varšavska deklaracija ljudskih demokratičnih držav o nemškem in drugih splošnih vprašanjih, sta tvorili osnovo široke protiofenzive demokratičnih sil, tako rekoč znatveno osnovo za boj proti reakciji na najrazličnejših frontah, počeni, od Glavne skupščine OZN in Varšavskega sveta, preko delovanja španskih antifasistov, borbe francoskega in italijanskega delavstva proti imperialistične borbe na Tržaškem ozemlju, preko legendarnih podvigov grških narodno osvobodilnih borcev, krepitev socialistične ureditve vzhodne Evrope, pa do širokih osvobodilnih gibanj kolonialnih in napol kolonialnih narodov, končno do širokopoteznega osvobajanja Kitajske po zmagovitih armadah generala Mao Tse Tungja.

To je sila, ki je prisilila imperialiste k umiku, sila, ki s svojo nenehno borbo varuje mir pred snovalci nove vojne.

Normalno bi lahko tukaj zaključili politični pregled dogodkov preteklega leta 1948 je prineslo protujočih si taborov naredili zaključke. Toda leto 1948 je prineslo tudi nekaj nenavadnega, namreč resolucijo Informbiroja in njej sledečo gonjo proti Jugoslaviji v vse mi posledicami narazumljivih odnosov ljudskih demokratičnih držav do nove Jugoslavije.

Ceprav je minulo že šest mesecev od tega edinstvenega dogodka v zgodovini demokratičnega delavskega gibanja, še vedno ni mogoče

zaslutiti vzrokov, ki bi tak korak Informbiroja narekovali ali celo opravili, ugotoviti pa je na žalost mogoče številne kvarne posledice tega koraka, ne samo za Jugoslavijo, državo, ki je vsa zaposlena v borbi za socializem, temveč za svetovno demokratično fronto.

Ni naša naloga ugibati in niti ni to naš namen, kako se bodo odnosi v taboru demokratičnih dežel razvijali v bodoče, vendar nam dejstva že danes potrjujejo, da je predvsem zasluga nove Jugoslavije, njenega vodstva in njenih junaških množic, da niso posledice kvarnejše in da se ravno po zaslugi močatega stališča Jugoslavije, kapital, ki si ga sovražniki demokracije kužejo iz tega spora, sproti spreminja v nič, v prazne nade. Morda nam je dal

najboljši odgovor za bodočnost maršal Tito v svojem novoletnem pozdravu z besedami: Veličino ljudstva neke države se ceni po tem, kako se ponša v dneh najtežjih preizkušenj in po tem, kaj je delovno ljudstvo neke države sposobno vzdržati in kaka je njegova moralna sila v dneh najtežjih preizkušenj.

Jasno, da so naši odseva na našem ozemlju vsi našeti mednarodni dogodki. Angloameriška vojaška narava je doslednejše kot prejšnja leta dokazala, da je orodje v rokah imperialistov Bele hiše in Londona in je brezobzirno, posebno v drugi polovici preteklega leta, uveljavljala svojo usplošno politično linijo, to je linijo revizionizma italijanske mirovne pogodbe ter linijo

rehabilitacije reakcionarnih sil na našem ozemlju. Tržaško demokratično gibanje je v prvi polovici leta uspešno kljubovalo in toliko usplošno politično linijo - vojaške uprave, saj je po današnjem priznanju imperialistov samih bilo tržaško demokratično gibanje eno najmočnejših, s katerim so se srečali imperialisti v Evropi.

Resolucija Informbiroja je to demokratično velesilo močno prizadela, toliko, da so tržaški reakcionarji vseh barv in vetrov z vojaško upravo na čelu že pirovali nad smrtim sovražnikom.

Prezgodaj? Prav gotovo! Imperialistični agent Vidali je sicer ohromil tržaško demokratično gibanje s tem, da je zavedel znaten del demokratičnih sil na pot blatenja nove Jugoslavije in omejil borbeno sposobnost tržaškega demokratičnega gibanja. To je dejstvo, ki gre na račun resolucije Informbiroja, ni pa Vidali uničil onega, kar je Tito označil za moralno silo, to je sposobnost zdržati najtežje preizkušnje. Tržaško demokratično gibanje je bilo v težkih preizkušnjah ustvarjeno, v njih je raslo in se krepilo. Mi trdno verujemo v dan, ko bodo to spoznali in občutili tudi tržaški reakcionarji.

Na ta dan bodo brez dvoma vplivali zunanji dogodki, posebno pa pot, ki jo bodo tržaške demokratične sile ubrale v borbah, ki so tik pred njimi. Ni nobenega dvoma, da je taka pot samo ena, to je pot enotnosti vseh demokratičnih sil Tržaškega ozemlja, ki jim je prva skrb stvar miru in prva naloga borba proti imperialistom.

Pravijo, da taka enotnost ni mogoča. Mogoča in nujna naloga demokratičnega gibanja Tržaškega ozemlja je, da to dokaže, da obnovi enotnost in da vrže iz svoje srede elemente, ki onemogočajo enotnost po nalogu imperialistov.

Samo s tem, da bomo ponovno uvrstili tržaško demokratično gibanje v borbeno fronto demokracije proti imperializmu, bomo storili svojo dolžnost v borbi, ki nam jo nalaga interes mednarodnega sodelovanja in miru.

Sanghaj: Napredovanje kitajske osvobodilne armade povzroča zmeč in meš.

Sanghaj: Ameriške bojne ladje v pristanišču so pripravljene na umik.

Novoletni govor
maršala Tita

Ob začetku leta 1949. je postal maršal Tito narodom Jugoslavije svoj novoletni pozdrav.

Uspehi, ki jih je doseglo jugoslovansko ljudstvo, so vidni vsakomur: nove tovarne, ceste, železnice, električne centrale itd. itd. Pri čaju o zmagoviti graditvi socializma v Jugoslaviji. Tega ne morejo zanikati niti tisti, ki nočejo videti prave stvarnosti, ki potvarjajo in prikrievajo pred svetom resnično stanje in delovanje socialistične Jugoslavije. Toda jugoslovansko delovno ljudstvo hoče, da delovna ljudstva drugih držav zvedo za vso resnico o Jugoslaviji, ki danes mirno in dostojanstveno prenaša neznašljive žalitve, kajti moralna sila njenega ljudstva je na izredno visoki stopnji. Svojo veličino so jugoslovanski narodi pokazali 27. marca 1941, izražali so jo v času narodno osvobodilne vojne, prav v taki meri jo izpričujejo danes, ko pod najtežjimi pogoji grade socializem. In kakor se narodi Jugoslavije verjeli v zmago, ko je Evropa ječala pod fašističnim jarmom, tako verujejo v zmago svoje pravilne poti danes, ko Jugoslavijo klevetajo in ji ovirajo izgradnjo socializma. Jugoslovanski narodi so prepričani, da bo tudi to pot zmagala resnica in pravica in s to vero grade dalje, ker bi sicer osramotili kri, ki so jo žrtvovali v vojni, zavedajoč se, da je njihova zmaga usodna za napredno gibanje v svetu.

Uspehi jugoslovanskih narodov so rasli, ker so bili narodi notranje enotni, ker je bila tesna povezanost med delavskim razredom, naprednim kmetom, ljudsko inteligenco in mladino v vseljidski politični organizaciji Ljudski fronti pod vodstvom komunistične partije. Uspehi se bodo v novem letu 1949 še stopnjevali in kljub največ-

jim težavam zagotovili socializem v Jugoslaviji.

Clani komunistične partije pa morajo biti s svojo požrtvovalnostjo in vztrajnostjo zgled drugim. Prav tako mora biti partija s svojo enotnostjo vzor. Jugoslovanska partija je v letu 1948 doživela svojo najtežjo preizkušnjo, kljubovala vsemu, izločila maloštevilne odpadnike in ostala na poti izgradnje socializma vodnica jugoslovanskega delovnega ljudstva.

Ob zaključku leta 1948 in ob začetku novega leta pozdravlja maršal Tito svoje narode, pozdravlja delavce, kmete, ljudsko inteligenco, pozdravlja mladino in poziva vse, naj se v letu 1949 ne plašijo truda in naporov ter žrtvujejo vse za izpolnitev nalog v tem letu, kajti izpolnitev teh nalog bo privedla Jugoslavijo k zaželenemu cilju - k socializmu, to pa pomeni: k sreči in svetli bodočnosti.

Čangkajšek zamen
spletkari

Ob novem letu je izdal Čangkajšek proglas, s katerim hoče potolažiti in vzpodbujati prebivalstvo in vojsko. General pravi, da ima nacionalistična vojska številčno in materialno nadmoč nad osvobodilno vojsko. Kljub temu pa je dejal, da morajo vojaki in civilisti ezopet dobiti zaupanje v zmago. V proglasu je tudi dejal, da je pripravljena na mirovna pogajanja s komunisti, če oni ares želijo miru.

Komunistična partija Kitajske pa je izdala proglas s programom za leto 1949. v odgovor na amirovno ofenzivno Kuomintangove vlade. V proglasu pravi, da bo do kraja nadaljevala narodno-osvobodilno vojno. Proglas pravi nadalje, da bo v letu 1949, proglašena kitajska ljudska republika,

Uspehi grških partizanov v l. 1948

Kljub vsem milijonom dolarjev orožju in pomoči ameriških imperialistov je monarhofašistična vojska v Grčiji v preteklem letu utrpela močne udarece.

Ob koncu leta je začasna demokratična vlada poslala grškemu ljudstvu postanico, v kateri ga poziva, naj v novem letu še bolj strne svoje vrste, da bo leto 1949. leto dokončne zmage.

Uspehi demokratične vojske v letu 1948, pa so razvidni iz dnevnega povelja ob novem letu:

«Leto 1948 je bilo izpolnjeno z veliko dejavnostjo demokratične vojske ter z njenimi velikimi zmagami na Gramosu, Viciju, Peloponezu ter v drugih delih Grčije. Lani je imela demokratična vojska skupno 1509 bitk. V teh bojih je imel sovražnik 31.493 mrtvih in 57.157 ranjenih, 5987 mož pa je bi-

lo ujetih. Iz monarhofašistične vojske je pobegnilo 2837 vojakov. Demokratični borci so onesposobili 97.474 vojakov in oficirjev. V minulnem letu je bilo uničenih 85 lokomotiv, 1659 kamionov, 179 tankov, 408 železniških in cestnih motornih vozil, 564.347 metrov telefonske napeljav, 46.306 m železniške proge, ve. Poleg tega so enote demokratične vojske uničile 106 in poškodovale 14 sovražnih letal. Zaplenili so 176 strojnje, 1297 strojnih pušk, 272 težkih havbic, 1723 brzostrelk, 8976 pušk in 11 milijonov 780.000 nabojev. Leto 1948. je stopilo v vrste demokratične armade več ko 20.000 novih borcev, ljudstvo iz zasužnje Grčije in s svobodnih področij pa je dalo demokratični vojski velike množine življenjskih potrebščin ter jo podprlo v njeni oboroženi borbi.

MOSKOVSKI DELAVCI pišejo Stalinu

»V 6 mesecih bomo dosegli proizvodne norme, določene za leto 1950!« obljublja moskovski delavec Stalinu.

Sovjetski časopisi in radio so sedmega decembra poročali o važnem dogodku; moskovski delavci so poslali Stalinu skupno pismo.

Sedmega decembra so namreč praznovali obletnico začetka velike protiofenzive, ki je osvobodila Moskvo in zadala Hitlerjevi vojski prvi težki udarec.

Sedem let kasneje so Moskovanji, ki so se vrnili k mirnemu življenju in ustvarjalnemu delu, podali račun o novih velikih zmazgah.

»Vi ste imenovali Moskvo glasnik nove dobe, dobe Sovjetova, pišejo Stalinu. Nam je mnogo na tem, da si zaslužimo to čast. Mi lahko s ponosom polagamo račun o uspehih naših naporov. Plan industrijske proizvodnje za leto 1948, smo uresničili v Moskvi 19. novembra v moskovski oblasti pa 26. novembra.

Proizvodnja je preseglja za 26,3 odstotke proizvodnje lanskega leta. V primeri z letom 1940., zadnjim letom pred vojno, je napredek zelo občuten: 11,19 odstotkov za prvih deset mesecev, 29,2 odstotka za oktober.

Dvig proizvodnje v vseh panogah

Osnova industrije je električni tok. Brez elektrike ni možno roben odločno izboljšanje industrijske dejavnosti. Brez premoga pa ni električnega toka v Moskvi. Premogovni bazen v moskovski oblasti je bil obnovljen in tehnično izpopolnjen, tako da je dal letos trikrat več premoga kakor leta 1940.

Razpoložljiva jakost električnih central je od januarja 1948 zrasla za 200.000 Kw. V primeri z letom 1940 je proizvodnja orožnih strojev narasla za 41 odstotkov, stavev za 113 odstotkov itd.

Tudi za prevoz je bilo preskrbljeno: 15 odstotkov več avtomobilov, 77 odstotkov lokomotiv, 123 odstotkov vagonov.

Povišanje potrošnje

Preidimo k proizvodni široke potrošnje. Izdelali so 24 odstotkov bombaževine, 28 odstotkov volnenih tkanin, 31 odstotkov svile in 23 odstotkov več obvala kakor preteklo leto. V primeri s predvojno dobo je narasla proizvodnja volnenih tkanin za 16 odstotkov, proizvodnja šivalnih strojev pa za 66 odstotkov.

Izboljšanje se ne tiče samo količine, temveč tudi vrste proizvodnje. Začeli so proizvajati nove izdelke: moderne traktorje in kamione, razkošne bolniške vozove, devetindvajset novih vrst avtomatičnih ali pol avtomatičnih strojev, izvrstnih vrtnih strojev, transformatorjev, hladilnikov, priprav za televizijo.

Kupna moč rublja se je podvojila

Znano je, da se je v teku enega leta kupna moč rublja več kot podvojila, to je, da so se stroški za preživljanje zmanjšali za nad polovico.

Poleg tega pa se je od začetka

V Indoneziji se borijo za svobodo

Malo pred božičnimi prazniki so nizozemske čete začele v Indoneziji velike vojaške operacije, da bi zatrl vsako težnjo indonezijskega ljudstva po neodvisnosti. Zaprli so vse ugledne ter napredne domačine, nizozemski vojaki pa ravnavajo z indonezijskim prebivalstvom tako kruto, kakor so Nemci ravnali med okupacijo v Holandiji.

Napad nizozemskih čet je vzbudil povsod veliko ogorčenje. Zadeva je prišla takoj pred Varnostni svet, toda prav tu se je ponovno pokazala umazana politika angloameriških imperialistov, ki so kakor doslej s svojim glasovalnim strojem preprečili sprejem predlogov sovjetskega delegata za takojšnji umik napadalnih čet in potrebne sankcije. O indonezijskem vprašanju bodo ponovno razpravljali še ta mesec v Lacke Success, medtem pa je indonezijski republikanski radio javil, da se bodo v kratkem začele velikopotežne partizanske akcije, če ne bo Varnostni svet splošno kaznoval napadalca.

V ŠPANJI SE BOJUJEJO MED MADRIDOM IN SEVILJO

Potoval sem iz Madrida v Seviljo. Vlak je bil, kot običajno, poln in mnogo potnikov je moralo stati na hodnikih. V našem oddelku sem opazil več vojakov in dva civilna

gardista, ki so se ostro razgovarjali med seboj. Govorili so o Francovem režimu in o položaju, ki ga imajo eni in drugi — vojaki in civilna garda.

Vojaki so očitali gardistoma, da le civilna garda lahko vodi lepo življenje.

— Medtem ko mi — je dejal eden izmed vojakov — ne jemo drugega kot gnil krompir, lečo pomešano s kamenčki in polenovko, ki jo še psi ne marajo, pridete pa vi v vasi in trgovci ali vaščani, ki kaj imajo, vam morajo prodati. Vi pobereite najboljšje po posebnih, določenih cenah v imenu vojaške intendance. Če vam nočejo prodati, si vzamete zastoj — in to se še najčesteje dogaja.

Na železniškem križišču je mnogo potnikov izstopilo. Ko sta ostala gardista sama z menoj in še nekaterimi potniki v oddelku, sta začela jesti. Nato sta nam pripovedovala, odkod prihajata in poudarila, da živita pasje življenje na najbolj izpostavljenem mestu Spanije.

Napravil sem začuden obraz in ju uprašal: — pa kaj, je mar v teh krajih toliko partizanov?

Starejši — biti mu je moralo kakih 35 let — ki je bil popolnoma demoraliziran, je odgovoril: — O ja, dosti jih je! Siera Cuena jih je polna. Vsak dan so številnejši in bolj oboroženi. Guerilci imajo tudi strojnice, ročne granate in eksploziv. Pojavijo se tam, kjer se jih najmanj nadejaš. In če nisi pozoren, te kar hitro likvidirajo. Da sem jaz še danes živ, se moram zahvaliti svoji ženi.

— A, tako?

— Da, dal Tako je bilo: Nekega dne so guerilci ustavili tovorni avto naložen z drvmi. To je bil kamion, na katerem bi jaz moral tisti dan potovali, a se nisem podal na pot, ker je moja žena vztrajala na tem, da potujem šele naslednji dan. Guerilci so preiskali kamion, niso pa prizanegli spremstvu.

Poglejte, kaj se je zgodilo isti dan tam blizu: Partizani so ustavili avto, ki vozi iz Tortoze v Alcaniz. V njem je bil poleg drugih potnikov tudi vodnik civilne garde Valencia. Partizani so ukazali, naj vsi izstopijo z dvignjenimi rokami. Vodnik Valencia, ki je potoval s svojo ženo, je potegnil revolver, da bi streljal na guerilce, toda ti mu niso dali časa. Ustrelili so ga.

Gardist, ki je bil verjetno borec, nam je povedal, da v vseh borbah, v katerih je sodeloval, je samo ena uspela in to takrat, ko je gardiste vodil izdajalec. V neki jami so presenetili partizane, ubili pa so samo enega.

— Nekega dne — je dejal, nam je kapetan dal nalogo, da gremo zgodaj zjutraj v skupinah iskat partizane. Tu sem v kapitanovi skupini. Ta je vodil policijskega psa. Ko smo prišli v pozd nekaj sto metrov daleč od mesta, kjer so bili partizani v zasedi, jih je pes odkril in nam tako rešil življenje. Partizani so ustrelili psa in enega gardista, ostali pa smo se hitro umaknili.

Drugič je šel en oddelek gardistov iskat truplo nekega izvidnika. Ko so ga našli in prijeli za pas, je eksplozivna eksplozija, ki so ga partizani položili pod mrtveca. Več gardistov je izgubilo svoja življenja.

Ta človek, ki ni mogel skriti strahu pred partizani, nam je odkrito dejal, da se nekateri gardisti prostovoljno javljajo v »contropartidazo« to so skupine lažnih partizanov, ki hočejo vohuniti in provocirati v partizanskem pokretu, toda on bi se nikoli ne javil. Dodal je, da mu manjkata le še dva meseca do izpolnjene vojne službe ter da je mnogo mest v civilni gardi prostih, kajti mnogo več jih to službo pušča kot pa vanjo vstopa.

Vprašal sem ga, kako se preskrbujejo partizani z živim. Drugi gardist mi je odgovoril: — Saj veste, večina kmetov je z njimi in jim pomaga.

Vlak je prvczil na seviljsko postajo sopihajoč pod težo, ki jo je vozil. Videti je, kot da so mu vsi potniki v breme. Ko se mše pozdravil z gardistoma, mi je prvi dejal zaupno: — Če bi nosili tudi ti uniformo kakor midva, bi lahko mnogo bolj odkrito govoril z nami o vsem...

Un organe de liaison des guerrilleros espagnols. Naslovna stran organa španskih antifrankistov

polet gospodarstvu in tako še izboljšati življenjske pogoje prebivalstva.

Lahko je razumeti navdušenje, veselje in ponos, ki prevevajo vsebino obširnega poročila moskovskih delavcev o njihovem delu. Lahko je razumeti njih ljubezen in spoštovanje do boljševiške partije, ki jim je pomagala, in do Stalina, ki jim je pokazal pot ter jih učil, kako

morajo premagovati težkoče.

Zato se ne čudimo, ko navdušeni in vztrajni graditelji novega sveta sprejemajo novo, smelo obveznost: doseči v treh letih in pol raven proizvodnje, ki je bila določena za konec petletke, to je proizvesti 30 junija 1949 ravno toliko, kolikor bi morali 31. decembra 1950. To je sedaj velika naloga sovjetskih delavcev.

Vlade zapadne Evrope se zvijajo v mreži Marshallovega plana

Ameriška vlada še ni dobro prebavila kitajske katastrofe in že se mora baviti z novimi problemi, ki jih je prinesel iz Pariza njen zü mesta ZDA, soglasno trde, da je zunanji minister Marshall izredno nezadovoljen zaradi slabosti in predvsem nestabilnosti držav zapadne Evrope. Na generala Marshalla je zelo globoko vplivalo dejstvo, da je v času njegovega bivanja v Parizu izbruhnila vladna kriza v Belgiji, da je morala biti reorganizirana atenska kombinacija Sofulis-Caldaris, ki je postala po svoji obnovitvi še mnogo šibkejša in da levo krilo De Gasperijske krščansko-demokratske stranke vedno močneje manifestira svoj nemir. Minister Marshall je prepričan, da so imeli sovjetski predlogi za znižanje orožja pri istočasni učinkoviti kontroli zelo velik in globok odmev med ljudstvom zapadne Evrope, medtem ko so narodi zapadne Evrope vedno bolj nezadovoljni z ameriško politiko v Porurju. Ameriško zunanje ministrstvo je tudi prepričano, da se resnica o razmerah in dogodkih v Sovjetski zvezi in ostalih državah ljudske demokracije zelo hitro širi po državah zapadne Evrope. Na ljudstvo zapadne Evrope zlasti vpliva, da so se trdnih nemirov in stavk, kakor tudi ljudstvo dobro preskrbljeno z življenjskimi potrebščinami.

Ameriško zunanje ministrstvo je izdelalo več zahtev, ki jih bo predložilo Marshallovim državam; izpolnitev teh zahtev ima general Marshall za nujno potrebno, če hoče ustaviti neugoden razvoj v zapadni Evropi. V svojih razgovorih

z veleposlaniki Velike Britanije, Francije in skupino Beneluxa je ameriški državni podtajnik že tolmačil te zahteve, kar potrjujejo tudi poročila ameriškega tiska in radijskih vesti.

Prva zahteva je, da bi bil takoj ustavljen odpor vlad zapadne Evrope proti ameriški politiki v Nemčiji, predvsem v Porurju in Berlinu. Odlučni činitelji ameriške zunanje politike so ogorčeni nad tem, da je francoska vlada seznanila javnost, da ne soglašajo z anglo-ameriškim predlogom naj vrne porurske rudnike in podjetja Nemcem, kljub temu da se ameriško zunanje ministrstvo zaveda, da je hotela pariška vlada pomiriti javno mnenje in da sploh ni nameravala dejansko nasprotovati anglo-ameriškemu predlogu vrnitve rudnikov in podjetij v roke Nemcem. Ameriška vlada je prav tako nejevoljna, ker sta Velika Britanija in Francija javno poudarili, da je mišljenje obeh vlad o berlinskem vprašanju precej drugačno od ameriškega. Ameriška vlada trdi, da plačuje vse izdatke, ki so v zvezi z vzdrževanjem »letalskega mosta« in da jo njeni zavezniki na zapadu Evrope nesramno izdajajo. To se mora v bodočnosti onemogočiti. Ameriška vlada dalje želi, da v bodočnosti prenehajo vsi spori med Marshallovimi državami o višini Marshallovih dolarjev in dobav kakor tudi o njihovem lastnem prispevku za tako imenovano izgradnjo zapadne Evrope. Washington kritizira Marshallove države, da se ne morejo sporazumeti glede programa in da je nemogoče, da bi se medsebojno sporazumele, dokler ne bodo

učno vedele za dolarsko vsoto Marshallovega plana za bodoča 3 leta.

Ameriška vlada tudi zahteva, da bi vlade zapadne Evrope proučale temeljit dokaz svoje pripravljenosti vstopiti v Evropsko unijo po načrtih Winstona Churchilla in Leona Bluma. V tem vprašanju je naperjen ameriška kritika predvsem proti londonski vladi. Velika Britanija bi si rada zavarovala vodstvo v tej evropski uniji in nasprotuje francoskim in belgijskim načrtom, za katerimi stoji ameriška vlada.

Predpogoj uspehov ameriških načrtov v zapadni Evropi je razbitje erotnosti delavstva, odstranitev svobodnega sindikalnega gibanja in komunističnih partij. Zato ameriška vlada še bolj povečuje pritisk na zapadno Evropo, da bi bili uvedeni zakoni, ki bi dejansko onemogočili sindikalno gibanje, ki služi izključno interesom delavstva, in legalno delovanje komunističnih partij. Nedavni sodni koraki desnčarskega socialista Ramadiera v Franciji proti komunističnim voditeljem in novinarjem so samo predloga novih ukrepov, ki imajo vidno in skupno značje »Made in Washington«.

V dosegu svojih ciljev je ameriška vlada zagrozila Marshallovim državam, da preneha pošiljati dolarje in različne dobave, ki izhajajo iz Marshallovega plana in da ne bo podpisala atlantskega pakta, kljub temu da je sama iniciatorka te ideje. Da bi lahko vlade zapadne Evrope prejele ameriško porursko in berlinsko politiko, trde svojemu prebivalstvu, da je atlantski pakt poroštvo proti nevarnosti nove nemške agresije, da bi ta pakt služil predvsem napadalnim ciljem ameriških imperialistov, ciljem, ki so naperjeni proti Sovjetski zvezi in ostalim državam ljudskih demokracij. Vlade zapadne Evrope se zvijajo v mreži Marshallovega plana. Ko smo ob začetku Marshallovega plana pisali, da bo zopet dvignil napadalni duh Nemcev in nemško nevarnost, so na te trditve reagirali predstavniki zapada z velikim ogorčenjem. Danes pa je prišlo že tako daleč, da morajo države zapadne Evrope pogoltniti porursko politiko ZDA, ki ogroža varnost zapadne Evrope. Te države so prišle tako daleč, da jim najprej Amerika predlaga zaključitev atlantskega pakta, potem pa Washington izrablja njihovo soglasje za to, da bi od njih dosegel nove koncesije. Ponavlja se stara igra, ki se je začela, ko je bil Marshallov plan sprejet.

Francoskega krvnika Mocha spremlja senca - smrt

KRONIKA

Anglo-ameriško vojaško sodišče je 29. decembra 1948. obsodilo na leto dni ječe in na plačilo globe 50.000 lir devet Vidalijevih mladeničev iz Trsta, ki so v Lonjerju ob proslavi AVNOJ-a v nedeljo 28. novembra 1948, skupno z drugimi Vidalijevci s silo vdrlj v prostore prosvetnega društva v Lonjerju.

Gre za zapeljane mladeniče, ki jih je Vidali naščuval in poslal v Lonjer, čeprav večina izmed njih gotovo ni niti vedela, kaj pomeni beseda AVNOJ. Okupacijsko sodišče je nedvomno izreklo tako prelitano strogo obsodbo le zato, da bi dalo Vidaliju še večjo priliko razbijati enotnost demokratičnih vrst in poglobiti razdor med njimi.

250 revnih otrok je obdarovala Slovensko-italijanska antifašistična ženska zveza ob novoletni jelki 31. decembra 1948. v ul. Ruggero Manna. Pred obdaritvijo otrok je bil pester spored z lutkovnim gledališčem z recitacijami pionirjev itd. Zenske so se zavzele za te otroke, na katere je odbor za božičnico pozabil, čeprav so bili med najbolj revnimi.

Okrožni odbor Enotnih sindikatov v istrskem okrožju je ob novem letu izdal proglas, v katerem poziva delavce, kmete in delovno inteligenco, naj v novem letu še bolj napnejo vse svoje sile v borbi za izboljšanje življenjskih pogojev delovnega ljudstva, za utrditev ljudske oblasti in okrepitev sindikalne organizacije.

Izdajanje novih osebnih izkaznic so podaljšali za mesec dni, to je do 31. januarja 1949., ker mnogo ljudi še ni dvignilo izkaznic. Poleg tega se morajo oni, ki so dobili listek z označbo, kdaj naj dvignejo novo izkaznico, zaradi velikega navala javiti deset dni kasneje za dvig izkaznice.

Kronika silvestrovanja je letos bolj medla kot druga leta. Kronisti namreč ugotavljajo, da so se zaradi pijanosti pripetile le tri manjše nesreče, ko so morali iti prizadeti Bakhusovi oboževalci iskat pomoči v bolnišnico. Med temi tremi je bil tudi neki črnee. Nekemu izvoščku so neznanu po redneži skrili avto, tako da je bil že ves obupan in je mislil, da so mu ga ukradli; pa ga je naslednje jutro vendarle našel. Letos so tržaški avtomobilisti tudi obdarovali prometnike s sladko kapljico, da so jih nagradili za njih požrtvovalno službo na križiščih. Tržaškemu prebivalstvu je general Airey voščil vse najboljše v novem letu in upamo, da bo tudi poskrbel, da se njegova voščila uresničijo. To pričakujejo zlasti številni brezposelniki.

Smrtno se je ponesrečil v noči od novega leta na 2. januar 68-letni čevljar Ivan Lavriha iz Doline. Ko se je vračal iz Prebenke domov, je padel pod deset metrov visok obcestni zid in si prebil lobanjo. Težko se je ponesrečil tudi 22 letni vojak Giancarlo Rigacci, ki je prišel na kratek dopust k svojem v Trstu in je pri Miramaru padel z vlaka.

Kakor je znano so vidalijevci ustanovili nekaj pripravljalni odbor za zaščito in gojenje napredne ljudske kulture, katerega namen je seveda razbiti SHPZ in namesto kulturnih nastopov gojiti bugle wugie. Sedaj pošiljajo razne Vidalijeve ustanove temu odboru izraze svoje solidarnosti. Tako je Bl. dočeva OF poslala izraze solidarnosti Bidovčevemu odboru, to je Bidovec Bidovcu. Take izraze pošilja tudi ZAM to je Blažina, SIAU, Center kulturnih krožkov, to je razbijalec Ferlan itd. Kakor je videti, je novi odbor zelo aktiven in zaposlen.

Ribiški trg je bil pretekel mledenost poplavljen s «kalamarji», ki so jih podajali po zelo nizki ceni 160 do 200 lir za kg. Praviče, da so jih pripeljali iz Francije in da niso bili kdove kako sveži. Tržačani, znani po svojem dobrem teku, pa so jih kljub temu vse pokupili. Tržačani ribiči pa so zaman protestirali.

OBNAVLJANJE FAŠIZMA v duhu „splošne politične linije“

Na vprašanje »Primorskega dnevnika«, na podlagi kakšnega kriterija je izdala ukaz za izdajanje novih osebnih izkaznic, je ZVU na tiskovni konferenci 14. decembra 1948. odgovorila, da je ta ukaz v soglasju s splošno politično linijo.

To »splošno politično linijo« smo že opazili vse leto 1948. V znamenju te linije so nasprotovali imenovanju guvernerja, predlagali priključitev Tržaškega ozemlja k Italiji, sklenili med okupacijske vojaško upravo in italijansko vlado znane finančne in gospodarske pogodbe v nasprotju z določili mirove ne pogodbe, zanikali tržaškimi Slovincem jezikovno enakopravnosti itd.

Ta linija je seveda opogumila fašiste raznih odtenkov posebno potem, ko je začel Vidali razbijati

razgalil njih bistvo in pokazal, da med njim in njimi prav za prav ni bilo nobene razlike, ker je bil njih skupni imenovalec borba proti Slovanom.

Poleg objave Coceanijevih spominov je bilo v skladu s splošno politično linijo tudi razveljavljanje obsodbe generala Esposito in njegovih pajdašev, ki ga je izredno potratno sodišče obsodilo na 30 let ječe zaradi njegovega sodelovanja z nacisti. Pred kasacijskim sodiščem so ponovno obravnavali vso zadevo in obsodili generala Esposito le na 15 let ječe, kar pa pomeni dejansko oprostitev, ker se bo lahko sedaj okoristil z amnestijo.

Se preden je bil pred kasacijskim sodiščem ponovni proces, pa so

razni prijatelji Esposito, to je svojci raznih padlih fašistov, v »Giornale di Trieste« zahtevali, da se ta branitelj italijanstva oprostijo, tako da bo lahko v miru proslavljal božične praznike, medtem ko njegove žrtve že več let trohniijo pod zemljo.

Toda vse to še ni dovolj. Ne puščajo le razne fašistične krvnike na prosto ampak zapirajo celo antifašiste, ki so se vztrajno borili proti nacifašizmu, obsojajo jih in s tem opravičujejo fašizem. To nam je pokazal zlasti proces proti trem piranskim antifašistom, obtoženim, da so aretirali nekaj škvadrstov. Na tem procesu so se razni škvadrstih bahali s svojo preteklostjo. Apologija fašizma, blatenje osvobodilne borbe in obsodba borcev so postale (Nadaljevanje na 13. strani)

Tako žive mnogi v Trstu

Bedno bivališče delavcev v tržaškem predmestju

tržaške demokratične in antifašistične vrste. Tako smo videli, kako sta »Messaggero Veneto« in »Il Lunedì« začela kar javno hvaliti, da celo poveljujevati fašiste in fašizem. Messaggero je začel objavljati spomine Reinerjevega prefekta Coceanija, ki pomenijo odkrito obrambo fašizma in smešenja vse osvobodilne borbe. Ta nacifašistični prefekti si drzne sedaj trditi, da je bilo vse njegovo delo le obramba italijanstva in da je bilo torej nujno in koristno. Po tej logiki so bili tudi obešenje antifašistov v ul. Ghega in Massimo D'Azeglio, požiganje kraških vasi, rižarna in inspektorat v ul. Bellosguardo »obramba italijanstva«.

Ker članki v »Messaggeru« še niso zadostovali, je neka tržaška založba izdala tudi Coceanijevo knjigo. Komaj tri leta po koncu vojne doživljamo torej v Trstu to nezasišano sramotenje osvobodilne borbe in borcev, doživljamo poveljevanje fašizma in njegovih zločinov in okupacijska vojaška uprava vse to v skladu s svojo linijo ne le dopušča, temveč celo pospešuje.

Proti objavi teh spominov se na tako imenovani italijanski strani nihče upr. Voditelji CLN-a so v svojem glasilu protestirali le zato, ker se je Coceanij obregnil ob nje, češ da niso dovolj storili za obrambo italijanstva in da se niso združili z njim za skupno borbo proti Slovanom, kakor da ne bi se ravno oni uprili 30. aprila s pomočjo raznih fašistov, ki so s na hitro nadeli na rokave trakove CLN-a. Ti ljudje protestirajo proti Coceaniju, ker je s svojim pisanjem

Prvi „uspehi“ nove sindikalne linije

Tržaško delavstvo je v zelo težkem gospodarskem položaju. Grožnja odpustov z dela in nizke mezd, ki nikakor ne zadostujejo za normalno življenjsko raven, najbolje označujejo ves ta položaj. K temu je treba seveda dodati še pasivnost sedanega vodstva Enotnih sindikatov, ki opogumlja industrije v njihovi ofenzivi proti delavstvu.

V zadnjem času je bilo sicer mnogo govora o novih delih, ki naj bi v okviru Marshallovega plana zaposlila do konca leta 1948 tisoč brezposelnih delavcev, a to so bile le obljube, y resnici pa so delavce odpuščali. Se nedolgo od tega so razni reakcionarni listi obljubljali velika naročila tržaškim ladjedelnicam, podobne obljube smo brali tudi v poročilu generala Aireya, a od obljub ni mogoče živeti. Ko so nekateri listi največ pisali o novih naročilih ladjedelnicam, so v tržaškem arsenalu, ki popravlja stare ladje, odpustili nad sto delavcev. Takrat so zaprli v Rojanu tudi »Industrijsko družbo za olje«. Križa je nastala tudi v ladjedelnici Martinuzzi, kjer je bilo tega krivo baje slabo vodstvo in kjer je zad-

nje dni pretekelega leta posegla vmes okupacijska vojaška uprava ter imenovala v upravo podjetja svojega komisarja.

Tudi v podjetju OMMSA so odpustili večje število delavcev in groze z novimi odpusti, čeprav so delavci nekaj dni stavkali, kar pa ni nič pomagalo, ker jih niso dovolj podprle sindikalne organizacije.

V preteklem letu so tudi mnoge govorili in pisali o pomoči ERB raznim manjšim podjetjem; kakšna je ta pomoč, pa nam kažejo ravno omenjeni primeri.

Poleg vprašanja brezposelnosti, ki stalno grozi tržaškemu delavstvu, je nastalo zlasti po porastu cen osnovnih življenjskih potrebščin zelo pereče tudi mezžno vprašanje, ki terja nujno rešitev. Spričo porasta cen in nezadostnih mezd zlasti v ladjedelnicah in v kovinarski industriji je bila pod pritiskom zahtev delavcev celo Delavska zbornica prisiljena zahtevati zvišanje mezd in plač. Po drugi strani so Enotni sindikati zahtevali, da se zvišajo draginjske doklade, podvoji družinska doklada, da se ustanovi odbor za kontrolo cen, v katerem bodo določali stroške družin, ne upoštevajoč vseh njihovih potreb.

Da je položaj delavstva neznošen, nam priča najboljše dejstvo, da je moral celo »La Voce Libera« priznati, da so delavske meзде prenizke. Kvalificirani delavci v ladjedelnicah in v tovarni strojev dobivajo le 24 tisoč lir prejemkov na mesec, specializirani delavci pa 28.000. S temi bednimi mezdami naj torej preživljajo sebe in svoje družine.

Kaj pa so v zvezi s tem položajem delavcev doslej napravile sindikalne organizacije? O Delavski zbornici niti ne govorimo, saj ne more nastopati proti svojim gospodarjem. Enotni sindikati pa sklicujejo plenuma, pišejo proteste in pošiljajo resolucije okupacijski vojaški upravi ter vabila Delavski zbornici, naj se pridruži njihovim zahtevam. Kako mislijo te zahteve uresničiti, pa sploh ne povedo. Ob odpustih z dela niso začeli nobene odločnejše akcije, če izvzamemo no. branjo stavko v podjetju OMMSA, ki pa ni bila na pobudo sindikatov, za dosego boljših mezd pa se tudi bore le na papirju. Trdili so, da je bilo v preteklosti preveč »političnih« stavk, pokazali pa so, da se nočejo resno boriti niti za čisto ekonomske zahteve.

Sedanega sindikalnega zatšja se seveda reakcija zelo veseli. V ne-

(Nadaljevanje na 13. strani)

Zivljenjski standard delavstva

Reakcionarno časopisje, kateremu se je v poslednjih mesecih pridružil tudi »Il Lavoratore«, stalno piše o težkih gospodarskih razmerah delavstva v istrskem okrožju, toda v ysem svojem pisanju ne navaja nobenega konkretnega primera, s katerim bi svoje trditve podprlo.

Edini njihov argument naj bi bila primerjava mezd in plač med obema conama STO-ja, pri tem pa pozablja, da je tu glavni činitelj kupna moč delavskih mezd, ne pa višina. Če je v kaki deželi inflacija, se zaradi visokih mezd življenjska raven delavstva namreč v ničemer ne zboljša, temveč nasprotno celo poslabša. Vžno je le to, kaj more delavec za svojo mezdo kupiti. Seveda primerjava kupne moči mezd v anglo-ameriški in jugoslovanski coni Tržaškega ozemlja nam še ne da popolne slike dejanskega splošnega gospodarskega stanja, kajti zelo važen činitelj je pri tem vprašanje zaposlenosti in brezposelnosti ter razne ugodnosti, ki jih imajo delavci v eni ali drugi coni, kar se tiče socialnega skrbstva, ravnanja za časa bolezni, predpisov za noseče žene, enakopravnosti žen z moškimi itd. Važno je tudi to, ali se gospodarski položaj izboljšuje, ali slabša.

Med vsemi temi činitelji se bomo najprej dotaknili vprašanja cen in količine racionalnih živil in blaga, ki jih dobivajo delavci v obeh conah. Pri tem bomo upoštevali sa-

mo delovne ljudi, kajti oni, ki ne delajo in ne koristijo družbi, tudi ne morejo od družbe mnogo zahtevati.

Težki delavci dobe na živilske nakaznice na primer naslednje količine živil po naslednjih cenah: 700 gr. kruha na dan po 23 lir kg ali na mesec 16.275 kg krušne moke po 21 lir, 2 kg koruzne moke po 20 lir 1200 gr masčob (olje) po 126 lir, mast po 194 lir, 1.500 gr. sladkorja po 111 lir, 3 kg mesa po 180 lir, 300 gr mila po 180 lir, 2 kg ječmena ali fižola po 41 lir, 3 kg testenin ali bele moke po 39 lir, 150 gr kave po 542 lir.

Ce vse to seštejemo, dobimo vsoto 1756 lir, ki jih težki delavec porabi za garantirano preskrbo živil na mesec.

V Trstu dobi težki delavec, če izvzamemo kruh in 600 gr testenin isto količino garantirane preskrbe živil kakor vsi ostali potrošniki, in sicer: 2 kg testenin po 100 lir, 1 kg riža po 124 lir, 1 kg bele moke po 83 lir, 600 gr sladkorja po 270 lir, 40 dkg olja po 450 lire, 200 gr mila po 275 lir ter 40 dkg kruha na dan po 82 lir kg. Vsa ostala živila si mora priskrbeti na prostem trgu, to je po »ernoborzijskih« cenah. Za živila, ki jih dobi težki delavec v Istri za 1756 lir na mesec bi moral potrositi delavec v Trstu 6663 lir, to je skoraj štirikrat več! Pri tem smo računali živila, ki jih dobi delavec v tržaški coni na nakaznice

po ceni, ki je določena za garantirano preskrbo, razliko v količini živil pa po cenah, ki so na tržaškem trgu v prosti prodaji. Kot primer naj navedemo sladkor. Tega dobi v istrskem okrožju težki delavec 1.500 gr v Trstu pa 600 gr. Delavec v Trstu torej potrosi za 1500 gr sladkorja: za racioniranih 600 gr po 270 lir 162 lir, za razliko 900 gr. pa po 360 lir (prosta cena) to je 324 lir, skupaj 484 lir. Tržaški delavec potrosi samo za 3 kg mesa 2.100 lir, medtem ko težki delavec v Istri potrosi zanj le 540 lir.

Poleg živil je pač osnova potrebba delavca obleka in obuvale. V Istrskem okrožju dobe težki in srednji delavci za obleko in obutev 160 točk na leto. K tem točkam pa je treba prišteti še 60 točk dodatka, ki ga je dobilo nad 2.000 delavcev. Z 220 točkami si delavec na primer lahko kupi: par čevljev za 180 lir, narejeno obleko za 5.500 lir, zimsko suknjo za 8.000 lir, 2 srajci za 1300 lir, 2 para spodnjih hlač za 418 lir, 4 pare nogavic za 260 lir, skupaj torej 17.278 lir. Za isto količino blaga potrosi delavec v Trstu najmanj 50.000 lir.

Ce razdelimo obe vsoti z dvanajst, tedaj ugotovimo, da potrosi delavec v istrskem okrožju za oblačila in obutev 1.440 lir na mesec, v Trstu pa 4.166 lir, to je okoli trikrat več.

Važno poglavje je pri tem kajenje. V Istri dobi delavec vsak dan

V Portorožu raste rod novega časa poln samozavesti in vere v življenje

Jugoslavija. Mogočno se dvigajo dimniki novih tovarn, nove železnice prepletajo deželo, nove ceste vežejo kraje, kjer se belijo nove stavbe, regulirane reke teko pod novimi obokanimi mostovi. Jugoslovanski narodi so zaživeli novo življenje.

Vzporedno z izgradnjo dežele pa ustvarja Jugoslavija novega človeka. In to je njena največja zasluga.

In kakor si ljudska oblast prizadeva, da obnovi svojo domovino, prav tako tudi v istrskem okrožju, ki ga upravlja jugoslovanska uprava žrtuje vse, da ustvari novo življenje in novega človeka.

Kulturno središče dijakov

Središče tega bogatega in najplemenitejšega dela - vzgoje novega človeka v coni B je ob divnem, vedno zelenem zalivu v Portorožu. Visoki, razkošni hoteli, ki so nekdanj sprejemali le brezdelne bogataše, dajajo danes streho mladini, postali so njen novi dom: dom učence se mladine, dom sirot in bednih otrok, ki bodo pod skrbno nego in vzgojo postali nekoč enakopravni člani človeške družbe.

Portorož je kulturno središče mladine cone B. Mnogo je med njimi tudi Tržačanov, nekaj pa jih je tudi iz svobodne Jugoslavije.

Malo nad morjem, onstran ceste, sredi zelenega vrta stoji vila z velikimi okni. Trije razredi gimnazije s petimi oddelki in trije letniki učiteljska so v njej. Stopiš na vrt, gle, daš na morje in poslušajš; iz hiše slišiš glasove profesorjev, ki razlagajo znanja željni mladini. Iz vogalnih oken, od sonca obsijanih, se razlegajo mladi in sveži glasovi - pojejo. Tako lepo in domače je tam, pa vendar tako mirno, čeprav so razredi polni živahnih otrok. Po pouku gredo dijaki v dijaški dom, kajti skoro vsi, ki obiskujejo šolo v Portorožu, so iz zunanjih krajev in stanujejo v domu. Zanimivo je, da obiskuje tretji razred gimnazije dve tretjini fantov in komaj ena trtjina deklet. Istrani niso bili vajeni, da so njihovi otroci obiskovali srednje šole, za njih, ki so kot koloni bogatih posestnikov životali na zemlji svojih dedov je bila že ljudska šola mnogo. Po osvoboditvi pa se jim je odprla nova pot v življenje. Toda deklice so še vedno držali doma, ker so smatrali, da ni potrebno, da se šolajo; šele leto ali dve pozneje so jih poslali na isto pot kot svoje sinove.

Danes pa žive v dijaškem domu

v Portorožu divno kolektivno življenje. Imajo svoje mladinsko in pionirsko organizacijo, sestanke, tekmovanja in nastope. Mladina ima svoje literarne ure, kjer čitajo iz del velikih slovenskih mož tero prečitane razpravljajo. Prirejajo proslave, imajo pa tudi svoj mladinski pevski zbor in so v letošnjem letu nastopili že dvakrat v Kopru in dvakrat v Portorožu. Slike njihovega življenja so stenčasti, ki krase razrede ter sobe v dijaškem domu. Seveda ne zanemarijo organizacijskega in političnega dela ter imajo zato posebne sestanke, na katerih obravnavajo politične dogodke ter se čisto kot odrasli poglabljajo v politična vprašanja.

Tovariši, ki delajo v domu ter profesorji, ki uče na šolah so dijakke in dijakinke pohvalili. Posebno pridni so tisti, ki obiskujejo učiteljske, kar je posebno razveseljivo, saj pojdjejo kmalu v življenje oblikovat nov rod. Prav s svojo pridnostjo in resnostjo so nam porok da bo novo pokolenje pod njihovim vodstvom pravilno rastle in se razvijalo.

V šoli je uspehi, v domu zadovoljstvo, kajti profesorji podpirajo dom in delo v njem. Povezani so z njim in ravno iz skupnega dela raste nova inteligenčna generacija, ki bo dozorala nalogi, ki jo čaka v življenju.

Ljudske šole in vrtci

Otroci, ki hodijo v ljudsko šolo, pa so našli zavetje v Mladinskem domu, ki stoji sredi naravnost idealnega vrta nad morjem. Otroci, večinoma sirote so tam, ali pa tisti, čigar starši se ne morejo posvetiti otrokovi vzgoji. Tudi oni imajo svoje učilnice, lepe značne spalnice, dobro so preskrbljeni s hrano in tudi obleko. Mnogi izmed otrok so prišli v dom zanemarjeni in zapuščeni, pa jim je dom oskrbel obleko in čevlje, da zdaj vsi snažni sede med drugimi tovariši s čutom enakovrednosti v srcih in ne občutijo, da so nesrečnejši od tistih, ki jim lahko matj ali oče oskrbita, kar najnujnejše potrebujejo. Danes nimajo ti otroci, ki so prikrajšani za najdražje nasvetu-zamaterali očeta, celo za oba - tistega občutka osamelosti in zapuščenosti, ker zanje skrbe drugi: ljudska oblast jim je dala nov dom, novo toplo obleko, hrano in šolo.

Tudi najmlajši so v domu, tisti, ki še ne hodijo v šolo. Z njimi je po ves dan vrtnarica; zdaj jih pe-

lje na morsko obalo, zdaj med ciprese in palme, zdaj jim zopet na verandi pripoveduje pravljice. Otroci, petdeset jih je iz Trsta, 30 iz Kopra, po narodnosti pa 54 Slovencev in 26 Italijanov - se kar imenitno razumejo med seboj. Nekateri so pravi pridni v šoli, drugi lepo rišejo, mnogi se pa navdušujejo za glasbo. Ker bo v kratkem pričela s poukom glasbena šola, so se učenci III in IV razreda priglasili za učenje violine. Pod dobrim vodstvom bo gotovo kateri izmed njih, ki bi sicer v prejšnjih razmerah o violini še niti sanjali ne smel, dosegel lepe uspehe.

Dom - šola gluhozemih

Ko zapustiš za seboj vesele šolarje in greš dalje proti Sv. Luciji se zopet ustaviš pred visoko hišo, ki jo vso obnavljajo. Nad vhodom čitaš napis: gluhozemnica - casa dei sordomuti.

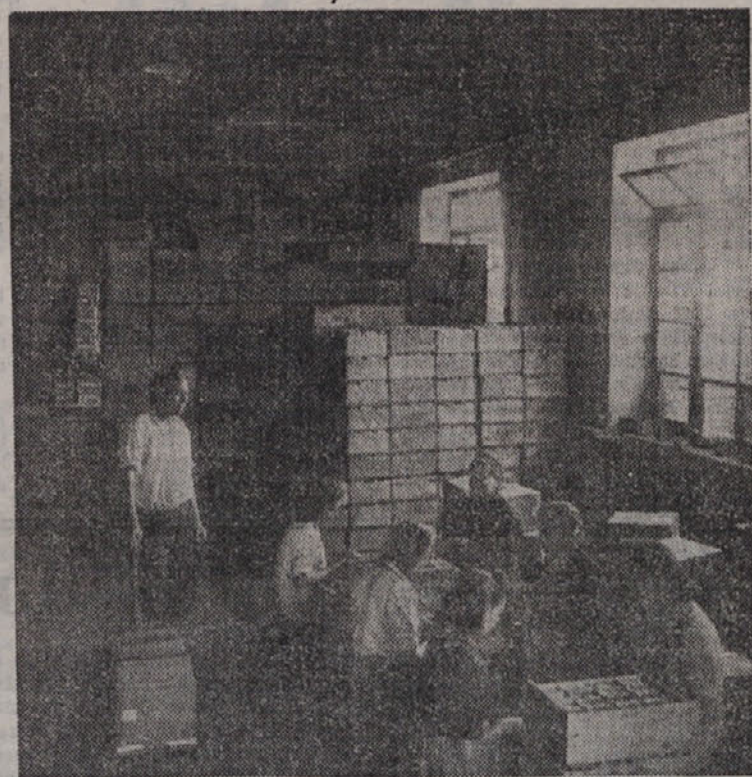
Sprejme te upravnik, ki je v šoli za gluhozeme tudi učitelj, in ki ti odkrije nov svet in vpelje vanj.

Sprejme te 25 prijaznih lepih otrok s pametnimi očmi in ko jih gledaš nimaš prav nikakršnega občutka, da ti otroci nimajo sposobnosti govora - te velike odlike človeka.

Upravnik nam jih predstavi. Tisti, ki so že dve ali tri leta v šoli za gluhozeme, odzdravijo lepo, počasi in jasno: »Zdravo«. Mali šolarčki, ki so šele letoš vstopili v zavod pa spremljajo svoj pozdrav z roko z glasnim: »Pa«.

V dijaškem in v mladinskem domu si videl srečne obraze, vesele in razigrane oči. Tu v gluhozemni. et pa te sreča, ki sije iz teh mladih oči, naravnost preseneča. Čudno se ti zdi. Če si pa nekaj časa med otroki, v njih šoli, potem to popolnoma razumeš. To so otroci, ki so bili zaradi svoje telesne hibe zapostavljeni, ki se niso čutili enakovredne med svojimi vrstniki. Njihovi tovariši so jih zavračali in zato so se ti nesrečniki zapri vase in postali egoisti. Taki so prišli v dom, Sprejeli so jih vzgojitelji in jih z veliko ljubeznijo in neskončno potrpežljivostjo začeli učiti.

V coni B je dela za vse

V tovarni ribjih konzerv »Ampelea« v Izoli pripravljajo ribe za izvoz

v dveh conah Tržaškega ozemlja

20 komadov cigaret. Cigarete »Zeta« so na primer po 30 lir paket, tako da potrosi na mesec 900 lir, v Trstu pa potrosi delavec za enako količino cigaret najmanj 3.600 lir, to je štirikrat več.

Ce seštejemo izdatke delavca za hrano, obleko in cigarete, dobimo za istrsko okrožje 4036 lir, za Trst pa 14.429 lir, to je nad tri in pol krat več.

Ce vzamemo za primer srednjega delavca, tedaj potrosi v Istrskem okrožju za 500 gr gruha na dan, in 2 kg koruzne moke, 1.100 gr maščob, 1200 gr sladkorja, 2.500 gr mesa, 300 gr mila, 2 kg fižola, 2 kg testenin ali bele moke in 100 gr kave 1408 lir na mesec. Za isto količino živil pa potrosi delavec v Trstu 4925 lir.

Za obleko in obutev potrosi srednji delavec v istrskem okrožju 15.300 lir ali 1275 lir na mesec, v Trstu bi potrosil delavec za isto količino blaga 46.000 lir ali 3833 lir na mesec. Za kajenje veljajo iste številke kakor za težke delavce.

Skupno torej porabi srednji delavec v Istri za garantirano hrano, obleko in tobak 3.583 lir, delavec v Trstu pa 12.358 lir! Seveda ne sme mo misliti, da ta vsota za preživljanje v Trstu zadostuje. Pri tem bi morali upoštevati še razno zelenjavo, mleko, jajca, sadje itd., ki v istrskem okrožju niso racionirani, ki pa so znatno bolj poceni kot na

Tržaškem trgu. Naj omenimo le mleko, ki stane v Istri 45 lir, v Trstu pa 72 lir. Mnogo bolj poceni sta v Istri tudi električni tok in voda.

Približno isto razmerje med mesečnimi stroški za hrano, obleko in kajenje bi ugotovili tudi med lahkiimi delavci v istrskem okrožju in v Trstu. Vsi delavci in nameščenci so v istrskem okrožju tudi dobili po en dodaten kupon v vrednosti 3.000 lir. S tem bonom si lahko delavec nabavi blago na prostem trgu, to je če delavec ali nameščenec kupi na primer za 6.000 lir blaga mu odštejejo tri tisoč lir in plača za blago le ostalih tri tisoč lir.

V svojem poročilu o razširjenem sindikalnem plenumu v Izoli smo že poročali, da so tudi sindikati razdelili svojim članom velike količine blaga po znižanih cenah, kakor mleko, vino, drva mlo, krompir, koks itd. Večje količine živil so dobili tudi udarniki. Delavcem so tudi razdelili nad 500 delovnih oblek, sedaj jih pa delijo še 2.000. Vsi delavci v tovarnah Arrigoni in Ampelea v Izoli so dobili alj dobe delovno obleko.

Posebno skrb posveča ljudska oblast kvalificiranim zidarjem in tesarjem. Poleg težkih nakaznic in rednih točk za obleko in obutev, dobe zidarji in tesarji poseben dodatek, in sicer 1 kg maščob, 2 kg testenin, 2 kg mesa in 300 gr mila na mesec ter 180 točk za obleko in obutev na leto. Tako dobe skup-

no na primer 2.200 gr maščob, 5 kg testenin, 5 kg mesa itd.

Marsikdo bi ob vseh teh podatkih o delavcih pripomnil, da je morda ljudska oblast pozabila na kmete, ki dobivajo manjše obroke živil in obleke, toda motil bi se. Kmetje dobivajo vsa ta živila in blago po zelo ugodnih pogojih na vezane cene.

Ce hočemo torej primerjati plače in mezde v jugoslovanskem in anglo-ameriškem področju STO, tedaj moramo upoštevati vsa omenjena dejstva in podatke, kajti zgolj primerjava števil, ki nam ne dala prave slike. V istrskem okrožju dobe nekvalificirani delavci od 51 do 57 lir na uro, polkvalificirani od 57 do 63 lir, kvalificirani od 63 do 69 lir, specializirani delavci pa 69 do 85 lir na uro, to je povprečno nekvalificirani delavci 12.000 lir na mesec, polkvalificirani 13.000 lir, kvalificirani 14.500 lir, specializirani 16.500 lir.

Mezde in plače v anglo-ameriški coni znašajo od 22 do 30.000 lir na mesec, to je še enkrat toliko kot v jugoslovanski coni STO, stroški za hrano, obleko in kajenje pa so v Trstu trikrat večji kakor v istrskem okrožju.

Važno poglavlje poleg mezd pa je tudi skrb za obolele delavce, plačan letni dopust, enakopravnost moških in žensk itd. Delavci dobe v istrskem okrožju 14 dni plačane.

(Nadaljevanje na 6. strani)

Deset minut, četr ure so ponavljala. li s poedinim otrokom en sam glas. Otrok je držal učitelja za grlo in tipal ter mu gledal na usta, kako se govorni organi gibljejo. Po neshetih poskusih se nenadoma tudi malemu otroku prav tako zagiba v grlu in glas je tu. Otrok ne sliši, cuti da je izgovoril prav tak glas kot njegov učitelj.

Veliko doživetje: rojstvo glasu in samozavesti

To je veliko doživetje, ki užiga srečo v očeh, ki poraja v srcu prvo kal samozavesti. Ta samozavest rase v njih, kakor je rasla sposobnost govora malih gluhozemih otrok. Egoistični, zagrenjeni malčki, bi v svetu, kjer se posamezniki bore le za svoje lastne dobičke, zrasli v nesrečnike, ki bi v večini primernih ostali v breme svojih občin in v napoto vsakomur. Tako se pa danes razvijajo v enakopravne člane človeške družbe, ki si bodo lahko samostojno zaslužili svoj kruh z delom, za katerega so najbolj sposobni. Mali Valentin bi ostal gotovo kje zapuščen hlapčič, da ni prišel v dom in da niso učitelji spoznali v njem bodočega slikarja. Kaj bi bilo z malo najdenko iz Idrije, ki je živela v hlevu kot žival, zapuščena in zanemarjena, da ni prišla v dom in je zdaj prav čedna deklica, ki se odlikuje med svojimi tovarišicami po prav lepi pisavi? Kako bi mogel petnajstletni gojenec, ki pred tremi leti ni znal

(Nadaljevanje na 6. strani)

DELOVANJE PODZVEZE SHPZ V KOPRU

Podzveza SHPZ v Kopru uživa kot prosvetna organizacija na ozemlju, ki ga upravlja ljudska oblast, od nje vso podporo in prav zato ima tudi možnost, da istrsko ljudstvo kulturno dvigne.

Kulturna dediščina, ki jo je istrsko ljudstvo prineslo v novo povojno dobo, je bila kaj borna.

V treh letih svobode pa se je tako prerodila, da v njej ni več sledu o poniznih, brezpravnih kolonih. Istrani so danes prav tako samozavestni, znanja željni ljudje, kakor ostali jugoslovanski narodi, ker so si prav tako kot oni za ceno najdragocenejše krvi priborili svobodo.

Ljudska oblast jih je osamosvojila gospodarsko, ljudska oblast jim gradi kulturo.

V koprskem okraju ima vsaka vas svoje prosvetno društvo, tako da jih je skupno 32 s 3063 člani.

Prosvetna društva so priredila v preteklem letu 25 splošno izobraževalnih tečajev, ki jih je obiskovalo 1219 tovarišev ter 26 analfabetskih, ki jih je z uspehom dovršilo 417 nepismenih.

Nepismenost je osnovno ogledalo kulture vsakega naroda in zato jo morajo prosvetna društva ob podpori vseh drugih organizacij in ljudske oblasti odpraviti. To so si prosvetna društva tudi postavila kot eno najvažnejših nalog, pri katerem jim pred vsem požrtvovalno pomaga istrsko učiteljsstvo.

Posamezna društva so v letošnjem letu priredila 85 predstav, izmed katerih je najbolj uspela »Praznik slovenske pesmi v Kopru« ter kulturne manifestacije v tednu razstave gospodarske delavnosti. V okviru prosvetne podzveze pa so bila tudi gostovanja Slovenskega narodnega gledališča iz Trsta in Slovenije.

Podzveza je na novo organizirala tudi odsek za predavanja, ki bo moral vzgojiti dober predavateljski kader, da bodo predavanja med ljudstvom res dosegla svoj namen.

V okviru prosvetnih društev je 16 prevskih zborov s 489 pevci. Deluje jih pa redno samo 9, ker je samo devet pevovodij. Da bi ta nedostatek odpravila, je podzveza organizirala dva pevovodska tečaja ter pripravila še tretjega, da bi tako izobrazila nadarjene ljudi, ki bodo v svojem domačem kraju vestno in požrtvovalno vodili našemu narodu najdražjo panogo ljudske prosvete - petje.

Osem godb s 125 člani deluje v Koprskem okraju. Najboljše med njimi so godba od Sv. Lucije, dalje iz Bertokov, Čezarjev, od Sv. Antona in iz Marezig.

Štirinajst dramskih druščin s 133. člani nastopa v Koprskem okraju z izbranimi igrami, pri katerih jim podzveza pomaga in svetuje. Ker igra lahko uspe le, če jo vodi dober režiser, organizira podzveza tudi režiserski tečaj, na katerem bi se izpopolnjevali mladi nadarjeni ljudje, tako da bo vsaka dramska družina imela doma svojega lastnega režiserja.

Ceprav je v Koprskem okrožju 24 knjižnic s 5100 knjigami in je tudi pet čitalnic opremljenih, je ljudi, ki bi knjige čitali, zelo malo.

Mlajšim ljudem dela težave jezik, vsi mlajši in starejši pa še ne morejo pojmiliti, koliko koristnega in lepega užitka nudi dobra knjiga. Zato poziva podzveza prosvetna društva, naj organizirajo bralne večere, da bodo na njih vzbudili zanimanje za pisano slovensko besedo.

Podzveza si je postavila za nalogo tudi, da preskrbi vsem prosvetnim društvom radijske aparate. Do sedaj jih ima 8 društev, kmalu jih bodo imela tudi ostala prosvetna društva, ker dela podzveza SHPZ po načrtu, ker se zaveda, da bo le z načrtnim delom v kratkem času lahko dvignila kulturno raven istrskih vasí.

Vsi načrti in vsa dobra volja posameznikov pa bi ne bilo dovolj za take uspehe, če bi podzvezi ne stala ob strani ljudska oblast. V svojem proračunu za leto 1949 je nakazala 1.500.000 lir za ljudsko prosveto, posebej pa še 2.100.000 lir za pionirsko organizacijo. S tem visokim proračunom podpre ljudska oblast delovanje prosvetnih društev, pionirjem pa ustvarja novo življenje, v katerem se bodo lahko razvili v graditelje gospodarstva in kulture med svojim narodom.

Življenjski standard delavcev v dveh conah TO

Nadaljevanje s 5. strani
ga dopusta, v nekaterih primerih pa celo tri tedne ali mesec dni. Noseče žene so oproščene dela šest tednov pred porodom in šest tednov po porodu, dobivajo pa v tem času celo plačo.

Ce delavec zbolí, dobi dve tretjini plače, če je doma; če pa je v bolniški oskrbi z dobi 1/5 plače za svoje male potrebnosti. Seveda je vse zdravljenje zastoj. Če ima delavec družino, tedaj dobi, tudi če je v bolnici popolnoma oskrbovan, 50 do 80% plače. Ko žene porodijo, dobe 4320 lir za dečjo opremo, ki si jo nabavijo po garantiranih cenah.

To so glavne ugodnosti normativnega značaja. Mnogo večje važnosti od vsega tega pa je dejstvo, da v istrskem okrožju sploh ni brezposelnosti in da celo primanjkuje delavcev, zlasti strokovnih. Tam nihče ne živi v trajnem strahu, da ga bodo odpustili, ker je dovolj dela za vse in delavstva nihče ne izkorišča.

Vse drugače je v Trstu, kjer kljub vsem obljubam o obnovi in okrepi industrije s pomočjo Marshallovega plana odpuščajo delavce in zapirajo obrate, kakor na primer v zadnjem času ladjedelnica Martinuzzi v Miljah, tovarna OMMSA itd. V Istri se poleg tega gospodarski položaj stalno izboljšuje in dvig blagostanja je odvisen od dviga proizvodnje, to je od delavcev samih, v Trstu pa vidimo stalno slabšanje gospodarskega položaja in naraščanje brezposelnosti.

Tega so se začeli zavedati skoraj vsi oni delavci, ki jih je reakcionarna propaganda doslej slepila in varala. Zato se tudi vedno bolj krepko oprijemljejo dela, ki jim bo zagotovilo vedno boljše življenjske pogoje. Zato so vse spletke reakcionarjev zaman; zato ne bodo imeli nobenega uspeha niti sedaj, ko sta se jima pridružila v blatenju ljudske oblasti «Il Lavoratore» in «Unità Operaia». Dejstva in številke so namreč mnogo bolj stvarni argumenti kakor pa vse njihovo besedičenje. Ta dejstva in številke pa zelo jasno govore in jih ne more zabrisati nobena propaganda.

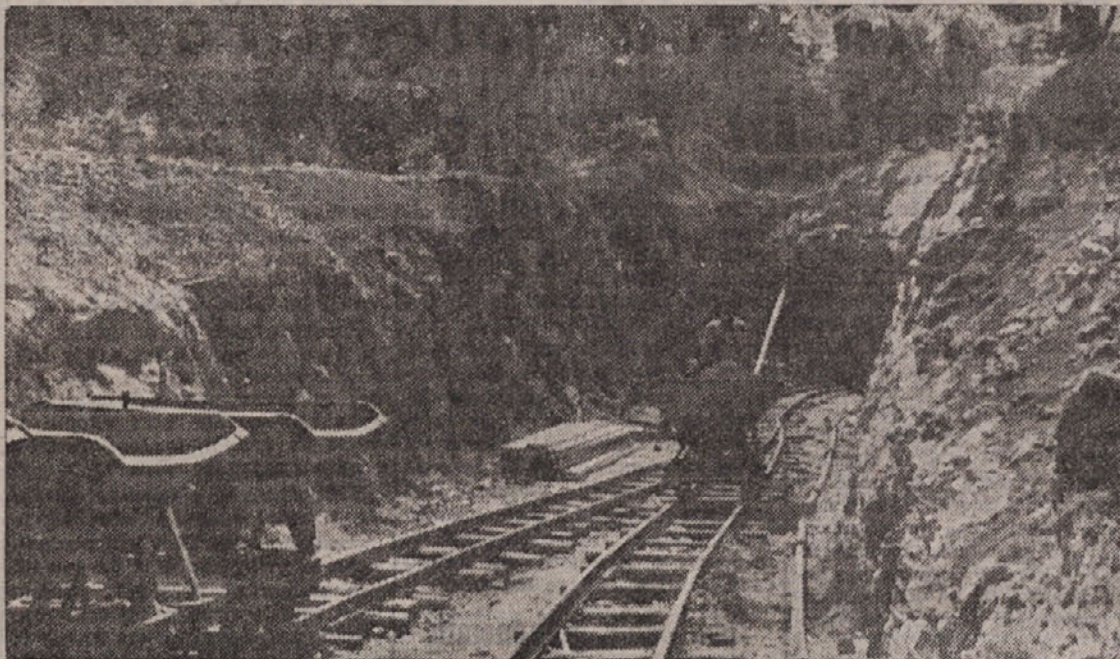
V Portorožu raste rod novega časa

Nadaljevanje s 5. strani
Nadajevati nobene besede, tako zaničljivo zamahniti z roko, ko ga je spomnil učitelj, kako je na razstavo v Kopru prišel iz istrskih hribov nem mož. »Oh, tisti ni znal govoriti!«. Tisti nesrečnež iz istrskih hribov ni znal govoriti - in jaz, ki hodim zdaj tri leta v šolo - jaz sem tak kot drugi mladi ljudje! - to so govorile njegove oči, to je povedal zamah njegove roke. V šoli so napravili iz njega človeka, ki se bo samostojno preživljal, ki bo delal za skupnost, od katere prejema danes ko ga vzgajajo. Dom mu nudi vse: oskrbo, učila, če potrebuje, tudi obleko. Otroci, ki so v njem, so di večinoma iz delavskih slojev ali celo sirote in zato so v brezplačni oskrbi.

Nekateri starši imajo pred zavodom pomisleke: težko dajejo svoje otroke drugim v vzgojo, posebno pa še take otroke, ki so od narave za kaj prikrajšani. Smilijo se jim; ko se pa vendarle odločijo, zaskrbijo sprajujejo: »Ali bo res sprejeli?«. Kaj bi žale matere, da bi jih njihov otrok le enkrat pokliče mama! Ko pa čez nekoliko mesecev obiščeje svojega otroka in jim ta pride naproti z besedo »mama«, lahko šele pojmujejo pomen in vrednost šole za gluhoomega otroka, ko ga prav ta posebna nena edino usposablja za življenje.

Jugoslavija in prav tako ljudska oblast v coni B svojo nalogo in svoje obveznosti v polni meri izpolnjujeta. Gradnja novega življenja vsakomur, torej tudi tistim, ki jih je narava prikrajšala, da bo tako enkrat naša domovina res za vsakogar dežela sreče in dela.

Po vseh domovih, v dijaškem, mladinskem domu in v gluhoomeci imajo lepo urejene bolniške sobe. Toda v vseh teh sobah so bile postelje prazne. Mladina, ki živi v domskem kolektivu, je podvržena redu in snagi, zato ne zbolí tako hitro. Tako raste ob divnem Jadranu pod soncem in skrbnim nadzorstvom v zdravju in sreči, v veselju in delu rod novega časa poln samozavesti in vere v življenje.

Mrzlično delo v prekopu pod Sežano nekaj dni pred otvoritvijo.

NOVE PROGE

Dar ljudstva in njegove mladine socialistični domovini

V FLRJ bo do konca leta 1948 danih v promet 1941,32 km novih železniških prog. Letno zgrade 375 km prog.

V dvalindvajsetih letih obstoja prejšnje Jugoslavije je bilo zgrajenih 1102 km novih prog, kar pomeni, da so jih zgradili na leto 50 km. V FLRJ je bilo torej v treh letih zgrajenih toliko novih prog, kot so jih v stari Jugoslaviji zgradili v dvajsetih letih.

S prehodom v prvo leto petletke je zavzela gradnja prog in obnova starih v Jugoslaviji širok razmah. V letu 1947 je bilo zgrajenih 275 km novih prog. Največja proga v tem letu je bila

proga Samac-Sarajevo

Maršal Tito je dejal mladini 1. januarja 1947 naslednje: »Gradnja novih železniških prog, novih cest, novih tovarn in rudnikov, novih zgradb čaka tudi na tvojo pomoč v letu 1947.« 1. aprila 1947 je že 886 domačih in 35 tujih delovnih brigad pričelo borbo za vsak korak zemlje, kjer je morala teči proga.

32.911 udarnikov, 530.000 postavilnih pragov, 520.000 kub. m zemlje, grajene v nasipe in 850.000 izkopanih usekov ter še 17 postavljenih mostov v dolžini 2267 metrov so bili dokaz, s kakšnim elanom je mladina delala pri zgraditvi te proge.

17. novembra leta 1947, 12 dni pred obvezo, je šel po progi prvi vlak, kmalu za njim pa na tisoče vagonov premoga za jugoslovansko industrijo.

V Sloveniji so med tem časom gradili

Novo progo med Preserjem in Borovntco,

v Beogradu pionirsko progo, prav tako v Zagrebu.

Zadnja proga, zgrajena v letu 1947, je bila proga Boljana-Kreka.

Do konca leta 1948 je bilo zgrajenih 637,32 km novih železniških prog, od česar toliko, kolikor jih je stara Jugoslavija zgradila v 12 in pol letih.

13. julija 1948 je preko globokih usekov, iz predora v predor med soteskami, skozi katere se vije reka Zeta, prešel prvi vlak na progi Nikšić-Titograd. Ta proga ni dolga in s svojimi 56 km dolžine je v primerj s progo Samac-Sarajevo precej kratka. Toda kdor se je peljal po progi, kdor je videl to velikansko delo, ta se vpraša, kako je bilo mogoče, da so jo zgradili v pičlih treh mesecih.

V LR Srbiji je vojna pustila na

progi Kuršumlija-Priština, ki so jo

pričeli graditi že pred vojno in ki je največjega pomena za Kosovo in Metohijo, so odprli 7. julija 1948.

Takoj nato pa so otvorili tretjo progo med Ljubijo in Brežicami. Prav tako je bila dana v promet tudi proga Bosut-Bjelina.

Na jugoslovanski državni praznik, 28. novembra je en dan pred dano obvezo pripeljal prvi vlak iz Kučeva v Brodice.

Po 120 km dolgi progi Bihač-Knin, ki bo po dolini Une vezala glavno jugoslovansko progo Beograd-Zagreb po najkrajši poti z morjem.

Z izgradnjo proge Grubično polje-

Bastaj v dolžini 14 km in pionirsko progo v Skopju in Sarajevu bo naloga za drugo plansko leto popolnoma končana. Poleg izgrajenih prog, ki so bile predvidene v planu, so v dveh letih zgradili tudi

celo vrsto manjših prog

kakor Duboštica, Careva Cuprija, Bila Vrbica, Nova Kreka-Tuzla, Sabac-Koviljača, Pančevački Rit - Beograd, Stalle-Lupoglav, Lupoglav-Raša, progo Sežana-Dutovlje so dne 21. decembra izročili prometu.

Vsaka nova proga je bila in bo velika šola za njene graditelje, vir novih kadrov in istočasno kovačnica bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov.

Novo proge, ki so jih zgradili in ki jih še grade v Jugoslaviji, predstavljajo znaten prispevek k izvršitvi petletnega načrta in k izgradnji socialistične države.

1.000 km novih cest

Gospodarska zaostalost Jugoslavije se je jasno videla pred vojno tudi v zelo slabih prometnih zvezah. Najvažnejši centri države so bili povezani s slabimi cestami in železniškimi progami. Petletni načrt razvoja državnega gospodarstva predvideva tudi temeljito rekonstrukcijo, prometne mreže. Od celokupnih investicij v petletnem planu bo izdanih 25 odst. za promet. Velik del te vsote bodo uporabili za gradnjo in vzdrževanje cest. Med petletko bo dobila Jugoslavija 1.100 km novih cest. Petletni plan tudi predvideva, da bodo v prometu oziroma v vse ljudske republike izenačene.

Slovenija ima v primeru z drugimi republikami še najboljšo cestno mrežo. Vendar pa so bile že takoj po osvoboditvi podvzete obširne mere za nadaljnji razvoj te mreže.

Eno izmed osnovnih del bo

Moderniziranje glavne in najvažnejše prometne zveze Maribor-Trst.

Ta prometna žila bo dolga 253 km in bo imela tudi mednarodni pomen. Med tem letom so razširili in modernizirali cesto na progi Celje - Maribor, lansko leto pa je bilo končano betoniranje na cesti Ljubljana-Vrhnika (18 km). Letos bo do konca leta opravljeno veliko število del v nadaljevanju ceste med Vrhniko in Logatec. Poleg teh del so modernizirali cesto Bled-Gorica in zgradili novo cesto St. Peter-Nova Gorica.

V LR Srbiji je vojna pustila na

prometnih zvezah globoko sled,

Tako je bilo od 18.30 mostov iz 1.1940 uničenih 603 mostov v dolžini 16.28 km. Poleg tega je bilo poškodovanih 10.790 km cest.

Pred petletko so zgradili in popravili že precejšnjo število cest, v prvem letu petletke avtocesto Niš-Pirot, ki se sedaj nadaljuje do Beograda in spaja tako srednjo Evropo z jugovzhodom, oziroma s Sofijo in Carigradom.

V letu 1947 so zgradili cesto Beograd-Cent, ki spaja Srbijo z Banatom. V Srbiji so zgradili 53 km novih cest in prevažali 36 km.

dal LR Hrvatski 2.700 km novih cest za težki promet

Dosedaj je bila zgrajena moderna cesta Zagreb-Karlovac, v Gorskem Kotaru so obnovili ceste, prav tako v hrvatski Istri, po Slavoniji, v predelu Plitvičkih jezer.

Ob Jadranskem morju delajo turistično cesto. Z vsemi cestami, ki jih šele grade in katere bodo šele zgradili, se bo prometna mreža Hrvatske popolnoma spremenila. To bodo nove ceste Beograd-Zagreb, Zagreb-Bjelovar, Osijek-Vukovar-Novi Sad, potem pa še ceste, ki je narejena do Karlovca in se bo nadaljevala preko Plitvic na Korenico in Split.

V Makedoniji bodo zgradili 115 km novih cest

v petih letih. Dosedaj so postavili 383 mostov. Poleg teh pa jih bodo postavili še 26 novih ter popravili 900 km cest. V prvih dveh letih so v Makedoniji popravili ceste, ki so bile poškodovane zaradi vojne.

Največje delo petletke pa je prometna žila med Beogradom in Zagrebom

76.500 brigadirjev je s svojim delom

Kmečke obdelovalne zadruge, glavna vzmet socializma na vasi

Uspeh zadrug pri skupnem obdelovanju posestev bo gotovo prepričal revne in srednje kmete, ki se bodo v kratkem času združili v zopet 400 novih kmečkih zadrugah. Poleg tega pa se bo tudi veliko število kmetov združilo v že obstoječih zadrugah.

Letos 28. oktobra je bilo v Jugoslaviji 1088 kmečkih delovnih zadrug, ki so združevale 51.180 kmečkih rodbin. Obdelovale so 284.000 ha zemlje. Te zadruge obstoje, čeprav ne proporcionalno, na ozemljih vseh republik. Od vseh okrajev v državi imajo po eno v 70 odst. okrajev, veliko število okrajev pa ima po 15 in še več delovnih zadrug.

Ceprav se razvijajo kmečke zadruge po vseh predelih države pod različnimi pogoji za obdelovanje, so najštevilnejše v žitornih in poljedelsko najrodovitnejših okrajih države. Tako jih je od 440 zadrug v LR Srbiji preko 330 v Vojvodini, ostale pa so v glavnem v največjih okrajih: v požarevskem in aleksinskem. Od 212 kmečkih obdelovalnih zadrug v LR Makedoniji jih je največ v bitoljskem, strumiškem, vardaskem, skopskem in tetovskem okraju. Prav tako je z kmečkimi zadrugami v ostalih ljudskih republikah, to pomeni, da dobiva majhen odstotek zemlje, (2,2 odst.) ki ga imajo zadruge od skupne obdelane površine (13,5 milj. ha) prav z dobro zemljo, ki jo imajo zadruge v rokah, velik pomen. Kaj to pomeni, pomeni pove dejstvo, da imajo v Vojvodini kmečke zadruge preko 10,2 odst. obdelane zemlje, zadruge v Makedoniji pa preko 5,9 odst. Po dosežanih izkušnjah bo njihova rast šla naprej v velikem obsegu zlasti v tistih krajih, ki imajo za poljedelsko gospodarstvo največji pomen.

Rezultati, ki so jih obdelovalne kmečke zadruge dosegle pod dosedanjimi pogoji razvoja, nam govore, da bodo s še večjo pomočjo države iz dneva v dan rastle, povečavale svojo proizvodnjo in s tem postajale najvažnejši činitelj v poljedelski proizvodnji, povečavale svoj kulturni vpliv na vasi in jih socialistično vzgojale.

Ceprav se danes zadruge še vedno bore s težkočami, imajo več pridelka, kakor posamezni kmetje. Stalni napredek v proizvodnji se pa še vedno veča z novimi delovnimi metodami, posebno pa, ker opravljajo zadruge svoje delo načrtno.

V obdelovalnih kmečkih zadrugah vedno bolj zmaguje socialistični princip plače po opravljenem delu. Kljub temu da predvidevajo dosedanja pravila zadrug plačevanje najemnine bivšim kmetom, ki so se združili v zadruge, je vendar glavni dohodek posameznega zadrugnika še vedno plačano delo. Rodbine, ki niso sposobne za delo, se prav tako plačane s tem, da se jim avtomatično pripíše določeno število delovnih dni. Kakšno razmerje je med izplačilom najemnine za zemljo in opravljenim delom, naj nam služi primer 339 delavskih kmečkih zadrug v LR Srbiji, ki so izplačevale lansko leto po naslednjem ključu:

Za najemnino 5,28 odst. dohodkov; za opravljeno delo 79,00 odst.; vneseno v zadrugne fondе 15,72 odst.

V zgornji tabeli vidimo, da spravijo zadruge znaten del svojih dohodkov v zadrugne fondе, ki služijo za ojačanje zadrugne lastnine, ki je glavna materialna baza za zmago socialistične v kmečkih delavnih zadrugah.

Dejstvo, da so zadruge raztresene po vseh krajih Jugoslavije in da je njihov vpliv na posamezne kmete zelo velik, pričata o tem, da bodo one poleg državnih posestev in ostalih zadrug oblik odigrale veliko vlogo v socialistični preobrazbi jugoslovanskega poljedelstva.

prispevalo, da so to cesto odprli za promet od Beograda pa do Sremske Mitrovice.

Da so ceste v FLRJ spravili v normalno stanje in da imajo celo večjo kapaciteto, kot so jo

imele leta 1941 se je zahvaliti prostovoljnemu delu

članov masovnih organizacij, ko so dali osnovno delovno silo v dosedanji izgradnji jugoslovanske cestne mreže ter pravilni skrbi ljudske oblasti za rešitev velike naloge, naloge, ki so si jo postavili, da izboljšajo dosedanjo prometno mrežo, žalostno zapuščino prejšnje države,

Važna prometna žila cesta Nove Gorice.

NEKAJ PODATKOV IZ DEBATE LJUDSKE SKUPŠČINE O DRŽAVNEM PRORAČUNU ZA I. 1949

DRUGO LETO PETLETKE JE IZPOLNJENO S 100,4%

Dne 28. decembra popoldne se je pričelo četrto izredno zasedanje Ljudske skupščine FLRJ. Na skupščini so podali ministri centralne vlade FLRJ poročila o delovanju svojih ministrstev. Prvo poročilo je imel kot predsednik vlade maršal Tito.

Predlog splošnodržavnega proračuna za 1948. leto dokazuje, da smo v izpolnjevanju petletnega plana kljub vsem zaprekam dosegli vidne uspehe, kajti proračun za prihodnje leto znaša 37 milijard dinarjev več od lanskega. Tudi je za investicije v korist družbenega standarda v republiških in zveznem proračunu 26,205 milijonov dinarjev, medtem ko je bilo lansko leto v ta namen določenih nekaj nad 13 milijard dinarjev.

Na osnovah marksizma-leninizma

Za prosveto in kulturo je določenih 8 milijard 625.800.000 dinarjev, kar pomeni približno 2 milijardi dinarjev več kot 1948. leta. Za socialno skrbstvo in zdravstvo je določenih 22 milijard 305.338.000 din, torej nad 4 milijarde več kot lansko leto. Ze same te številke dokazujejo, da stopamo v socializem.

Ko smo preteklo leto prešli notranje težave, smo trčili na nepričakovane težave od zunaj, ki so pretile, da nam preprečijo uresničenje našega petletnega plana. Nekatere zavezniske države so podprle klevete še s konkretnim gospodarskim pritiskom in grobo kršile razne pogodbe in prevzete obveznosti. Danes je popolnoma jasno, da to ni zaradi kakšnega voditelja v naši državi ali zaradi nekakšnega našega ideološkega odklona. Tudi ni to zaradi domnevnega našega odklona v kapitalistični tabor, pa čeprav bi to šeleli mednarodna reakcija ter nekateri komunistični voditelji.

Gonja, ki jo vodijo danes ne samo na zapadu, temveč tudi v državah ljudske demokracije, povzroča naši državi veliko škodo v moralnem in materialnem pogledu. Naš greh je v tem, da hočemo zgraditi socializem čim prej in da ga gradimo. Stvar je v tem, da elektrificirano in industrializiramo našo državo, da ne ostajamo še nadalje nekakšna zaostala agrarna država. Dokler bo obstajala kapitalistična oblika trgovine med socialističnimi državami, v katerih vsak gleda, da čim dražje proda in čim ceneje kupi, tako dolgo nima nihče pravice od nikogar zahtevati, da ne stori vsega, da bi maksimalno izkoristil svoje lastne zmožnosti in bi zboljšal življenjsko raven tako zaostanim državam, kot je bila n. pr. naša država kljub velikemu rudniškemu in drugemu bogastvu.

Toda na temelju teorije marksizma-leninizma je pravilno, da se ustvarja industrija tam, kjer so surovine.

Mi imamo toliko železne rude, da lahko oskrbimo z njo močno težko industrijo in da dosežemo še presežke in jih pošljamo drugim državam. Mi imamo premoga za koksiranje, imamo baker in zakaj ne bi predelovali našega bakra v naši državi in izvažali iz njega končnih izdelkov?

Podobno je z naših boksitov, ki ga je pri nas veličanska količina. Isto lahko rečemo za druge rude, za antimon ter ostale neželezne metale, ki jih imamo dovolj zase in za oskrbo naših prijateljev, če nam pomagajo mehanizirati in modernizirati našo težko industrijo. Če pa nam naši zavezniki ljudskih demokracij nočejo pomagati, tedaj smo prisiljeni prodajati naše surovine drugim, pa čeprav kapitalističnim državam.

V drugem delu svojega govora je maršal Tito nadaljeval: «Vbtožujejo nas, da vedno bolj zapadamo pod vpliv kapitalističnih držav in navajajo, da smo dobili del našega zlata od Amerike ter da skle. pamo z raznimi državami na zahodu

trgovinske pogodbe. Ko je že govorila o tem, da smo dobili naše zlato iz Amerike, bom tu navedel nekaj primerov, kako je bilo v tem pogledu z državami, ki nas obtožujejo. Češkoslovaška je bila ena prvih držav, katere imovina je bila deblokirana tako v Angliji kakor tudi v Združenih državah Amerike že leta 1945-46. Leta 1947 so ameriške oblasti v Nemčiji vrnilo madžarski vladi okrog 29.000 kg zlata. Romunski vladi so leta 1947 deblokirali zlato v ZDA. Nikdar pa nam ni prišlo na misel — je dodal maršal Tito — da so te države zašle pod vpliv kapitalističnih držav zato, ker so prejele, kar je bilo njihovo. Zakaj so torej to očitali nam?

Poleg tega da so državam ljudskih demokracij zapadne kapitalistične države vrnile njihovo premoženje, so jim dale tudi visoka posojila. Jugoslavija pa ni še do danes nikoli prejela takega posojila. Tudi so države ljudskih demokracij navezale mnogo trgovskih stikov s kapitalističnimi državami. Jasno je, da te države zamenjujejo med seboj blago, ni pa potrebno, da dajejo za to kakršne koli politične koncesije.

Kar se tiče pogodb, ki jih je sklenila Jugoslavija z ZSSR in z državami ljudske demokracije, so bile te pogodbe najmanj toliko koristne zanje kot za Jugoslavijo.

Glede izpolnitve plana je dejal, da smo izpolnili naš plan za I. 1948. s 100,4%, ne glede na vse preokrope v tujini, da ga ne bomo izvršili.

Referat Borisa Kidriča

Na proračunski razpravi Ljudske skupščine FLRJ je podal predsednik gospodarskega sveta in zvezne planske komisije Boris Kidrič svoje poročilo.

Plan industrijske proizvodnje v letnem obsegu tj. zvezne in republiške industrije, zveznega in republiškega rudarstva in elektrogospodarstva so jugoslovanski narodi izpolnili s 100,4 odst. Celotni plan industrijske proizvodnje je bil uresničen po zaslugi delavskega razreda in pravilne linije vodstva. V nekaterih panogah industrije pa ni jugoslovansko delovno ljudstvo doseglo načrta. Ne po svoji krivdi, temveč zaradi zunanjih ovir, ki jih ob začetku leta 1948 nihče ni predvideval. Te ovire so postavile jugoslovanskim narodom prijateljske, demokratične države, ki niso izpolnjevale svojih obveznosti, ki se niso držale sklenjenih pogodb, ki niso pošiljale materiala, za katerega so se obvezale. Tako se je zgodilo n. pr. pri vrtilnih strojih za nafto, ki so jih zavezniske države poslale Jugoslaviji brez motorjev in so bili zato neuporabni. Toda jugoslovansko delovno ljudstvo bo še povečalo svoj

trud, inženirji in konstruktorji so na delu, da sami skonstruirajo stroje, da bodo lahko sami, neodvisni od vsakogar, uresničevali svoj petletni načrt. Prav tako je bilo pri nabavi strojev za mehanizacijo gozdarstva, toda tudi tu so jugoslovanski narodi v ključili v svoj načrt težke industrije za leto 1949 mehanizacijo za gozdarstvo in tesno industrijo.

Kljub vsem oviram pa je Jugoslavija že koncem drugega planskega leta dosegla 66,8 odst. tiste letne industrijske proizvodnje, ki jo določa popolno uresničevanje petletnega plana, tako da ostane za ostala tri leta le še 33,2 odst.

Referat Edvarda Kardelja

Podpredsednik vlade in zunanji minister E. Kardelj je govoril pred ljudsko skupščino o najvažnejših vprašanjih zunanje politike jugoslovanske vlade. Poudaril je, da so narodi in množice vsega sveta

sprejele zmago nad fašizmom z velikimi upi, da bo dosežen trajen mir, toda monopolistični vrhovi v velikih kapitalističnih državah, so izšli iz vojne z željo, da si ustvarijo svoj imperialistični mir. Miroljubni ljudje se morajo zato tudi danes boriti ne samo proti vojni, ampak tudi proti vojnim grožnjam.

Načelne razlike v mednarodnih odnosih so se posebno pokazale pri vprašanju mirovne pogodbe z Nemčijo, kjer skušajo zapadne sile ustvariti novo vojno bazo. Zunanja politika FLRJ bo skupno z ostalimi demokratičnimi državami delovala na tem, da bi nemško vprašanje reševali res v interesu miru in demokracije.

Prav tako se je razvoj mednarodnih odnosov pokazal v organizaciji ZN. Tudi te so hotele zapadne sile spremeniti v orodje svoje politike, so pa zadele na odpor držav ljudskih demokracij. Jugoslavija pa bo vedno delala na tem, da se bodo odločile, ki jih je spre-

jele OZN, reševale na demokratičen način.

Važno vprašanje za Jugoslavijo pa predstavlja vojna v Grčiji. Zapadne sile se vmešavajo v notranje razmere, kar ustvarja veliko napetost. Jugoslavija je storila vse, da bi to napetost ublažila, toda do sporazuma ni prišlo.

Zapadni zavezniki tudi niso spoštovali določb mirovne pogodbe z Italijo. Dočim je FLRJ napravila vse za sporazum glede skupnega kandidata za guvernerja Tržaškega ozemlja, so zapadne države vodile tajna pogajanja z italijansko vlado za zopetno priključitev Trsta Italiji. Amerikanska vojaška uprava je sklenila z Italijo gospodarske in finančne dogovore, ki ustvarjajo unijo med angloameriško cono in Italijo, s čimer izgublja Trst gospodarsko neodvisnost in zvezo s svojim zaledjem — z Jugoslavijo.

Medtem ko uživa italijanska manjšina v FLRJ vse pravice, ne moremo tega trditi za jugoslovansko manjšino v Italiji. Na Koroškem pa Avstrijci zatirajo Koroške Slovence. To nacionalno vprašanje bo rešeno le s priključitvijo krajev k Jugoslaviji.

Jugoslavija je delovala in deluje na tem, da bi prišlo do ustvaritve federacije Južnih Slovanov in je prepričana, da bo kljub sedanjim nespornostim postala stvarnost.

FLRJ s svojo zunanjo politiko dokazuje, da stoji na braniku demokracije v borbi za obranitev miru.

Mladina

vzglede socialistične požrtvovalnosti

V teh dneh je končal skupen kongres SKOJ-a in ljudske mladine Jugoslavije. Na tem kongresu se je revolucionarna mladina tudi formalno združila v enotno organizacijo. Za to enotno organizacijo se je SKOJ boril že od svojega nastanka, ko je v

svojih vrstah pričel vzgajati nove voditelje jugoslovanske mladine. Dokončno pa jo je skovala enotnost misli in dela narodno osvobodilna borba in delovne akcije po vojni: Leta 1945 pri sekanju drva na Rudniku. Delalo je 1.200 srbskih mladinc-

cev in mladink. Nasekali in prevozili so 10.000 kub. metrov drv. Pri sekanju drv na Crnem vrhu, prav tako pozimi I. 1945, kjer je sodelovalo 3.000 mladincev in mladink LR Srbije. Nasekali so 15.000 kub. metrov drv in naredili 12 km proge.

Pri nabiranju koruze v marcu istega leta, kjer je 3.000 mladincev in mladink LR Srbije nabralo 250 vagonov koruze.

Pri seivi v Vojvodini je sodelovalo 5.000 mladincev in mladink LR Srbije. LETA 1946 na progi Bečko-Bauovići, dolgi 90 km sodelovalo 62.268 mladincev in mladink.

Pri gradnji posavskega kanala, dolgega 41 km kjer je delalo 6.000 mladincev LR Srbije.

LETA 1947 na progi Samac-Sarajevo, dolgi 242 km. ki jo je gradilo 211.870 mladincev

Pri gradnji tovarne sivo Lela Ribara v Zelezniku, ki jo je med letoma 1947/48 postavilo 29.648 mladincev. Na progi Nikšić-Titograd, dolgi 57 km. ki jo je v letih 1947/48 pomagalo 27.116 mladincev.

Pri gradnji pionirske proge v Beogradu, dolgi 6 km, kjer je delalo 3.000 mladincev, prav tako pri gradnji pionirske proge v Zagrebu, dolgi 7 km z 3.615 mladinci, pionirski progi v Ljubljani (2 km), na kateri je delalo 369 mladincev, v Sarajevu (2 km) s 669 mladinci.

LETA 1948 pri gradnji Avtoceste bratstva in edinstva. V letu 1948 so zgradili 156 km. Pri gradnji je delalo 77.000 mladincev.

Pri gradnji Novega Beograda je pomagalo 49.808 mladincev in mladink. Na progi Kučevo-Brodice, dolgi 16 km, je sodelovalo 10.320 mladincev. Pri začrtanih delih za gradnjo hidrocentrale v Mavrovem je delalo 10.637 mladincev in mladink.

Pri postavitvi mladinske tovarne sje dinstvo v Zagrebu je sodelovalo 1.984 mladih graditeljev.

Pri gradnji Nove Gorice 5.285 mladincev in mladink.

Pri postavitvi kovinskega kombinata pri Doboju je delalo letos 9.093 mladincev, pri gradnji kombinata pri Sarajevu pa 4.641 mladincev in mladink. Progo v Pantevskem Ritu, dolga 32 km, je gradilo 3.689 mladincev LR Srbije.

Pri gradnji proge Sežana-Dutoviče je pomagalo 2.789 mladincev LR Slovenije. Pri gradnji združenih domov po vzej državi je v tem letu delalo 445.000 mladincev.

Stadion Centralnega doma jugoslovanske armade pa je letos gradilo 2.000 mladincev.

Maršal Tito je rekel tej jugoslovanski mladini, ki je danes združena v svoji enotni organizaciji: «Vi ste s svojim delom in požrtvovalnostjo dvignili ugled naše domovine na tako višino, kot še nikoli ni bila.

Število gledališč se je podvojilo

Gledališka umetnost v novi Jugoslaviji kaže od dni po osvoboditvi velik napredek, zlasti če jo primerjamo z razmerami v stari Jugoslaviji. Medtem ko je danes v Jugoslaviji 47 poklicnih in polpoklicnih gledališč, jih je bilo leta 1939 vsega skupaj 24. Medtem ko je nastopalo leta 1939 po raznih gledališčih samo 20 diletantskih skupin, danes v njih nastopa 3.172 skupin. To število pa iz dneva v dan raste.

V Sloveniji sta bili takoj po osvobojenju odprti samo dve gledališči. Prihodnje leto je pričelo delovati še 6 polpoklicnih gledališč, sedaj pa je njihovo število naraslo na 8.

V Srbiji je bilo leta 1945 6 poklicnih in 5 polpoklicnih gledališč. V letu 1946 je njihovo število že naraslo na 8 poklicnih in 7 polpoklicnih. Leta 1947 se je njihovo število dvignilo na 14 poklicnih in 8 polpoklicnih. Istega leta je bilo tudi osnovano Glavno jugoslovansko

sko dramsko gledališče v Beogradu.

V Hrvatski je leta 1945 delovalo 7 poklicnih in dvoje polpoklicnih gledališč. V letih 1946 in 1947 se je njihovo število povečalo še za eno poklicno gledališče.

V Bosni in Hercegovini deluje dvoje poklicnih gledališč, v Makedoniji tri, v Crni gori pa eno.

Iz teh podatkov vidimo, da se je število poklicnih gledališč dvignilo od 20 na 30, polpoklicnih pa od 7 na 17.

Sporodno z dvigom števila gledališč, raste tudi število gledalcev, kakor tudi število gledališnih predstav. Tudi tu moremo primerjati njihovo današnje moč z letom 1939. Medtem, ko je bilo danih v tem letu 4.233 predstav z 1.421.203 gledalci, je bilo v letu 1947-48 danih 6.887 predstav, katere je videlo 3.060.022 gledalcev. To pomeni, da se je število gledalcev povečalo dva in pol krat.

Repertoar jugoslovanskih gledališč je izredno bogat. Samo v letu 1946-47 so predvajali 74 del domačih in 111 del tujih dramskih piscev, kakor tudi 7 oper domačih skladateljev, 29 oper tujih skladateljev in 12 baletov domačih poleg 10 baletov tujih kompozitorjev.

V repertoarju dramskih predstav so bili največ zastopani med inozemskimi pisatelji ruski avtorji (59), sledili pa so jim po vrstnem redu Angleži, Francozi, Madžari, Italijani itd. Od del tujih skladateljev je bilo največ Italijanov (12), sledili so jim Rusi (6), Francozi (5), Cehi (3) in po en Flamec, Nemec in Avstrijec.

V kulturnem življeaju narodnih manjšin igra gledališka umetnost tudi veliko vlogo. Danes deluje v Jugoslaviji »Madžarsko narodno gledališče«, »Stalna italijanska drama« na Reki, potem pa še 35 bolgarskih diletantskih skupin, 33 slovaških, 16 romunskih, 8 italijanskih in 6 rusinskih.

"Mnogo ljubil sem in nič sovražil," ...tak je bil Igo Gruden, pesnik kraške obale

Grudnov dom v Nabrežini

Pesnik Igo Gruden nas je zapustil. Umrli je, lahko rečemo, v najlepših letih. Se ne dolgo tega je bil ves svež in sam se je štel še vedno za mladeniča. Kdo bi si mislil, da bomo zgubili prav njega. Tako rad je živel, si prav zdaj po vojski lepo uredil, gledal vedro v svet, snoval načrte, pisal pesmi in prevajal. Pa ga je prav ta čas zadela težka bolezen, ki ji zdravniki niso mogli do živoga. Razpadajoča kri ni mogla zastaviti naglega apnjenja žil, arterioskleroze posebne vrste. V dveh mesecih ga je izsušilo in ga tako spremenilo, da je bilo znanec hudo, ko so se spominjali njegovega prej vedrega in dobrodušnega obličja.

Ob njegovi smrti se ga moramo spomniti posebno Primorci. Rodil se je 18. aprila 1893 v Nabrežini. Doma se je reklo pri Dutkovih. Ze v prejšnjem stoletju je bila to ena najbolj znanih hiš na Spodnjem Krasu. Ljudsko šolo je končal v Trstu, gimnazijo pa v Gorici leta 1912. Ze v tretji gimnaziji je pisal pesmi in jih dajal v dijaški list Cvetke, ki ga je urejal sošolec Velikonja, potem pa jih pošiljal tudi v znani mladinski list Zvonček. Ko je bil v osmi šoli, pa je imel pesmi v leposlovnih revijah Ljubljanski Zvon. Po maturi je študiral pravo na Dunaju, v Gradcu in v Pragi. Med tem časom je moral v vojsko bil med drugim v Galiciji, bil ra-

njen v roko in moral na kliniko v Gradec. Roka mu je bila od rane pokvarjena in oslabela. Po vojski je 1921 v Pragi promoviral za doktorja prava, postal odvetniški pripravnik v Ljubljani, pozneje pa samostojen advokat. Za odvetništvo pa se ni veliko gnil, bolj ga je zanimalo pesniško delo in literarna družba.

Ze v pesmih, ki so izhajale v Ljubljanskem Zvonu, v Slovanu ali v jugoslovanski reviji Književni jug v Zagrebu, je pel o svojem domačem svetu, o revni, pa svojevrstno lepi kraški zemlji, o morju in o ribičih. Najbolj pa se je razvnel po koncu prve svetovne vojske, ko so prišli naši kraji pod Italijo. Tedaj je spregovorila njegova pesem o velikem razočaranju, ki je zajelo primorsko ljudstvo, o bolečini in o besu spričo krivice in nasilja, ki se je tam vrglo na Slovence. Tako je 1920 izšla njegova zbirka primorske pesmi. Ta drobna knjižica je imela pod ovojem na platnicah dvoje uklenjenih, prosečih rok. Treba jo je bilo skrivati, pa prav zato je je prišlo veliko na Primorsko, kjer je človeku budila še večjo zavest, upornost in vero v svobodne čase. Ljudi od morja je prevzemala še posebno, saj so bile tu same znane podobe. Na priliko v pesmi Pri Mohorinkinih:

Ognjišče-bajni čar kraškega doma;
dve buči v zglayniku; klopi ob
nad molkom dremlje stara mati

Izpod žerjavice puhti aroma,
v nji skrit krompir pod tlečimi
na stolu fovč in hleb ogromen

Le stari oče, trd in svoja glave,
roke nad ognjem, mrkega očesa,
sam zase prede misli godrnjave.

Kraške vasice z zvonikom na

znanke ste mi v pomanjkanju,
pohlevne hišice, s skrlami krite,
po podu glavice spletene v kite,
po oknih nagelj, zelen rožmarin
fantom v Ameriki cvete v spomin.

Domače so bile te podobe počitka na njuhah pod Sempolajem, trdega dela v razbeljenih nabrežinskih kamnolomih, vesele trgatve v bregu pod Nabrežino, podobe ribičev, njih revnega življenja doma, nevarnosti na morju, prešernih in pobožnih procesij v Brban pri Gračeju, proletarskih razmer v domačem kraju, v Svetem Križu ali v predmestnih Barkovljah, kjer vtraja naš rod in naš jezik na meji drugojezičnega tržiškega življa. Te podobe torej niso samo vtisi pokrajine, ampak prikazujejo prav za prav socialne razmere na Krasu in

Lino Legiša

ob morju. Tako je tudi s podobami revnega istrskega sveta. Pesnik misli tudi na trpljenje, ki je doletelo ljudi iz njegovih krajev za časa prve svetovne vojne, ko so morali zmrzovat in stradati v begunska taborišča po Avstriji. Ko so se vrnili domov, so bili opeharjeni za lepo upanje, zakaj tu so zdaj vladali tujci.

Gruden se zdaj v svoji žalosti in bolečini razvema do govorniškega zanosa, verzi ne pejejo samo o domotožju, ampak tudi o uporu. «Poj o sovraštvu in uporu, poeta, pravi v uvodni pesmi. V pesmi Tržiškimi bratom, ki so jo svoje čase toliko deklamirali, poje o gnevu, ki je zastrupljal tiste, ki so mogli samo misliti na množice, pijane od veselja nad pridobljeno svobodo, medtem ko je nanje legla senca suženjstva. Toda tudi za brate iz Trsta bo prišel dan prostosti. Ko gleda na devinski grad, ki ga obnavljajo tujci, se upira, da bi naše ljudstvo moralo večno živeti v suženjstvu, in napoveduje čas, ko bomo zdobili tudi znamenja tuje oblasti. Najbolj plamenče pa so njegove besede v Pesmi iredentistov, ki se mu je rodila v noči po požigu slovenskega Narodnega doma v Trstu. Uporniki, poje zanosno, bodo podtalna na delu in bodo podminirali vso tujo oblast, vse z dinamitom pognali v zrak, po revoluciji pa gradili sončen svet svobode. Ni čuda, da so te ognjevit pesmi spodbujale in razvemale ne samo Primorce in da so opravile veliko nacionalno delo.

Isto leto ko Primorske pesmi je izšel Narcis, zbirka ljubezenskih pesmi. Tu se kaže Gruden ves zapreden v mrežo ljubezenske omane in rahle otožnosti. Ogleduje se v nji in od tod je knjigi ime. Dve leti kasneje je izdal zbirko mladinskih pesmi Miška osedlana. Za Kraševca je zanimiva, ker je tu dosti drobnega blaga, ki ga je pesnik pobral iz otroškega sveta svojega domačega kraja.

V naslednjem času se je redkeje oglašal. Kakor na novo se je zbudil v tridesetih letih, ko je postal eden najvidnejših sodelavcev levičarsko usmerjene revije Sodobnost. V pesmih govori zdaj o težkih socialnih razmerah, slika predmestne barake, perice, tovarniške delavke, otroke, ki prodajajo po jo stilnih cvetje. Pri tem misli na tiste otroke, ki jih zaveza vojno gorje v Spaniji ali na Kitajskem. Pogreza se v žalost in obup, ki je tedaj pogosto legal na mislečega človeka. To so bili časi velike gospodarske in politične krize, naraščajoče napetosti, ki se je širila iz imperialistične Italije in Nemčije in napovedovala samo hudo. Pesnik se je s svojim človekoljubjem postavil na robu novemu klanju, pa videl je, da zaman. Prizadevale so ga še smrti prijateljev in znancev. Pred žalostjo in obupom se je zatekal v novo ljubezen, o kateri pripoveduje zgovorno, nazorno in domače osebno, zlasti v celi vrsti Pesmi in Pisem natakariče Pepce.

Pesmi iz tega časa je izdal v dveh knjigah: Dvanajsta ura, ki je izšla 1939, torej ob resnično dvanajsti uri pred svetovnim viharjem, in Pesnikovo srce, ki je mogla iziti

šele po vojni 1946. To so najboljše Grudnove stvari, dozorele, tople, zlasti tiste iz prve knjige. Tudi v njih se spominja Primorske, posebno Nabrežine in Sv. Križa, od koder je bila njegova stara mati. Nji je posvetil lepo, prirsčno pesem, kjer se spominja svoje mladosti ob stari materi. Terezija Košuta je mrtva, pravi,

a v moji pesmi njena gre beseda kot klic iz groba nad zemljo [nesrečno...]
iz roda v rod njen duh bo živel
[večno.

Kakor se tukaj razodeva njegova vera v prihodnost našega življa na Primorskem, tako se kljub vojnim grozotam, ki so se zgrnile po svetu in divje vladale, tolaži z upanjem, da bo svet vstal in si bodo narodi bratsko podali roke.

Te vere ni zgubil tudi, ko je zajela vojska naše kraje, ko je moral za božič 1942 v ječo v belgijsko kasarno v Ljubljani, marca 1943 pa v taborišče v Visco na Furlanskem. Tu je dočkal svojo petdesetletnico. Družba starih in novih znancev mu je privedila večer s slavnostnim govorom. V Viscu pa ni ostal dolgo. Bil je ovajen in je moral z nekaterimi tovariši kazensko v drugo taborišče pri Padovi, nekaj časa nato pa na Rab. Ko je Italija razpadla, je ostal še nekaj časa na Rabu, potem pa se z našo vojsko umaknil na zavezniško oporišče na otoku Visu v Dalmaciji, od tam v Beri v Italiji in prišel na zadnje v angleško taborišče v Severni Afriki. Tego se je rešil 1945., ko so ga prepeljali z drugimi vred v osvobodjeni del Jugoslavije. V Beogradu je sodeloval pri slovenskih oddajah v radiu, bil medtem v Bolgariji, ko pa je bila tudi Slovenija prosta in se je v Ljubljani uredilo ministristvo za prosveto, je bil pri njem imenovan za pravnega referenta.

V ječi in po taboriščih je sprotil pisal pesmi o svojem novem življenju in tako je nastal nekak pesniški dnevnik teh let. To je njegova zbirka V pregnanstvo, ki je izšla kot prva pesniška knjiga po vojski. Zaradi tega in zaradi preprostega, lahko umljivega obravnavanja časa, ki je bil vsem živo v spominu, je bila kmalu razprodana in vnovič natisnjena. Tu so podobe iz ječ, talci, slovo od dragih in domovine, ko ga vlak pelje mimo rojstnega kraja:

Odrpla se je v soncu Nabrežina:
zvonik, pod njim moj dom - in
[kot bi trenil,
se zablščala je morja gladina.

Tu so slike iz raznih taborišč, najbolj ganljive pa so Rabske pesmi, kjer je posegel v tisto veliko trpljenje, ki je zadelo naše ljudi v strahotnem taborišču smrti na Rabu. Zadnje pesmi so slavospjev domovini, ki je morala skozi tolikšne preizkušnje in ki se je zdaj slavnostno pripravljala na svoj novi dan.

Tudi posled je se oglašal, ob svojem novem zarodu pisal pesmi za otroke, ki bero Cicibana, prevajal, zlasti bolgarskega pesnika Boteva, ki ga je mislil v kratkem izdati. Misli je tudi na zbirko tistih svojih pesmi, ki jih še ni zajel v svoji knjigi, in na novo zbirko mladinskih pesmi. Bil je bolj vedrega duha ko kdaj koli. Ze v taborišču je govoril, kako bo po vojski peljal svoje znance na Kras, mislil pa je tudi na Trst. Toda časi so prinesli drugačne razmere, kot smo jih pričakovali. Na Primorsko, ki je bilo v področju jugoslovanske vojske, je sicer šel recitirat, namest ravnati nastop v Trstu pa je zavezniška oblast onemogočila.

Kdor ga je poznal, si ga bo ohranil v spominu kot dobrega človeka, ki je ljubil mirno, nezapleteno, urejeno življenje in je bil zato človekoljub, ki sanja o bratstvu med narodi. Sovražstvo mu je bilo tuje. Sam je zapisal:

Mnogo ljubil sem in nič sovražil.

O tem mehkem človečanskem čustvu bo pričala tudi njegova pesem. Grudnovo ime pa bo ob tih pesmi tesno zvezano s podobo pri morskem zemlje, ki jo je pokazal Slovencem, ji pel posebno v njenih težkih časih, vzdrževal v nji vero in ogenj in upornost, pa jo širil tudi med druge naše rojake.

ROKOPISI IN TISK IVANA CANKARJA

na razstavi v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

Med številnimi prireditvami, proslavami in počastitvami v slovenski prestolnici v spomin našega velikega pisatelja Ivana Cankarja, zavzema posebno mesto razstava Cankarjevih rokopisov in tiskov, ki jo je priredila osrednja slovenska knjižnica, Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani. Predavanja, recitacije in druge proslave so več ali manj slavnostne in hrupne, razstava Cankarjevega dela pa omogoča intimnejši stik s tem velikim duhom slovenske literature. Ob številnih Cankarjevih knjigah, njih prevodih v tuje jezike, ob Cankarjevih številnih prispevkih v revije in časopise, ob pisateljevih ličnih rokopisih ter drobnih osebnih spominih, vstaja v gledalcu vsa veličina Cankarjeve osebnosti ter njegovega literarnega dela. Razstava zato vsakemu obiskovalcu, zlasti ljubitelju slovenske književnosti in bibliofilu, zapusti globok vtis ter mu ustvari notranje zadovoljstvo.

Ze ob vstopu v dvorano te pozdravi Cankarjev kip z znanim obrazom, pred kipom pa dvajset knjig njegovega zbranega dela, zavitega v slovensko trobojnico, kot strnjen prikaz Cankarjeve osebnosti in literarnega dela. Okoli po dvorani pa so razvrščene podrobnosti, nanašajoče se na Cankarjevo delo in njegovo življenje.

Ob steni so najprej po času nastanka razvrščene izvirne prve izdaje Cankarjevih del. Med njimi je na prvem mestu znana pesniška zbirka »Erotika«, katerih 700 izvodov (od celokupnih 1000), je takoj po izidu pokupil ljubljanski škof

Jeglič ter jih dal sežgati. »Erotika« slede izdaje drugih del, ki so izšla še za časa pisateljevega življenja, deloma pa po njegovi smrti. Zbirko originalnih Cankarjevih knjig dopolnjujejo prevodi njegovih del v arabščino, hrvaščino, ruščino, češčino, nemščino, francoščino, angleščino, poljščino, finščino ter druge jezike.

V posebnem oddelku so nameščene revije, časopisi in druge periodične publikacije, v katerih je Cankar objavil svoja literarna dela.

Na razstavi seveda ne manjkajo tudi dela in študije o Cankarju, v domačih in tujih jezikih, kritike njegovih del, ocene itd.

Posebno zanimiv del razstave predstavljajo številni Cankarjevi rokopisi in njegova pisma. Večino tega gradiva, velike dragocenosti, je Narodna in univerzitetna knjižnica dobila v svojo last šele v zadnjih mesecih, ko so njih lastniki pričeli spoznavati, da je rokopisni oddelek osrednje slovenske knjižnice najprimernejši in gotovo najboljši prostor za shrambo tovrstnih dragocenosti. Rokopisi so razvrščeni po vetrinah v kronološkem redu nastajanja ter predstavljajo vse, kar je tega gradiva bilo mogoče najti in zbrati. Takoj v začetku so razvrščeni rokopisi prvih Cankarjevih pesmi, prvih spisov v prozi ter prvih dramatičnih poskusov, ki so nastajali že v šolskih letih. Poleg številnih zvezkov pesmi je uvrščeno gradivo za Erotiko, nato pa rokopisi Jakoba Rude, (opremljeni s lastnimi slikami). Kralja na Betajnovi, Hlapca Jerneja, vse do zadnjega dela Podobe iz sanj.

Nov spomenik velikemu Cankarju na Rožniku pri Ljubljani.

Številnim rokopisom se pridružuje Cankarjeva korespondenca, ki je posebno zanimiva, kajti iz nje je razviden Cankarjev pogled na naše politično in kulturno življenje, njegovo stališče do domačih, do prijateljev, zlasti pa do svojega naroda. Zanimiva so pisma, pisana na rdečem papirju, s čimer je Cankar hotel na zunaj pokazati svoje napredno revolucionarno mišljenje. Med tem gradivom so razporejeni Cankarjevi koledarčki, beležnice z naslovi del, osnutki, lastne risbe

Nadaljevanje na 9. strani

UMETNOST · PROSVETA

NOVOLETTNA RAZSTAVA

tržaških umetnikov

Novoletna razstava v galeriji «Scorpione» je v zadnjih letih postala že tradicionalna kolektivna razstava tržaških umetnikov, slovenskih in demokratičnih italijanskih. Razstava je zelo okusno prirejena, kar ni bilo lahko spričo zelo različnih slikarskih načinov, formatov itd.

Razumljivo je, da more taka skupna slikarska revija mnogih umetnikov podati le samo približen vtis o poedinem umetniku, ki se nam predstavi največ z dvema deloma.

Jože Cesar je vedno realističen iskalec novih potov, poln sile in iz raznih sredstev. Obe njegovi oljnatih pokrajini, marina ali ul. Carducci sta nekoliko pesimistično nastrojeni impresiji. Tu so v enaki meri uporabljena risarska, barvna kot kompozicijska sredstva, da prikaže (jo umetnikovo gledanje življenja na ulici in v pristanišču. Težko razpoloženje mračnega dneva na ulici - življenja in dela brez perspektiv v sedanosti, kot morda v preteklosti, - vise nad tržaško pokrajino.

August Cernigoj je razstavil dve pokrajini, Barkopolje in Boljunc, s svojim običajno dobrim okusom in eleganco. Vendar so to v jedru precej površno izdelani črtaji, skice, naglo vržene na platno

Najprimernejše novoletno darilo

Boris Pahor je v najglobljem smislu to je naslov najnovejše knjižne publikacije, «Gregorčičeva založba» v Trstu. To je knjižni prvenec mladega tržaškega pisatelja, ki je vzbudil zanimanje v naši kulturni javnosti. Nadarjeni pisatelj je vzbudil takoj s prvimi duhovitimi povestmi pozornost med slovenskimi kritiki, ter laskava priznanja.

Boris Pahor je v najglobljem smislu naš tržaški pisatelj, tržaški ne le po rojstvu, - po morju, po življenju in trenju tržaških ulic in Krasa, ki diha vanje. Je tržaški predvsem po svojem duhu, po široko razgledanem, bistrem, če hočete udejvljivem duhu, ki se oklepa, krčevito oklepa teh domačih ulic, z zaljubljenostjo mladega človeka, ki so ga blodnje in trpljenje po svetu, po smrtnih taboriščih še bolj navezale na te domače strehe.

Cankarjeva razstava v Ljubljani

(Nadaljevanje s 8. strani)

ter druge drobnarije. Dodanih je tudi nekaj pisem Cankarju, tako od Ketteja, Murna, Zupančiča in drugih prijateljev.

Na razstavi pa so stavljeni na ogled tudi spomini na Cankarjevo osebnost. Tako vidimo Cankarjevo ovratno ruto, cekin, ki ga je do smrti imel pri sebi, sodni spis o njegovem političnem prekršku, zapuščinski spis po njem nekaj knjig skromne Cankarjeve knjižnice, skicirka, osmrtnice ter še nekaj drugega drobnega gradiva. Razstavo pa poživljajo slike in fotografije Cankarja, njegovih domačih ter rodovnik Cankarjeve rodbine od 17. stoletja dalje.

Slednjič najdemo na razstavi tudi najnovejše knjige, ki so pravkar izšle v počastitev 30-letnice pisateljeve smrti. To so tri knjige obsegača »Cankarjeva korisponenca« ter zbirka Cankarjevih povelj.

To je vsebina Cankarjeve razstave, namenjene najširši javnosti, in nedvomno je dosegla svoj namen ter je slovenskemu ljudstvu približala umetniško podobo Ivana Cankarja, našega največjega pisatelja in glasnika sedanjih dni.

S.R.

kakor smo to že videli na raznih razstavah njegovih del v zadnjih letih. Bilo bi škoda, če bi še nadalje tako gospodaril s svojim slikarskim darom.

Bogdan Grom je enako dober slikar kot risar. Z nežno impresionističnim oljem »Pri glasovirju«, ki je čista muzika, je rahlo intonirana lestvica rjavega v temno. Majhen akvarel »Na sprehodu« z neka-

Gregorčičeva založba v l. 1948

Knjižni dar Gregorčičeve založbe za leto 1948. obsega naslednje knjige:

France Bevk-«Morje luči». France Bevk, najplodovitejši primorski pisatelj in bорец za svobodo Primorske je našemu občinstvu poznan. Vsa otrok ga je poznal, predsednika PNOO-ja za Slovensko Primorje, ki se je potikal med Osvobodilno borbo s partizanskimi četami IX. korpusa po vsem Primorskem, preganjan po nacifašističnih četah. Po koncu vojne pa je branil pridobitve Osvobodilne vojne s krepko politično borbo v Trstu in na mirovni konferenci v Parizu.

Njegovo ogromno pisateljsko delo je doslej najbolj plodovito obdelal dr. Andrej Budal na skoro 30 straneh v leposlovno-zgodovinskem predgovoru k njegovi povesti »Morje luči«. Kljub temeljitosti je ta uvod zelo poljudno in pregledno napisan, zato bo koristen tudi manj uvedenim v naše leposlovje. Iz dajatelj je hotel nuditi prijetno poučno in umetniško vredno tivo našim prosvetnim društvom in vsem onim, ki se hočejo sistematično izobraževati s kritičnimi leposlovnimi deli. Povest sledi kratek slovarček manj znanih besed.

«Morje luči» je dobra socialna poučno in umetniško vredno čtivo teljevih let, pisana z običajno pisateljevo človečansko toplino in s sočnim, vendar preprostim in lahkim jezikom.

Kdor je zadnja leta čital naš periodični tisk, Razgleda, Primorski dnevnik, Ljudski tednik, itd., je pogosto naletel na ime mladega, nadarjenega tržaškega pisatelja Pahorja.

Izšel je iz generacije, ki je pretrpela svojo mladost med dvema vojnama in krvavela v vojni vihr... Ta knjižica pa naj bo danes, ko je bitka za slovensko besedo še zmeraj naš vsakdanji kruh, prvo priznanje generaciji, ki ji je bila ta bitka najvišji smoter življenja. Tako je sam napisal o sebi in svojem tržaškem pokolenju na platnicah lično opremljene knjige.

Je eden izmed tistih, ki se je slučajno vrnil iz Dahaua, pa je knjiga prav za prav spomenik in posvetilo nesrečnim sotrpinom in življenju iz one dobe.

Kritične ocene knjige bodo pisali naši literarni zgodovinarji, mi pa že lahko takoj rečemo, da je Boris Pahor nadarjen pisatelj, od katerega lahko pričakujemo, da bo tržaško življenje in njega probleme globoko zajel ter jih izoblikoval v literarne spomenike.

Koledar za leto 1949 je kakor druge knjige meso in kri tržaških razmer, razmer preteklega 1948 leta v luči naše osvobodilne borbe, ki se še vedno odraža v našem življenju.

Tržaški in drugi primorski pisatelji in pesniki so se razpisali in dali košček svoje duše vanj; zato je koledar živ in sočen odraz tržaškega življenja in borb preteklih, posebno pa zadnjega leta.

terimi očrti s tušem je lahko kombiniranje obeh slikarskih tehnik, s katerijma dobro poda bežen vtis z ulice.

Robert Hlavaty se je predstavil z dvema dobrima akvareloma, ki sta dve čisti nežni barvni impresiji: »V tržaškem zalivu« v rahlih odtenkih modrine, v »Semnju« pa nam pokaže tudi zanimivo kompozicijo enostavno, kakor je veditis vseh njegovih del.

Avrelij Lukežič je razstavil olj. nato pokrajino, delo še iz prejšnjih časov. Pokrajina iz Zavelj proti Istri je lirična simfonija svetlega okra, ki diha komaj rahlo otožnost osamljenih topolov. Od njega bi želeli več in večkrat, predvsem po novih delih.

Rudolf Saksida se bo morda zdel malo preveč geometričen v svojih dveh oljih, vendar ugaja interijer v njem priljubljenem rahlo zelenem tonu kot slika iz sanj ali v mesečini.

Lojze Spacal je kot običajno prijetno dekorativen; obe monotoniji bi bili lahko sliki na steklo. Povsod je dovršeno izdelan, skoro izčezli ran, barvno zanimiv, v cvelju se zdi prav folkloren. Vendar nas pušči nekoliko hladne.

Coceani (Koščančič) je v svojih akvarelnih rožah podal čisto barvno impresijo, skoro brezliko, abstraktno.

Med ostalimi, posebno italijanskimi slikarji bo gotovo najbolj zanimiva Brumatti s svojim impresionističnim oljem, kokor bo ugajala Lupierijeva s »Svetilnikom« ali Rebez s »Hišami« z naših gor. Zanimivi so vsak na svoj način tudi vsi ostali: Zandegiacomo, Bestianutto, Lucano, Furlan, Leo ali Walcher, ki vsi vzdržujejo celotno razstavo na zavidljivi umetniški višini.

Od kiparjev sta se predstavila Černe z dvema zanimivima skulpturama, ki ju že poznamo iz Kopr, in Maovaz s tremi kompozicijami v mavcu, s konji, polnimi dinamike in izraza.

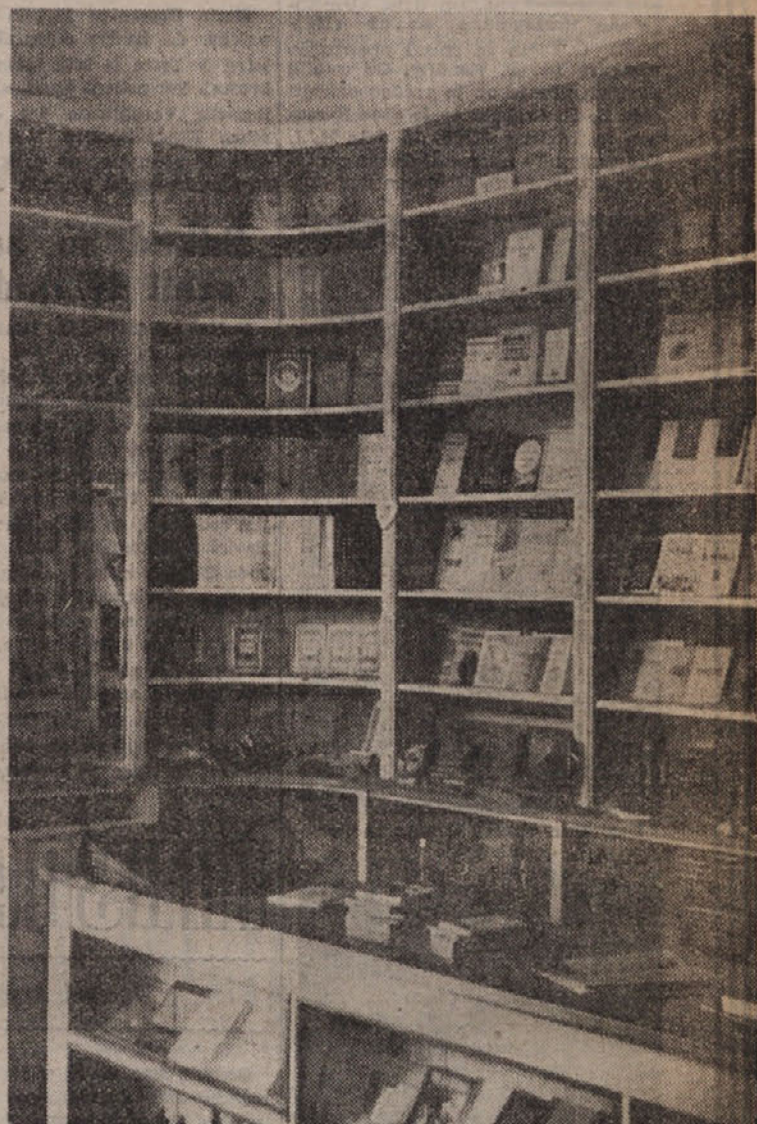
Vsekakor je to nad vse zanimiva umetniška revija najnovejšega stanja našega slikarstva, ki priča o njegovi višini in živahni delavnosti.

J. Z.

KULTURNE drobtine

Ljubljansko dramsko gledališče spada med najboljše odre v Evropi. To svojo visoko umetniško raven je ponovno poudarilo ob uprizoritvi dveh domačih del, in sicer Kreftovih »Komedijske« in še posebno Cankarjevih »Hlapcev«, v katerih je slovenska dramska umetnost dosegla do sedaj najvišjo točko svojega ustvarjanja.

V mesecu decembru je imela ljubljanska drama dve premieri: »Otok miru« ruskega pisatelja Petrova in »Globoko so korenine« dveh ameriških pisateljev Arnaud-a D'Usseau-a in James-a Gow-a. Drama »Globoko so korenine« obravnava problem črnca-častnika odlikovanega v vojni v Evropi, ki se vrača domov v Ameriko z zavestjo, da naši dečki, ki se vrnejo v Ameriko, ne bodo tam začeli, kjer so končali. Dokazali smo, da smo ljudje in ne samo sužnji belcev. V nas je nov duh in ko so vrnemo, bomo nadaljevali boj za enakopravnost vseh ljudi, ne gleda na barvo kože in na jeziko. Toda Amerika je kljub velikim vojnim pretresom ostala stara Amerika in črni častnik doživlja v tej deželi ponižanja, ki ga pa ne strejo, temveč mu še bolj okrepe voljo za borbo za živ črnega človeka.

Delavci v Izoli so dobili svojo knjižarno

Kulturno življenje Madžarov v Jugoslaviji

Stara Jugoslavija je zatirala madžarsko delovno ljudstvo, ki je živelo v njenih mejah in se v takih razmerah ni moglo razvijati. Danes pa je vprašanje vseh narodov v ljudski demokratični Jugoslaviji rešeno na klasičen način. Ljudska oblast pomaga vsem svojim narodom, da dvignejo svojo kulturo, ker se le zavedni in kulturni narodi lahko uspešno razvijajo. Ljudska oblast ustanavlja nove šole in knjiždom, da dvignejo svojo kulturo, ker državi, da na svojem lastnem jeziku razvijajo svojo kulturo.

V Jugoslaviji voli ljudstvo med seboj ljudi, ki upravljajo tvornice, mesta, vasi, vso državo. Med temi voditelji so tudi Madžari, ki delajo za dobro vsega prebivalstva, pa naj si bodo to Srbi, Hrvati, Slovenci ali Madžari. Delovno ljudstvo Jugoslavije si je v skupni borbi pridobilo svobodo in zdaj, združeno gradi svojo socialistično državo.

Največja narodna manjšina v FLRJ je madžarska. Največ jih živi v Vojvodini in v Hrvaški, nekaj ljudi v Prekmurju. Madžarska narodna manjšina ima povsod svoje šole, svoj tisk, a v Subotici tudi svoje gledališče.

Madžarskih šol je v Jugoslaviji okrog 800. Poleg teh pa so v večjih mestih, kjer žive Madžari, gimnazije (42), v Subotici in Novem Sadu pa še učiteljske in druge strokovne šole.

Prav povsod, kjer žive Madžari, imajo svoja kulturna društva, v katerih goje svoj jezik in svojo narodno kulturo. Te kulturne ustanove je organizirala Madžarska kulturna zveza v Subotici ob podpori Ljudske fronte in drugih ljudskih organizacij. Madžarske kulturne organizacije imajo isti cilj in naloge, kakor druge kulturne organizacije v Jugoslaviji. Vsako leto tekmujejo madžarske kulturne organizacije med seboj. V teh tekmovanjih so se najbolj izkazale skupine iz Vojvodine.

V kanskem letu so priredile madžarske kulturne organizacije 250 predavanj, že v prvi polovici letošnjega leta pa 220. Kjer je potrebno, imajo tudi analfabetske tečaje. Madžarsko gledališče gostuje po celi Vojvodini. Lansko leto je priredilo 165 predstav, ki jih je obiskalo okoli 60.000 gledalcev, Dr-

žava pomaga madžarskemu narodnemu gledališču prav tako kakor ostalim gledališčem v Jugoslaviji.

Madžarska kulturna zveza v Subotici ima svoje založništvo ter preskrbuje s knjigami in brošurami vse kulturne organizacije, izdaja letni koledar in mesečnik »Hida« (Most), ki piše književne in kritične pregledre ter objavlja dela madžarskih književnikov v Jugoslaviji.

Založništvo je do danes izdalo okrog 75 knjig v skupni nakladi pol milijona izvodov. Med temi so marksistične knjige, zgodovinske in mladinske knjige, povesti za pionirje in razne brošure za ljudske univerze in odre.

V Novem Sadu izhajajo razni madžarski časopisi. Med temi je največji »Magyar Szó« (madžarska beseda), ki je glasilo Ljudske fronte Vojvodine in ki je začelo izhajati še leta 1944. Poleg tega izhajajo tudi mladinski, sindikalni in kmetijski listi.

V novi Jugoslaviji izhajajo madžarski časopisi v skupni nakladi od 100.000 izvodov. Nikjer do danes se madžarska kultura ni tako uspešno razvijala kakor v Titovi Jugoslaviji. Prej je imela madžarska manjšina v teh krajih le dva časopisa v največ 20.000 izvidih. Danes pa širijo madžarski časopisi napredno misel v tisočih primerih, kar je najboljši dokaz, da je madžarski narodni manjšini v Titovi Jugoslaviji zagotovljeno življenje in napredek.

Istvan Kon

Novost za novo leto!

Novi Koledar za leto 1949.

«Gregorčičeva založba»

Izšel je Koledar »Gregorčičeva založba« v Trstu, edine slovenske založbe v Trstu, z običajno bogatim informativnim gradivom o naših domačih tržaških prilikah in življenju ter s številnimi leposlovnimi prispevki naših domačih pisateljev in pesnikov. Je to edini slovenski koledar in almanah, zato naj ne manjka v nobeni družini. Opremljen je bogato s slikami iz domačega življenja, naše narave in naše umetnosti.

O Čičariji in Čičih se je mnogo razpravljalo. Ze G. W. Valvasor-jih omenja v svojem znanem delu »Die Eh-re des Herzogthums Krain« (1641-1693). O Čičih je spisal obširnejšo razpravo Dr. P. Kandlar. Od ostalih nemških učenjakov je vredno omeniti delo D. K. Lechner — ja »Die Rumun-nen in Istrien« (1863) in delo H. I. Bidermanna — univerzitetnega profes-voja v Gracu »Die Romanen und Ihre

Babica in vnuček - staro in novo življenje

Na najhujih zaplatah zemlje sejejo Čiči tudi pšenico

Verbreitung in Oesterreichs (1877). O njih so razpravljali italijanski pisa-telji in zgodovinarji: G. Vasilich »Stu-riumen der Istri« (russisch storico- bibliografico) in »Sull'origine dei Ci-cia, Anton Kovach je leta 1946 napi-sal o Čičih članek »Dei Rimgliani o Vlahi d'Istria«. Vsi omenjeni pisatelji in zgodovinarji so zajeli stvar bolj z etnološkega (narodnostnega) stališča. Zanimaj jih je poreklo Čičev. Bolj ob-širne študije, dasi različnih narodov dobimo pri naslednjih zgodovinarjih: Franc Miklošič: »Die Slavischen Ele-mente in Rumunischen«. (Akademija znanosti na Dunaju 1862), Spiničič — »Volksleben der Slaven in Istrien« in delo Vilma Urbasa »Die Tschitscherei und die Tschitschens«. Poslednji je po-

skusa določiti točne meje čičkega te-ritorija in pri tem svojem poskusu prištevajo med Čiče prebivalce več vasi, ki pripadajo hrvaški Istri (»Savrinio«), slovenski narodnostni skupini in ka-stavščini.

Karlu Czernigju je bila poverjena naloga, da nariše etnografsko karto Istre. V Trstu je bila izdana njegova brošura kot priloga karti, »Die Ethno-logische Verhältnisse des österrei-chischen Küstenlandes«. V tem svojem delu je zanimivo, da prištevajo k ne-slovenski skupini edino te Zejanice.

Odkod so se le vzeli ti ljudje?

Večina zgodovinarjev jemlje Čičarijo z etnološkega stališča kot enoto. Ita-lijani poskušajo na vse načine, opira-joč se na malenkostne argumente, do-kazati, da so vsi Čiči romanskega po-rekla. Dejstvo, da govorijo Zejanci se danes domneva, da so nastali iz mešanice narječja z eno tretjino hrvaških besed, jim zadostuje, da trdijo, da so vsi Čiči slavizirani Romuni. Tuči glede prihoda Čičev v njihovo sedanjo domov-ino se zgodovinarji ne strinjajo. Neka-teri Italijani trdijo, da so Čiči prišli v naše kraje v 14. stoletju, drugi, da so ostali kot rimski koloni že od časa Rimljanov v sedanjih krajih. Kandler in še nekateri neovinstično nastroje-ni zgodovinarji pa so prišli do ugo-tovitve, da Čiče ne moremo ločiti od

Tip čičarskega domačina

njihove slovenske skupine. Ni rečeno, da niso prišle posamezne skupine v Istro za časa turške invazije Balkana in med njimi tudi kakšno pleme iz Romunije (Dacije).

Iz starih dokumentov je razvidno, da so že v IX. stoletju rasedli Slo-vani severni del Istre in predelje med reko Ržano in Dragonjo. Torej če so Čiči slovenskega porekla, so bili tudi oni že v tem času v Istri. Če pa naj bi že imela pričati o poreklu enega naroda imena vasi, gora, priimkov i. t. d., tedaj pa zastojni iščemo po Čičariji imen, ki bi šla v prid italijan-ski tezi. So mogoče italijanskega po-rekla imena vasi, kot je n. pr. Golac, Poljane, Vodice, Račjvas ali imena gor: Slavnik, Zabnik, Medvičica, Ostrič, Lipnik i. t. d. ali priimki: Ju-

O ČIČARIJI

riševič (Jurij), Maglica (magla), Ivan-čič (Ivan), Ribarič i. t. d.

Čiči so večinoma Hrvatje čakavsko-ikavskega narečja (ča — kaj, lipo, bilo, mliko, dite). Dober poznavalec slovenskih narodov Šipe Radič (hrvaški poslanec, ustreljen v beogradske skupščini po srbskem šovinistu) pravi, da so Čiči najbolj zavedni Slovani, ker pri njih ni nikdar obstajalo vprašanje, kateri jugoslovanski narodnostni skupini pripadajo. Čiči se niso nikdar pripravili, če jim je kdo nagajal o na-rodnostnem vprašanju. Golčani so n. pr. čisti Hrvatje, ker pa ekonomsko gravitirajo k Sloveniji, imajo od nek-daj slovensko šolo.

Vsi dober obvladajo slovenski jezik, tudi pri vsem tem govorijo doma svoje čisto zvečene hrvaško čakavsko-ikavsko narečje.

Glede samega imena Čič se učenjaki strinjajo izvirno od čičasa — stric. Tako imenujejo Srbi se danes vsakega znanca enako kot nekod starejšega človeka »kuma ali skumpares« (v Brk-nih »boters«). Zejanice pa ostali Čiči imenujejo tudi »Cibirici«.

ure daleč, da v sodskih pripeljejo do-mov nekaj sto litrov vode. Italijani so v zadnjem času dokončali »Istrijski vodovod«. Ena odvodnica je šla preko Čičarije, toda vodovod je bil strogo strateškega značaja. Ljudstvo ni od njega imelo nobene koristi. Ljudstvo iz vasi v bližini vodovoda, da uporabljajo to vodo, toda te dobrote

Čički brinjevec, volkovi in še kaj

Rastlinstvo je tesno vezano na talne in klimatske razmere. Podnebje in nadmorska višina vplivata na rastlin-stvo tako, da pretežni del Čičarije spada v področje bukovega gozda. Od gozdnih dreves najbolj uspejajo: bukev, hrast in ostalo listnato drevje. Od iglastih dreves (conifere) je tukaj doma črni bor (Pinus austriaca), smreka, jelka. Vse goščave so obra-šene z brinjem (Juniperus comunis), od katerega nabere žuljava roka Čiča letno do 15 vagonov ploda. Čički brinjevec je priznane kvalitete. Ne zaostaja prav nič za svetovno znanim angleškim »Ginom«. Od stalnega grmi-čevja je vredno omeniti rastlino (Prunus mahaleb).

Godba, pipa in pesem nedeljsko opravilo Čičev

so deležne le redke vasi in problem vode torej še ni rešen, ker se vedno ostane več kot 4/5 vasi brez vodovoda.

Cepur nima Čičarija rek niti ne potokov in je podvržena suši, je kljub temu bogata s padavinami. Največ pa-davin imajo visoki predeli »Čičkega gorovja«. Iz podatkov meteoroloških postaj je razvidno, da ima Čičarija srednje letno količino padavin od 1200-1400 mm. Na leto imamo približno 100 deževnih dni. Sneži približno 6 dni v letu. To je zelo važna ugotov-itva za bodoče naloge, ki nas čakajo v načrti preusmeritvi našega kmetij-stva. Videli bomo namreč, da se da

škodljivi vpliv suše zelo omejit, če izkoristimo pravilno in v pravem času ravno padavine.

Ki se dima ne nadimi, se ognja ne nagrije

Čičke vasi ne štejejo več kot 500 stanovalec. Nekatere nimajo niti de-set hiš. Raztresene so bolj po rodovit-nih centrih. Tam, kjer je ostalo še ne-kaj zemlje primerne za obdelavo (kraška polja, doline, s kamnom ob-zidane ograde (ograje). Pridnost de-lavnih rok je znala iztrgati mačehi

zemlji bolj rodovite koščke zemlje in pretvoriti kameno in z grmičevjem obraslo gmaglino v lepe travnike. Njive so bolj v nižinskih legah, kjer je voda nanesa z bregov rodovito sprstenino (humusa). Večja naselja so pod vzpetinami, kjer so nekod stali mogočni gradovi tujih grofov in ple-mičev (imena vasi: Gradišče, Zagrad, Podgrad). Po fevdalni dobi so se na-selja bolj razširila.

Nekatere hiše so pravi primer rev-ščine. Kuha se na tleh na ognjiščih. Kruh se peče še pod »čiprnjaci«. Spal-nice teh hiš ne odgovarjajo elementar-nim principom higijene. V več družin-nah spijo v enem prostoru (hram) poleg zakonske dvojice vsi mladoletni otroci. Niso redki primeri, da odrasla ženska mladina spi še po senikih. Spal-nica služi večkrat kot shramba za kmetijske prideleke. Da ne govorimo o hlevih, skednjih, straniščih in gnojni-čnih jamah. Pred zadnjo svetovno vojno so po vaseh, kjer se je prebi-valstvo bavilo v glavnem z drvni, vi-lišah na dimu sušili »fašce« (v snopiče povezana drva). Kakšno je bilo živ-ljenje v teh prostorih, si lahko pred-stavljamo iz tisti, ki je vsaj nekaj ur preživel v njih in se nadimil. (Čički pregovor pravi: Ki se dima ne nadim-lji, se ognja ne nagrije). Vendar niso vsi enako zanemarjeni. Munci in deloma tudi Zejanec so si s težko pri-služnim denarjem (šil) so nekaj let v Ameriko zgradili hišice, v katerih vlada vzorna čistota. Tudi drugod vidimo, čeprav so še daleč od cilja, za katerim stremimo, vidna izboljša-nja. Izginjajo s slamo pokrite strehe in hiše z ognjišči.

Posestne razmere
Po fevdalni dobi je kmet-lahčan prišel do zemlje. Zgnila so veleposes-tva, in večje cerkvene lastnine. Ostala pa je razlika med posestniki kmeti. 5 partice gozdne površine in nekaj travnikov in njiv tvoril en ejuss. Ne-kateri kmetje imajo po več »jussov«, nekateri le 1/2 ejusa. Brezzemci so »skajzarji«. Zemljišča pa niso vsa raz-delili. Ostali so nerazdeljeni še veliki kompleksni pašniki (komune) in

Tip žene iz Čičarije

nekač gozdov (večinoma borovih). Zanimivo je, da imajo še po nekod skupni vrt, kjer si vsak zase vzgoji sadike zelja.

Gozdove skupne lastnine sekajo vsi »ejusarji«. Zaradi pravilne razdelitve (neenakost kupčkov in različna od-daljenost od poti) se kupčki zaznamu-jejo s številkami, katere nato zrebajo. Deluje manj rentabilnih travnikov in posebno pašnikov v višjih predelih pa je zadala občuten udarec glavni gospodarski panogi Čičarije — živno-rej. Pred delitvijo so se po obširnih živine brez ovir. Vsaka vas je imela (v manjši meri je to že danes uvedeno) svojega skupnega pastirja za ovce in govejo živino. Ko je živina

šla pa več tednov na pašo v oddaljene kraje (gorske pašnike), so tam skup-no molzi in sirili. Odpornost nekate-rih, večkrat naj — slabših kmetov, (ki so postali lastniki partice razdeljene »komunale«), da se živina pase na niž-ovih delih, je toliko ovirala skupno re-jo živine, da so nekateri, posebno revnejši sloji, (»ovčarji in kajzarji«) zanemarili ali sploh opustili to do-nošno panogo narodnega.

Ker se živina ne pase na teh odda-ljenih travnikih in ker zaradi pomanj-kanja krme kljub temu tam kosijo tra-vo, so travniki popolnoma izčrpani. Primanjkuje jim hlevskega gnoja. Torej so z delitvijo večjega dela »ko-munale« kmetje prišli ob krmo in ži-vino.

Čič je zelo navezan na svojo, če-prav revno zemljo. Težko se za njo bori in ko jo pridobi, jo poskuša z vsemi silami obdržati. Revni kmetje ne morejo v oporoki pustiti mnogo-članski družini (sinovom in hčeram) v »dolu« niti denarja niti drugih vrednosti in zato pride do delitve še tako revne kmetje. To je privedo do prevelikega kosanja zemljiške posesti. Ze pri prvi delitvi zemljišča so bili zaradi neenake kvalitete zemlje in za-radi večje ali manjše oddaljenosti od naselbin, dodeljeni »ejusarjema na vseh krajih majhni koščki rodovite zemlje. Omenjene poznejše delitve pa so stvar še bolj komplicirale. Preveliko kosa-

nje zemljiše je rak rana čičkega go-spodarstva, zelo ovira vsako racional-no in načrtno delo.

Kako je mogoče odstraniti to težko oviro gospodarskega napredka?

Poskušali so uvesti pravico prvoro-jenega sinu na celotno posestvo (»Jus primogenita«). To se je obneslo le v primerih, ko je dedič imel dovolj sred-stev, da je lahko odškodoval (napla-čal) ostale dediče. V nasprotnem pri-meru pa je prišlo in pride še danes do delitve vseh nepremičnin. Problem bi tudi rešili z odkupom ali komasa-cijo partice, ki bi jih zamenjali med kmeti. Tega pa ni mogoče izvesti zara-di že omenjenih ugotovitev. Danes po osvoboditvi so drugačne razmere. Po novem socialističnem sistemu bo mo-goče rešiti problem s povezavo kmet-ov v zadrugo za skupno obdelavo zemlje v živinorejske zadruge i. t. d. Zadruga bo obenem rešila problem kredita za nabavo kmetijskih strojev in orodja, za izboljšanje stanovanjskih objektov, hlevov, travnikov i. t. d.

Kmet ne sme več voditi svoje indi-vidualne gospodarske politike. Pristo-piti mora k načrtnemu gospodarstvu. Opustiti mora vse nedonosne kulture ter se oprijeti le tistih gospodarskih panog, ki najbolj odgovarjajo podneb-nim, talnim in prirajnim razmeram do-ločenega okolja.

Tukaj pa se priznamo k gospodar-skim problemom.

TAKŠNA je NJIHOVA GOVORICA

Vezut a žaba juve se kalu fereka paka ši pičuri dvlgnit

Omenili smo, da je v narečju, kate-rega govorijo Zejanci le še doma, ena tretjina hrvaških izrazov. Navedli bo-mo le nekaj primerov iz te mešanice romunščine in hrvaščine: »Vezut z žaba juve se kalu fereka, paka ši pi-čuri dvlgnit«. (Videla je žaba, kako se konja kuže, pa tudi ona dvigne nogo). — Ženska are lunž per, skurta pamint-e (Ženska ima dolge lase, a kratko pamet). — Čače mostru, kirle estl in čer, neka se sveta numelu tev. Neka venire kraljestvo to. Neka file volja la, kasi jaste in čer... (Oče naš, kate-

ri si v nebesih. Naj pride kraljestvo tvoje, naj bo volja tvoja, kakor v ne-besih...). Omeniti je pri tem, da tudi čakavsko narečje čičev vsebuje dosti italijanskih besed (soldat, oštarija, butiga, štala, boška, pikun i. t. d.). To pa ne pomeni, da so te besede o-stanki nekdanjega romanskega jezika, ker imamo v narečju obenem dosti besed nemškega porekla, kot n. pr. aka (kozarec), kelnarica (natakarica), špegla (zrcalo), frajzarica (ljubi-ca), išljjar, šuštar, žnjidar i. t. d.

du tvorijo zasačtini pasa, ki je brani notranjost Istre pred škodljivim vpliv-om vetrov posebno pa — burje. Goz-dovi so obenem povoljno vplivali na količino padavin in s tem občutno zmanjšali škodljivi vpliv glavnega ne-gativnega faktorja v poljedelski pro-dukci — suše. Čičarija je izrazito kraške narave z vsemi značilnosti Krasa (s kamnjen obloženo goličave, nizko krmiljeve brinja in trnja, veli-ko število dolin, na dnu katerih je še ostalo nekaj rodovitne kmetje, katero izkorišča marljiva roka kmeta — trpinca. Čičarija, kakor Kras je nasplošno zelo bogata s podzemnimi vodnimi (ponori, jame), v katere se steka voda deževnica in odnosa s se-boj vse bolj tanki sloj rodovite zem-lje — sprstenine (humusa). Čič pravi: »Kamen rases. V resnici pa je ska-lovje od nekda, toda bilo je pokrito s slojem zemlje, produktom odpadkov nekdanje bujne vegetacije. Voda in ve-trovi so sprali sprstenino v notranjost zemlje.

KJE PAJETA DEŽELA

Težko je določiti točne meje med Čičarijo, Hrvaško Istro, kastavščino in Slovensko Istro (Savrinio). Nekatere vasi niti same ne vedo, kam pripada-jo. Na nekaterih zamljivih desic Čičarija vse do Bazovice in na jugo-vzhodu do Učke. Na zemljepisni karti Italijanske »Touring clubas« (Carta della Carsia Giulia) pripadajo Čičari-ji le južni obronki »Čičkega gorov-ja« vzhodni Čičevski proge od Raki-tovca do Planika in Gabrega vrha (Ita-lijsko prištevajo Krašanom), Skadanž-ina, Obrov, Golac, Poljane, Podgrad, Račice, Starod, Sapjane, Rupa. Srednji del Čičarije sestavljajo vasi: Jelovice, Vodice, Dane, Mune in Zejane. Na južni Čički planoti imamo vasi: Raki-tovac, Brest, Slum, Trstenik, Rašpor, Račja vas, Lanšče, Klenoščak, Pra-pročte, Podgrače.

V severno mejo Čičarije južno od državne ceste Trst — Reka in to-začenši od Kozine do Rupe. Južno — zapadna meja poteka od Kozine vzhodni železniške proge proti Jugov-zhodu preko Lupoglava. Vzhodna meja od Lupoglava proti severovzhodu preko Planika — Lisine in vzhod-no od Zirovice do Rupe.

V severno grupe prištevamo vasi Materijo, Povžane, Gradišče, Marko-večino (te vasi so slovenske in se same bolj prištevajo Krašanom), Skadanž-ina, Obrov, Golac, Poljane, Podgrad, Račice, Starod, Sapjane, Rupa. Srednji del Čičarije sestavljajo vasi: Jelovice, Vodice, Dane, Mune in Zejane. Na južni Čički planoti imamo vasi: Raki-tovac, Brest, Slum, Trstenik, Rašpor, Račja vas, Lanšče, Klenoščak, Pra-pročte, Podgrače.

Vulkan v Istri? Ne, le značilna k opa, pod katero žgejo Čiči oglijo

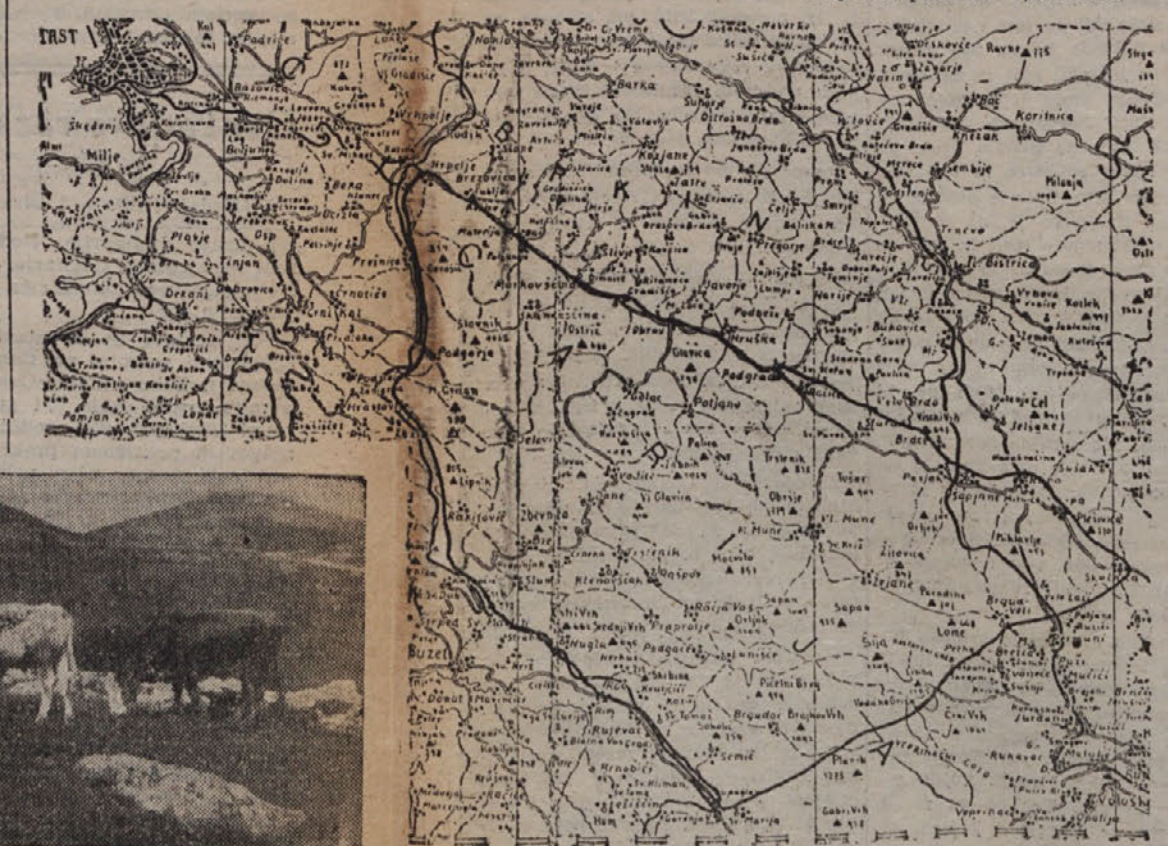
Čičarija je gorata dežela. Glavno verigo gora sestavljajo Slavnik (1028 m), Rašusica (1084 m), Zabnik (1024 m), Munska gorovje, Skija (1209), Lisina (1165). To gorovje se preko Planika poveže z gorovjem Učke. Juž-no od glavne verige je vredno ome-niti naslednje gore: Zebnica (1014 m), Orljak (1106) in Brakov vrh (1092).

Podnebne in talne razmere

Omenili smo, da je Čičarija gorata dežela. Nekoč je bila zarasla z bo-gatimi gozdovi, katere pa je človek že stoletja poprej posekal, zato da si preskrbi pašnikov za črede ovac in goveje živine, pozneje pa zaradi ekonom-skih razmer.

Živinoreja je v Čičariji važna gospodarska panoga

Debele črta označuje točno področje Čičarije

ČIČI SO BILI UČASNI TIČI

Iz vsega, kar smo že navedli, je vsa-kemu umljivo, da je Čičarija revna de-žela in da je Čič od nekada vodil in se čes v čase vodi težko borbó za obstav-je. Pokojna Avstrija se je prav ma-lo zanimala za gospodarski razvoj de-žele. Gospodarsko in kulturno zatira-nje našega naroda pod Italijo pa je vsakomur znano. V resnici zemlja ni mogla in ne more prehranjevati vse-ga prebivalstva. Čiči so vedno odha-jali v svet s trebuhom za kruhom. Poznaj jih tuje ameriške farme, rud-niki in tovarne. Pridelovali so po slovenskih in hrvaških gozdovih želez-niške »dokes«. Se največ zaslužka pa so jim dale puljske in tržaške luke, kjer so razkladali različno blago, po-sobno pa les in oglje. Trda in neiz-porna borba za vsakdanji kruh je iz-ostila zgradila ne samo odporne, nego tudi večkrat prekanjene ljudi.

Najstarejša »kontrabantska« pot je šla preko Podgorja ali Dan-Jelovic in Zabnika. Mogoče je za to pot vedel tu-di Martin Krpan. Tihotapstvo pa ni rešilo niti v najmanjši meri pretečega gospodarskega vprašanja. To, kar je »kontrabants« na več pohodih s težko muko prisluzil, mu je le en ponesrečen lučaj odnesel. Da niti ne omenjam, kako kvarno je vplival ta način pre-življanja posebno na mladino.

Za drugo »obrt«, ni bilo sredstev...

Drugi obrti pa se čička mladina ni mogla oprijeti, ravno zaradi go-spodarske zaostalosti staršev, ki niso v prejšnjih časih otrok niti v šolo pošiljali, ker so ti morali znati živino na pašo ali opravljati kmetijska opa-vilja. Le nekaterim je uspelo priiti v Trstu, Reki ali Pulj do gostin ali trg-ovine (magazin) z drvni in ogljem. Se-manjše možnosti je imela mladina pri-tih na srednje, da ne govorimo o viso-kih šolah. Le redkim trgovcem ali obrtnikom je uspelo šolati sina.

S pametnim gospodarstvom bo tudi Čičarija bogatejša

Omenili smo, da je glavni vir dohod-kov Čičarije do danes bil gozd. Takoj za gozdom pride kot glavna gospodar-ska panoga živinoreja. Posebno razvi-tje je bilo ovčarstvo. Ovce se pasejo doma le do zimске dobe in, nakar od-hajajo na zimska pašišča v obalno Istro. Dobro razvita je govedoreja.

Vodo so prodajali za kis

Munci in Zejanec so po tradiciji imeli od Marje Terezije dovoljenje, da lahko prodajajo ekstrakt vinski kisa po vseh deželah bivše avstrijske mo-narhije. Odhajali so v svojih karak-terističnih narodnih nošah z ne manj zanimivimi pisanimi vozčki in sodčki na Dunaj in kraje sedanje Češkoslova-ške. S svojjo »trgovino« so dobro zaslu-žili.

»razen za oglarjenje

Glavni vir dohodkov od nekada je bil gozd. Čičko oglje in drva sta našla na tržškem in pa v manjši meri na reškem tržišču najbližjega in dobrega odjemalca. Obenem je imel Čič v Trstu najbližjo pot do za-služka. Te možnosti danes ni. Trsta so se polastile tuje sile zaradi svojih in-teresov, ne da bi upoštevale koristi in volje ljudstva. Kaj je torej ukreniti? Predvsem si moramo biti na jasnem, da je Trst zgradilo zaledje zato, ker mu je bil potreben. Zaledje hrani Trst in ne obratno. Smešno in nelogično je trditve, da ne more zaledje živeti brez določenega središča — mesta. Čičarija ni od danes vodila nobene zdrave da-lekosežne načrtne gospodarske poli-tike. Živela je le na slepo srečo od dne-v v dan. Živela je stotletja človeka nedostojno življenje. Vasi niso pozna-ly ne sladkorja, ne kave, ne bele moke in sploh mnogih jestvin, ki jih doma ne pridelujejo. Se petrolejska razsvet-ljava mi bila znana.

Martin Krpan je bil jim vzor

Ne smemo pozabiti na tihotapstvo tradicijo, ki je svetelala od davnih časov. Da se je več ljudi lotilo te škodljive obrti je predvsem kriva ne-ljudska oblast, ki se ni nikdar zani-mala za gospodarsko — socialno in kulturno izboljšanje ljudstva. Spomnili so se teh revčev le tedaj, ko je prišel čas, da izterjajo davke. Seveda se ne bi dosti upoštevalo, če ti garali lahko plačajo določene vsote. Tudi bližina državnih meja je dala priliko in po-budo Čiču, da se je oprijel tihotapstva (meja med Avstrijo in Beneško repu-bliko, med Avstrijo in Madžarsko, Ita-lijo in Jugoslavijo).

Obruča se na boljše

Pomanjkanje, lakota, razne kužne bolezni so bili stalni gosti v tej deže-li. Vsega tega danes ni, toda starejši ljudje se vsega tega spominjajo. Ne mislim s tem reči, da so gospodarske razmere sedanje Čičarije zadovoljive. Vse svet preživlja težko gospodarsko krizo. V najbogatijih državah vlada pomanjkanje. Ljudje se splošno pri-tožujejo. Če je zajela kriza gospodar-

(Drugi del v prihodnji številki)

Brzice gorenjega teka reke Tiveri

vzhodu pada na leto samo okoli 1000 milimetrov dežja, a večina dežele ima tropske naliže, ki dajo na leto do 5000 milimetrov padavin v nižinah, v gorovjih pa mnogo več! Le na gorah nad 4000 m pada včasih sneg, ki pa ga strmo in navpično sijoče sonce podnevi staja. Selé v višinah okoli 1000 m nad morjem se počuti belec nekoliko bolje. V teh višinah je tudi varen pred zelo zavratno gvinejsko mrzlico, ki mori ljudi prav do višine 700 m nad morjem

Zivalstvo

Velika Nova Gvineja ima malo živali. Z azijsko celino ni bila vezana in ima zato malo sesalcev kakor Avstralija. Glavni, a precej redki sesalci so: neke vrste prašič, dingo, nekaj vrst miši, nekaj veveric in nekoliko vrst netoprjev. Zato pa je tem bolj obdarjena s ptiči, ki jih je kar 500 vrst, od teh pa jih živi okoli 60 vrst samo na Novi Gvineji in sosednjih

15 milijonov, trikrat večja Nova Gvineja pa jih ima komaj nekaj nad 700.000! Torej je okoli 60 krat redkeje naseljena. Vzrok temu je nezdravo podnebje v nižinah, pomanjkanje mesne hrane in izredno nizko kulturno stanje prebivalstva. Nikjer se ti ljudje niso mogli združiti v večje politične skupine. Žive v neštevilnih ločenih skupinah, ki nikakor ne morejo nuditi tujcem uspešnega odpora. Razlikujejo pa se tudi po postavi, barvi in jeziku, četudi pripadajo večinoma črnim Melanezijcem. Največ jih pripada Papuancem, ki jih je na Novi Gvineji še brez vsake tuje primesi. Po večini so lepe postave. Le visoko v gorah, ločeni od drugih plemen, živé še zelo zaostala in telesno degenerirana plemena Karonov, ki nimajo skoraj nobene, niti najnižje družbene ureditve. Podobni so prillikavim Negritom na Filipinih. Ob reki Ely so našli tudi mešanice med Malajci in Papuanci in podobne prebivalce tudi na skrajnem zapadu, kjer se je deloma razširila celo mušlimanska vera, ki je prinesla nekoliko civilizacije, a ni mogla zatreti lovcev na človeške glave in ljuđozrstva.

Poglarar novogvinejskega plemena

Med domačini na Novi Gvineji

V zadnjem času potuje po Sloveniji film, ki prikazuje delo ruskega učenjaka Maklaja na Novi Gvineji; učenjaka je živel tam dalj časa med preprostimi domačini in dokazal, da so to dobri ljudje, če se z njimi dobro ravna. Film nam prikazuje tudi čudovito tropično naravo Nove Gvineje. Morda bo zato prav, če tudi tu spregovorimo nekaj besed o tem zanimivem otoku.

Otok Nova Gvineja je velikán, za Grenlandijo največji na svetu, saj meri nič manj kakor 785.000 kvadratnih kilometrov, to je trikrat toliko kakor vsa Jugoslavija. Razprostira pa se severno od Avstralije, a še vedno na južni poluti naše Zemlje tik pod polutnikom ali ravnikom ter uživa zato vse dobrote in slabosti tropskega podnebja posebno v nižjih predelih. Se v mlajših geoloških zemeljsko zgodovinskih dobah je bil ta otok zvezan s severno Avstralijo, nato pa se je vmesni del pogreznil pod morje. Se danes so nekatere ravnine na jugu tega velikanskega otoka le malo metrov nad morskó gladino. Drugod pa se je pogrezal hitreje in so dolgi deli obale, kjer se iz morja dviguje zemlja kar po več sto metrov visoko v strmih apnenčevih stenah. Morje se je mestoma globoko zajedlo v kopno in malone odrezalo severnozahodni del otoka. Dva globoka zaliva, Mac Cluer Gulf Bay in Geelvink Bay segata tako globoko, da je ta del le še po ozkem medmorju vezan z ostalim delom Nove Gvineje. Zato ima otok tako značilno obliko in je podoben velikanski želvi, z glavo obrnjeno proti zahodu. Na vzhodu in zahodu se razprostirajo obsežna otočja. Na jugu pa sega pod morjem skoraj do samih Gvinejskih obal velika, 2000 kilometrov dolga veriga avstralskih kličí.

Iz nižin so raziskovalci le s težavo prodrli skozi goste džungle v notranjost otoka, kjer so našli velikanska gorovja, ki se malone nepretrgoma razprostirajo od vzhoda proti zahodu nad 2000 kilometrov daleč! V Sneeuw (sneženem) gorovju je Carstensz gora, 4788 m visoka, torej le nekaj metrov nižja od Mont Blanca v Alpah in kjer tudi leži kljub bližini ekvatorja večni sneg. Pa tudi na vzhodu otoka so veli-

ka gorovja, kjer so že odkrili mnogo nad 4000 metrov visokih gora.

Vodovje

Na otoku so velike reke. Hujše deževje kakor pri nas napaja te reke, ki nosijo tudi velike ladje. Po veletoku Kaiserin Augusta plovejo oceanski parniki do tri sto km globoko v kopno. Velike so tudi reke Amberno, Otilie, Mambare in Purari, ki je za manjše parnike plovna nad 200 km daleč. To pa ni vse; kajti po mnogih dotokih je mogoče z večjimi čolni pluti daleč v stran; le med gorami so mestoma silovite soteske, kjer ovirajo mogočne brzice prodiranje in so zato tudi vzrok, da še do danes ni vsa dežela preiskana. Najdalje je ploven veletok Fly, ki so ga prevozili z majhnim parnikom nad 800 km daleč. Toda ta veletok odmaka velikanske nižine, ki so tako malo nad morjem in tako močvirne ter okužene z nevarno malarijo, da še dolgo, dolgo ne bodo uporabne za naselitev in so tudi le prav redko naseljene.

Tudi ta otok je doživel v starejših zemeljskih dobah hude pretrese, kar kažejo posebno močno nagubani deli gorovij in številni stari ugašili ognjeniki ter številno vroči vrelci, solifatare, kjer prihajajo na dan žvepleni plini. Bogastvo rud, ki so ga pričakovali tujci Nizozemci, Nemci in Angleži, ki so si nekoč razdelili to zemljo, pa je precej razočaralo raziskovalce. Zlata, ki so ga iskali povsod, kamor so prodrli, so našli le malo. Nekoliko so odkrili premoga in železa pa dragoceno rudo osmiridium. V toliko pa se je zemlja na otoku umirila, da so potresi, ki vznemirjajo sosedna otočja, v sedanji geološki dobi zelo redki, kar je tudi precej vredno.

Podnebne razmere

Rekli smo že, da leži Nova Gvineja tik pod ekvatorjem in zato ne pozna takih toplotnih razlik med letom kakor naše dežele. Zime ni in v tako imenovani suhi ali hladni dobi nikdar ne pade živo srebro v toplomeru pod 20 stopinj nad ničlo! V deževni dobi pa postane posebno v nižinah strašno soparno, in to je čas, ko posebno redki beli naseljenci najbolj trpe. Res, na

otokih. Med ptičji slovi po vsem svetli gvinejska rajčica katere je kar 70 vrst! Nekatere rajčice imajo tako lepih barv, da jih ptičjestovci štejejo med najlepše ptice na Zemlji. Tudi plazilcev je na otoku mnogo. Posebno mnogo jih ob rekah in v močvirjih nevarnih krokodilov, ob obali pa je mnogo različnih vrst želv, ki dajejo prebivalcem meso in jajca. Raznih kuščaric je kar 35 vrst. Njim pa se pridružujejo šte-

Star bojevnik

vilni močeradri in najraznovrstnejše žabe. Več je tudi strupenih kač. Kakor je to že običajno v vlažnih tropskih deželah, je tudi žuželk zelo mnogo. Slove posebno veliki in lepo barvani metulji. Znanstveniki trdijo, da jih je toliko, da bo še dolgo trajalo, preden bodo poznali vse vrste, ki se preletavajo po širnih, redko naseljenih pokrajinah.

Rastlinstvo

Ce pa Nova Gvineja nima mnogo visoko razvitih živali, je tem bogatejša z rastlinami, ki jih je kar več tisoč vrst; med njimi so mnoge, ki so največjega pomena za človeštvo. Res, velike pokrajine so pokrite s travo, med katero uspevajo visoka evkaliptova drevesa. Sicer pa je večina dežele pokrita z velikanskimi pragozdovi, ki segajo visoko v gore; planinske rastline pa se začnajo šele nad 2000 m visoko. Med temi slove neke posebne vrste iglavcev, med njimi krasne aravkarije. Naše evropske vrste pa se prično šele prav na zadnjih pobočjih najvišjih vrhov. Niže dolj uspevajo številne vrste palm. Od teh sta posebno važni in močno razširjeni kokosova in sagova palma. Prav tako pa so zelo razširjena drevesa banan, jamovih in taro korenin, sladki krompir in neštivilne druge koristne rastline.

Prebivalstvo

A začuda, prebivalcev je malo! Naša lepa, mala Jugoslavija jih ima okoli

Raziskovanja na Novi Gvineji

še dolgo ne bodo zaključena, ker visoka gorovja, veliki pragozdovi in močvirja ovirajo hitro in uspešno nanji minister general G. Marshall. Poročila, ki prihajajo iz glavnega dela. V novejšem času se znanstveniki poslužujejo tudi letal, da jih hitreje prenesejo čez nevarne ali težko dostopne predele. Iz naglo improviziranih letališč med gorovji in drugod pa detajo pohode v notranjost dežele, in zopet jim letala donesajo vse potrebro, hrano i. dr. ter ravno tako hitro odnašajo obolele sodelavce.

Na ta način so prišli v stik z mnogimi do sedaj manj znanimi plemeni, ki se v ostalem ne razlikujejo preveč od drugih Melanezijcev. Posebno uspešne so bile številne ekspedicije Mihaela Leahya iz Avstralije, ki je kakor Maklaj storil vse, da je nezaupljive domačine prepričal, da jih obiskuje le iz človekoljubnih namenov. Tudi on se je prepričal, da so ti ljudje v bistvu dobri in so postali nezaupljivi le zaradi še povsod razširjenega ljuđozrstva in pa ker love v notranjosti dežele ne kateri poglararji sužnje.

Leahy je obiskoval predvsem plemena, ki žive v porečju mogočne reke Purari in ugotovil, da žive tam ljudstva še kakor naši predhodniki v kamni dobi. Življenje v naravi in neprestani boj za obstanek je iz njih na redki zdrave in močne ljudi. V boju se predvsem poslužujejo loka in pušice, od katerih se nikdar ne ločijo. Ko spe v kočah, obrnjeni z nogami proti ognju, leže loki in tuli s puščicami vedno ob njihovih bokih. Saj nikdar ne vedo, če jih zdaj zdaj ne bo napadel človeškega mesa lačen sosed! V obrambo služi bojevnikom velik ščit. Skriti pod njim se plazijo proti sovražniku kakor rakovice in v danem trenutku izza ščita izstrelje puščice na sovražnika. Zanimivo je, da je raziskovalec našel mnogo mož, ki so imeli le eno roko, drugo pa so izgubili v boju. Osti pušice, kopji, sekire in noži — vse je še iz kamna. Toda to jih ne moti in s kamenitim orodjem morejo izrezljati lepe okraske in vse svoje potreščine. Kamenite sekire pa, ki se belcu, ki pride med te v divjini živeče ljudi, zde skrajno neokorne, so prav nevarno orožje in morajo prizadejati zelo globoke rane. Leahy je videl ubitega domačina, ki mu je šla široka kamenita sekira deset centimetrov globoko v telo. Tudi mehkejši les morajo klati z njimi, trdega pa ne, ali pa vsaj zelo počasi.

V sovraštvu oskodujejo svojega nasprotnika tako: kakor so pri nas v nedavno preteklih časih zlobni sosedje na Primorskem porezali nasprotniku vse trte, tako nekatera plemena na Novi Gvineji uničijo sovražniku gozdne nasade kakega zanje nujno potrebnega drevesa. Ker pa ga zaradi trdega lesa ne morejo s kamenitimi sekirami posekati, mu v kolobarju poročajo ljubje, da se celi gozdlič posuše.

Le redko so raziskovalci v kaki vasi videli železno sekiro, ki so jo domačini kazali kakor čudo. Kdo ve, po kakšnih potih in skozi koliko rok

Mladenka z Nove Gvineje

je šla, preden je od obale po zamenjavi prišla v divjine notranje Nove Gvineje.

Obleke

Ti ljudje ne rabijo. Na vrvi okoli pasu si obesimo kose lubja spredaj pa se metulju podobno obliko iz trdega lesa, ki naj jih varuje ran na občutljivejšem delu telesa. Vse to enostavno pokrivalo ni daljše od 30 cm spredaj, ob straneh pa komaj 12 cm. Na hrbtu nosijo večkrat tudi mrežaste vreče, ki so precej velike in segajo skoraj do kolena. V nekaterih vaseh pokrivajo ledja le z nekaj listi, privezanimi na vrvice. Nekateri domačini pa si naredijo tudi neke vrste oklepe iz šibic, bambusa podobnih rastlin; te šibice prepletajo tako trdno, da jih celo puščice ne morejo vedno predreti.

Kakor povsod pri primitivnih narodih je tudi na Novi Gvineji pojem telesne lepote različen od našega. Posebno potrebno se jim zdi, si prederajo nos na treh ali celo na petih mestih. V te luknje zatikajo koščke lesa, nanje pa zaradi lepšega obešajo veržice iz tumbu-skoljk, ki jih po zamenjavi dobivajo od prebivalcev na obali morja. Da pa so še lepši, si radi zatikajo v nosne luknje lepo barvana ptičja peresa.

Seveda je treba tudi ušesa preluknjati in luknje primerno povečati. Zato jim služijo za naše pojme kaj čudni predmeti, tako n. pr. posušene kače, gladki repi nekaterih živali, ali pa celo — prsti, ki so jih odsekali ubitim sovražnikom!

Nekatera plemena si spietajo lase v kite ali se drugače češejo in lase dobro namažejo s prašičjo mastjo. Glavo si krase z veržicami in živobarvnimi peruti raznih žuželk, s školjkami, raznimi barvastimi jagodami, ptičjimi peruti in drugim lepoticjem, ki jim ga daje njihova pestra narava. So pa tudi kraji, kjer domačinom, posebno tistim, ki žive v goščavi, ni do lepoticja najbrž zato ne, ker bi ga v goščavi hitro izgubili.

V nasprotju z belci se na Novi Gvineji (Nadaljevanje na 13. strani)

Naselbina plemena Bina-Bina

Primož Trubar sestavil prvi slovenski koledar

„RESNICNA INU GVIŠNA RAJTINGA“

Primož Trubar, ki nam je leta 1551 dal prvo, v slovenskem jeziku pisano knjigo, je spisal in sestavil tudi prvi slovenski koledar. Trubar se je ob izidu svojih prvih knjig mudil v tujini na Nemškem. Ko je zvedel za ugoden sprejem svojih knjig v domovini, zlasti prvega prevoda biblije, se je z veliko vnamo lotil nadaljevanja prevajanja cv. pisma. Tako je leta 1557 izdal novo knjigo, (po številu že sedmo), pod naslovom «Ta prvi delj noviga testamenta». Ta knjiga pa ne vsebuje zgolj prevoda sv. pisma, temveč je Trubar pri nje sestavi hotel ustreči tudi drugim potrebam. Predvsem je imel namen dati Slovencem tudi nekaj praktičnih knjig za potrebe vsakdanjega življenja. Tako je prevedel sv. pisma dodal obširen nemško pisan uvod s slovensko molitvijo, seznam svetopisemskih knjig, seznam praznikov ter tudi koledar.

Trubarjev koledar je bil prirejen za slovenske potrebe po koledarju magistra Joh. Hildebranda, kot to Trubar sam pravi v uvodu. Poleg pravega koledarja z nazivi mesecev ter imeni svetnikov za vsak dan v letu, vsebuje Trubarjev koledar še razne druge podatke. Tako navaja koliko dni, tednov in mesecev ima leto, koliko let je poteklo od začetka sveta, in drugih dogodkov popisanih v sv. pismu. Mnogo prostora pa posveča tudi vremenskim prerokbam in drugemu pratikarskemu gradivu.

Oglejmo si nekaj teh zanimivosti. Prvi del Trubarjevega «Koledra», (tako ga imenuje sam), tvori pravi koledar, t. j. tabela z nazivi mesecev ter imeni svetnikov za vsak dan v mesecu.

Od nazivov mesecev, ki jih ima ta prvi slovenski koledar, so nekateri še danes v uporabi, tako prosinec, svedan, sušec, gruden. Drugi nazivi kot rožencvit (junij), kimovec, (avgust), jesenik (september), kozoprsk (oktober), listognoj (november), pa se danes ne uporabljajo več in namesto njih imamo druge domače izraze. (Rožnik, veliki srpan, kimovec, vinotok, listopad).

O starosti sveta govori Trubar v posebnem poglavju, ki nosi naslov: «Risična inu gvišna rajtinga kuli-ku lejt je od začetka tiga sveta, od enega časa do družiga, do letošniga 1557 lejta». V svojih računih navaja Trubar najprej koliko let je poteklo med posameznimi dogodki, ki jih obravnava sv. pismo od nastanka sveta dalje. Tako n. pr. šteje od Adamovega časa do vesoljnega potopa 1656 let, od pozidanja Jeruzalema do Kristusovega rojstva 143 let itd.

Nato podaja sumarni prikaz in ngotavlja, da je od Adama pa do Kristusovega rojstva poteklo skupno 3974 let, 6 mesecev in 10 dni, do izdaje njegove knjige pa skupno 5531 let, 6 mesecev in 10 dni. Zanimivo pa je, da je v drugo izdajo svojega koledarja, ki je izšla 25 let pozneje, sprejel prav iste številke ter pozabil pristiati temu številu 25 let.

Za prave koledarske podatke in za račune o starosti sveta, je Trubar uvrstil vremenske napovedi, in sicer v verzih. Ti verzi govore o tem, kdaj se dobru vreme, zima, spomlad, lejtju, jesen in te kvatri začnejo. Tak je začetek tega Trubarjevega vremenskega napovedovanja:

Na večer erdeče nebu pomeni vreme bo lipu, Sveti Klemen zimo daje Petrov stol spomlad izgane. Sveti Urban ta lejtjuje sveti Jernej jesenuje. Po Luciji, po Vinkuštih, po vpelnici, malih križih, vselej na to prvo sredo vsake kvatre semkaj gredo.

Zaznamovati posamezna časovna obdobja, zlasti pa letne čase po praznikih, je še dandanes med našim podeželskim ljudstvom razširjena navada. Razumljivo je zato, da se tudi Trubar poslužuje za omejitve posameznih letnih časov, praznikov. Njegova opredelitev letnih časov pa se ne strinja povsem z astronomskim koledarjem. Tako se za Trubarja pričenja zima že s sv. Klemenom (23 novembra) dočim je astronomski začetek zime šele 22. decembra. Stol sv. Petra (22 februarja) zimo izganja, kar je zopet mesec dni pred astronomsko pomladjo. S sv. Urbanom, (25. maja) se pričenja poletje, s sv. Jer-

nejem (24 avgusta) pa se po Trubarju pričenja jesen, kar je seveda pred astronomskim poletjem in jesenjo.

Nadaljnji Trubarjevi verzi govore kdaj je dan nerdašji inu nuč narkratša inu kedaj je ta dan taku dolg koker ta nuč mu nuč koker ta dan».

Sent Vod ima dan nerdašji Lucija pak ner ta kratši, spet Vid ima nuč nermašjo, sent Lucija pak nerdašjo, Sveti Gregor, mali križi dasta nuč, dan v eni viži.

Spomladansko enakonočje je za Trubarja torej na dan sv. Gregorja (12. marec) jesensko pa na praznik sv. Križa (14. september). Na dan sv. Lucije (13. december) je dan najkrajši, na dan sv. Vida, (15. junija) pa najdaljši. Do leta 1582, torej v času, ko je izšel Trubarjev koledar je veljal še stari Julijanski koledar, ki je bil 10 dni pred sedanjim Gregorjanskim koledarjem, vendar tudi ob upoštevanju te desetdnevne razlike Trubarjevi datumi za najdaljši in najkrajši dan ter za enakonočje niso povsem točni, kar pa je glede na tedanjo stopnjo prosvetljenosti povsem opravičljivo, zlasti še, ker so to prvi pisani slovenski koledarski podatki. Vsekakor kažejo pa vsi Trubarjevi verzi čut za rimo in smisel za preprosto razlago letnih časov.

Mrzla je voda v revnem studencu, naših peric pa ne zebe. Leta in leta opravljajo to delo in nosijo belo perilo v mesto. To so naše perice, Kraševke in Istranke, ki jih nikdar ne sme zebsti.

PRVI „USPEHI“ nove sindikalne linije

Nadaljevanje s 4. strani

kem svojem članku je na primer «Voce libera» ugotovila med ostalim tudi tole: «V ladjedelni-ah delajo sedaj v popolnem miru. Ni bilo nikakih motenj, ki bi obirale delo in v tem času ni bilo socialnih akcij, ki so se vršile v industrijskih središčih ostalega dela Italije in ki so se konkretno izirale v znani taktiki «nesodelovanja».

Bolj laskavega priznanja sedanja oportunistično vodstvo Enotnih sindikatov res ni moglo dobiti. V Trstu ni več nobenih socialnih gibanj, ni več stavk, ni več borbe, čeprav so te stavke v Italiji skoraj vsak dan in čeprav so se ekonomski pogoji poslabšali. Tu se ni zdelo razumno «sindikalistom» vredno niti proglasiti stavke državnih nameščencev in delavcev, čeprav so stavkali skoraj vsi uslužboenci v Italiji. Enotni sindikati so bili tudi v tem vprašanju Delavski zbornici na repu. Ravno zato so vsi pozivi Enotnih sindikatov na enotno fronto za Delavsko zbornico le varanje tržaškega proletariata, kajti v taki enotnosti ni nikake moči delavskega razreda. Resnično enotnost je treba doseči z borbo ne pa s kompromisi.

OBNAVLJANJE FAŠIZMA v duhu „splošne politične linije“

Nadaljevanje s 4. strani

že prava metoda. Vse to je seveda potrebno, da se okrepe one privlačne sile, ki so vedno vladale Trstu, zvesto hlapčevale vsem gospodarjem in obračale plašč po vetru tako, da so se vedno ohranile na oblasti. Narodno osvobodilna borba je odpihnila vso sodrgo, sedaj pa se ravno ta sodrga spet oglašja in kliče vse «Italijane» v skupno italijansko fronto za obrambo italijanstva».

To obnavljanje fašizma v drugi obliki, ta grožnja po novem zaslužajenju pa je najboljši opomin vsem antifasistom, da se združijo in odločno zoperstavijo proti vsem spletkam reakcije, ki ji spričo razdvojenosti demokratičnih vrst in podpore okupacijskih oblasti vedno bolj raste greben. Tržaško demokratsko ljudstvo je s svojo vztrajno in težko borbo v preteklosti pokazalo, da se ne straši nobenih težkoč, zato se bodo ob njegovi enotnosti izjalovili tudi vsi poskusi rehabilitacije in obnove fašizma pod krinko obrambe italijanstva, ki ga nihče ne ogroža.

C. C.

Kdaj praznujejo narodi novo leto?

Narodi sveta ne praznujejo novega leta vsi na isti način in tudi ne istega dne. Tako se začena n. pr. pri pravoslavnih novo leto prav za prav šele s 14. januarjem, v Indiji pa celo večkrat v času ried januarjem in aprilom. Tam novoletni dan ni natančno določen; indijski kmetje se ne zmenijo za uradni, kaj šele za britanski koledar, temveč praznujejo začetek leta po prastarem verskem običaju edinolet po stanju poljskih del. Zaradi tega imajo v nekih krajih te prostrane dežele novo leto že okoli 12. januarja, drugod v marcu ali celo šele v aprilu, toda to vselej, ko plava ščip po temnomodrem indijskem nebu.

Pri nas so bili glede začetnega datuma novega leta dolgo časa zelo negotovi, dokler se ni 1. januar končno veljavno ustalil kot novoletni dan. V 9. stoletju je Srednja Evropa praznovala novo leto 25. marca, poleg njega pa so tja do 11. stoletja poznali tudi 25. december kot začetek novega leta. Za 25. marec, dan Marijinega oznanjenja, kot novoletni datum ljudje nikdar niso imeli pravega razumevanja držali so se kljub večkratnim prepovedim starodavne, še iz poganske dobe izvirajoče misli, da je novo leto takrat, ko se začne dan zopet daljšati. 1. januar je uradno vpeljal kot novoletni dan cesar Karel V. v 16. stoletju, prav se pa je udomačil šele po 1. 1582, ko so sčasoma vsi evropski narodi razen pravoslavnih sprejeli novi, grego-

rijanski koledar. Pozneje je tudi v Rusiji Peter Veliki proglasil 1. januar za novoletni dan.

Za čuda so v Benetkah praznovali novo leto ves čas do propada beneške republike na dan 1. marca, enako kakor svoj čas Rimljani. Saj je znano, da se še danes imenujejo meseci september, oktober, november in december s svojimi latinskimi imeni, dasi je september v našem koledarju 9., oktober 10., november 11. in december 12. mesec. V ostali srednjeveški Italiji so imeli novo leto večinoma 25. marca; kdor se je držal tega datuma, je računl po «Marijinih letih». Mimogrede so v Italiji imeli novo leto celo 1. septembra. Ta čudni običaj, ki se pa ni držal dolgo, je prišel čez morje iz Bizanca, kjer so bili kristjani sprejeli ta datum kot novoletni dan.

Na Skotskem so vpeljali 1. januar kot začetek leta šele 1. 1600; dotlej so tudi tam praznovali novo leto 25. marca. Istega datuma so se še dalj, do 1. 1752, držali konservativni Angleži. Holanci so bili naprednejši. Pri njih so začeli slaviti novo leto na dan 1. januarja že 1. 1575. Skandinavci so zelo dolgo ostali pri 25. decembru, ki jim je bil všeč zlasti zato, ker se je ujemal z datumom tako imenovanega julskega praznika, s katerim so bili že njihovi poganski predniki slavili zimski sončni obrat. V Franciji se je začelo novo leto do 10. stoletja z božičnim dnem, do 13. stoletja pa s 25. marcem oziroma z veliko soboto. Poleg Marijinega leta so namreč poznali dolgo časa tudi velikonočno leto, ki se je začelo z večernicami na veliko soboto. Šele Karel IX. je 1. 1564 določil 1. januar kot novoletni datum za vso Francijo. Ta datum se je mimogrede spremenil za časa francoske revolucije. 5. oktobra 1793 je narodni konvent vpeljal nov koledar, ki se je začel z 22. septembrom 1792; tudi meseci so takrat dobili nova imena. Toda Napoleon je že 1. 1805 1. januarju vrnil njegovo staro veljavo.

Kako pa je z novim letom pri vzhodnih narodih? Na Kitajskem prično s praznovanjem novega leta v noči na 13. februar; takrat umre staro leto, leto krave, začena se pa novo, tigrovo leto. Še pred nedavnim so tam praznovali ta dogodek skozi petnajst dni, tako da sta med tem časom promet in trgovina zastala skoraj popolnoma. Tudi najrevnejša družina je praznovala in si privoščila kaj boljšega. Na Japonskem je novo leto največji in

najvažnejši praznik vsega leta. Uradno je sicer določeno, da so novoletni dnevi 1., 3. in 5. januar, ljudstvo pa pričena s praznovanjem že 13. decembra in tudi uradi se ne drže strogo predpisanih datumov. To posebno veselje do praznovanja novega leta je razložiti iz tega, da obhajajo Japonci istočasno tudi začetek pomladi. V Siamu se začne novo leto na dan 1. aprila, ki velja za rojstni dan velikega verskega reformatorja Gotame Buddhé. Krščanski Kopti v Egiptu praznujejo novo leto 1. avgusta, sirijski kristjani in indijski Parzi, znani častilci ognja, 1. septembra, Malajci pa celo šele 1. oktobra.

Med domačini na Novi Gvineji

Nadaljevanje s 12. strani

nejl le moški tako lišpajo; ženske so namreč skromnejše. Neporočena dekleta nosijo le spredaj in zadaj kratke pašček iz vrvice, boke pa imajo gole. Bolj običene so poročene ženske. Iz nitk, iztolčenih iz lubja nekaterih dreves, imajo gosto tkano krilo, ki jim sega od pasu do kolen. Skoraj večina žena na Novi Gvineji nosi seboj tudi mrežasto vrečo. V njej prenašajo svojo borno imovino: hrano, otroka ter nekaj kosti in lobanje nekaterih svojih sorodnikov. Roke mnogih žena so poškodovane. Na Novi Gvineji je namreč med nekaterimi plemeni čudna navada, da si ženske odsekajo gornji člen katerega izmed prstov, če pade v boju njihov sorodnik. To pa ni redek slučaj, saj divjajo med plemeni vedno kruti boji.

Bivališča

Večinoma so kočje prebivalcev na Novi Gvineji okrogle; v nekaterih krajih pa so podolgovate in tudi do 15 metrov dolge. Vhod je ob strani. Moški stanujejo v eni kočli, ženske v drugi. V moških kočah se po dolgem vrsti ognji ob njih čepi v brezdelju bojevniki in si pripovedujejo svoja junaštva, ali pa spe, z nogami proti ognju in orožjem poleg sebe. Ženske kočje so razdeljene v posamezne predele. V njih žive žene posamezno, običajno ima v enem koncu take sobice svoj kot tudi prašič. Skozi streho, pokrito s travo, mole skoraj en meter visoki oporni koli, katerih konce okrase s travnatimi šopi in prepok s kobilci drevesa «zamorčeva glava» imenovanim. Tako se zdi, kakor da bi imele take kolibe dimnike. Nekateri kočje so tako nizke, da mo-

ra človek komaj dobro sedeti v njih in se kar duši, kadar kurijo, dasi jim je večina dovolj visoka.

Proti tujcu so Novogvinejci precej nezaupni, a ni jih težko prepričati o miroljubnih namelih obiskovalcev. Medtem ko so raziskovalce skoraj povsod spremljale kar stotine dobrodušnih domačinov, ki so jih v svojem navdušenju po velikih ovinkih vodili v druge vasi njim naklonjenih soplemenjakov, jim radi kazali s zve po težko prehodnih gorah in skozi džungle, se je Leahyju pripetilo neke tuje nekaj neprijetnega.

Okoli njegovega tabora se je nabralo okoli 2000 radovednih domačinov. Ko pa so raziskovalci začeli porušiti svoj tabor, da bi odšli dalje, je neki domačin mislil, da hočejo iz strahu zbežati. Začel je kričati in pozivati rojake na napad. Loka so se napeli in kopja naperila. Noben dokaz, da tuji niso niti sovražni, niti se nikogar ne boje, ni več mogel prepričati napada. Moči puške še niso spoznali in so, kakor je Leahy pozneje dognal, imeli ta kos železa in lesa za nenevaren predmet. Ker so zažvižgale prve puščice, so počile tudi puške. Padlo je precej domačinov in napad je bil odbit. Toda čudno, sovražstvo je bilo pozabljeno! Vse je bilo zopet dobro! Zopet so jim bili domačini naklonjeni in jim pomagali pri potovanju, ko je hujskač ugnih in se odstranil, prepričan, da so tuji neustrašeni in miroljubni ljudje.

Tako je torej Nova Gvineja še prava zakladnica za raziskovalce naravnih zakladov in ljudev, ki žive še v razmerah, v kakršnih je živel človek v Evropi pred več deset tisoč leti

Zimska idila v slovenskih gorah

VZGOJNA POSVETOVALNICA za matere

Neka mati se je nedavno pritoževala, da je njena štirinajstletna hčerka, ki obiskuje srednjo in tudi glasbeno šolo, za učenje sicer zelo pridna, ne more je pa pripraviti do tega, da bi skrbela za svojo obleko in obutev, kaj še, da bi pospravila svojo sobo. Tej in marsikateri materi bo koristilo, če spregovorimo nekaj o domačem delu.

Domače delo je za otroke velikega vzgojnega pomena, zato je prav, da je življenje doma tako urejeno, da se otroci lahko udeležujejo v gospodinjstvu. Domače delo sicer ne zahteva velikega fizičnega napora, mora pa biti opravljeno v določenem času: ritem domačega dela je podoben teku ure in v tem tiči velika vzgojna sila. Mnogo navad, ki se jih otroci lahko priučijo pri domačem delu, je neizmerna in ob njih se lahko otroci priučijo najrazličnejšim opravilom.

Sicer ni rečeno, da naj družina pripravljala otroke na bodoči poklic, toda tega, kar so se otroci naučili doma, jim bo v kakršnem koli poklicu prišlo prav. Vsa čast družini, ki zna v otrocih vzbuditi veselje do dela, ki jih tako vzgoji, da se potrudijo, da vsako delo, kar najboljše izvrše. Seveda moramo otroke tudi naučiti, da pomagajo ne samo lastni družini, ampak če je treba tudi drugim. Zakaj ne bi n.p. starejši otrok priskočil na pomoč sosedu, materi, ki nima večjih nikogar, ka bi popazil na njenega otroka.

K domačemu delu privajamo igraje že prav majhnega otroka, več samostojnosti pa zahtevamo od njega, ko prične hoditi v šolo. Tedaj ga najprej navadimo, kako naj pravilno ravna s svojo obleko. Toda kako pripravimo otroka k temu delu?

Ko se otrok zvečer sleče in vrže svojo obleko preko stola, naj mu mati razloži, kako zložimo obleko, kako srajco, kako obesimo nogavice i.t.d. Če bo otrok naslednji večer zopet vrgel obleko kar na stol, mora mati postopati kakor prejšnji večer in vztrajati pri tem, da otrok vse v redu napravi. Tudi si sedemletni otrok lahko sam očisti čevlje in skrti obleko. Če bomo več

dni zaporedoma to od otroka zahtevali, se bo temu delu privadil in ga kmalu z veseljem opravljal tako, kakor ga je naučila mati.

Prav je, da si otrok sam pospravi posteljo. Marsikatera mati bo ob tem rekla, da je za otrokovo zdravje bolj koristna, da spi kot pa da opravlja domača dela. Toda pomisliti moramo, da je vse delo, ki ga zahtevamo od otroka, opravljeno v 1/4 - 1/2 ure. Če se torej otrok navadi, da nekoliko prej vstane, mu to ne bo škodilo, kajti primerno fizično delo krepi moči, samostojnost pri delu pa nam vlija samozavest in pogum.

Nadaljevanje prihodnjic

Kako naj dihamo

Ni dvoma, da je želja po gibanju v naravi danes večja kot nekoč. Vsakdo si želi zraka in sonca. Kdor ju nima prilike uživati doma, izrabljuje vsak prost čas, da gre v naravo. Veselje do športa vabi mladino vseh slojev ven iz mesta, celo v večjih mestih si morejo sedaj spriči modernih prevoznih sredstev dovolj privoščiti svežega zraka in potrebnega kisika.

Vendar pa se mora zdravnik vedno spraševati, če znajo vsi ljudje sveži zrak tudi pravilno izrabiti, to se pravi, če pravilno dihamo. V pojasnilo nam služita dve primera: mladenič 20-let, popolnoma zdrav, se počuti dobro, samo izredno suh je. Pri pregledu zdravnik ugotovi, da ne diha pravilno, da obsega njegovo dihanje le petino normalnega dihanja.

Drug primer: nek deček je v šoli zelo raztresen, težko se uči, čeprav je nadarjen. Večasih ima tek, večasih ga nima, v spanju škrti z zobmi in smrči. Ne pretiravamo, če rečemo, da so omenjene slabosti, če posledica nezadostnega dihanja, ga ta otrok s stalno ooprtimi usti nikdar dovolj ne napolni svojih pljuč z zrakom.

Zapomnimo si, da usta niso ustvarjena za dihanje; ljudje sicer lahko dihalo tudi skozi usta, vendar je pa edino prav, da dihamo skozi nos. Dihanje skozi nos tudi najbolj ščiti plju.

ča in nas tako varuje pred tuberkulozo.

Različne so ovire, ki preprečujejo zraku prost prehod skozi nos. Starši se morajo zavedati, da imajo otroci v nosu čisto kake izrastke, ki ovirajo normalno dihanje. Če torej opazijo, pri otrocih kake dihalne motnje, naj nemudoma vprašajo za svet zdravnika specialista.

Seveda pa se zgodi, da otroci čisto tudi po operaciji še nadalje dihalo skozi usta, ker skozi nos niso vajeni. V tem primeru se morajo otroci pod nadzorstvom strokovnega učitelja vsak dan vaditi v pravilnem dihanju.

Pravilno dihanje je torej prvi pogoj za zdravje. Vsak prost vdih gradi trdnjavo proti tuberkulozi, zato vdi-havamo pravilno in globoko sveži čisti zrak, ki nas ohranja zdrave!

Ali že veš, da...

pomaga zoper slabo prebavo naslednje sredstvo: pol kg suhih fig, 1/4 kg rozin in 5 dkg senesovih listov zmlejeno v moko ter zgnemo v kepo, od katere pojemo vsake drug dan kosček.

NEKAJ O PREHRANI

Clovek ne živi zato, da je, temveč je zato, da živi! To je hvalevreden, resničen izrek, ki bi si ga danes moral priklicati v spomin marsikateri godrnjač, ki sicer sit vstane od mize, pa vendar nejevoljen, ker išče v jedi in pijači posebno naslodo.

Kakor stroj, zahteva tudi živo bitje gonilni material, ki daje potrebno energijo za delo, pa naj bo to ročno ali po duševno. S hrano zato nadomeščamo sestavine, iz katerih sestoji telo, ki pa se stalno porabljajo. S hrano nadomeščamo tudi, kar smo porabili za gibanje, za delo, za toploto. V letih razvoja pa dovajamo s hrano snovi, ki so potrebne za rast telesa in njegovih organov. Desetletna deklica, ki tehta približno polovico manj kot dvajset let stara ženska, potrebuje skoraj prav isto množino hrane, čeprav to ni v skladu z njeno telesno težo.

Sestavina hrane

Da si bomo bolj na jasem, kaj nam pri hranjenju bolj koristi, kaj manj in kaj nam sploh ne koristi ali celo škoduje, si moramo razdeliti hrano v tri skupine: a) sestavine, ki nas hranijo, iz katerih dobivamo energijo, toploto in snov za razvoj telesnih celic, so hranila. b) sestavine, ki nas ne hranijo, so pa za življenje nujno potrebne, čeprav niso iz njih sestavljene telesne celice, so vitamini. c) sestavine, ki nas niti ne hranijo niti niso telesa potrebne in ki so brez vpliva ali celo škodujejo. Telo potrebuje za življenje pet vrst hranil, in sicer vodo, hranilne soli, beljakovine, tolsče in ogljikove hidrate (sladkorja).

Hranilna voda

Je v telesu nujno potrebna, saj obstajata dve tretjini našega telesa iz vode. Pri dihanju, potenju in tudi z izločili oddajamo vodo, ki jo moramo stalno nadomeščati. Množina vode v našem telesu se le malo izpreminja. Če se manjša, se pojavi žeja, ki nas muči, dokler si je ne utišimo. Smrt nastopi pri popolnem pomanjkanju vode prej kot pri popolnem pomanjkanju jestevin. Vodo dovajamo našemu telesu deloma kot sestavini ostalih živil in pijač (1 kg govejega mesa vsebuje 552-575 g vode) deloma pa jo uživamo čisto, kakršno nam nudi narava.

Rudninske soli

so alkalije in kisline, ki se združujejo v soli. Iz teh so gradene kosti. Množina raznih soli, ki jih potrebuje naše telo je prav majhna in jih ima naša hrana v zadostni množini, če bi je tudi posebej ne solili.

Od rudninskih snovi je za prehrano najvažnejše železo, ki je glavna sestavina krvnega barvila (hemoglobina). Povod slabokrvnosti je tedaj pomanjkanje železa v krvnem barvilu.

Druga važna rudninska sol je apno. V pokrajinah, kjer je v prehrani mnogo apna, je prebivalstvo večje in širše, je torej večja možnost za dojenje.

Apno izboljšuje slino, zaradi česar si ohranimo zdravo zobovje. Na boljšem so tudi one pokrajine, kjer ima pitna voda dosti apnenca, to se pravi, da je zadosti trda. Da pomanjkanje apna ne bi škodovalo telesu, moramo hrano tako izbrati, da ima dovolj apnenca. (n. pr. mleko, zelenjava, rženi kruh), ali pa moramo apno umetno dovajati. To je predvsem važno za noseče žene!

Tretja rudninska snov, ki je potrebna za pravilno delovanje našega telesa, je jod, ki je v telesu in v hrani v neznatnih množinah, a je izredno va-

žen. V telesu ga je največ v ščitni ali golšni žlezi, okoli 0,009%, v drugih organih 0,001%. Če ne dovajamo telesu dovolj joda s hrano, (zadostuje na dan desetstotinske miligrama), se pojavijo izpremembe v tkivu ščitne žleze; žleza se poveča in tako nastane golša. Če pri pomanjkanju joda to snov umetno dovajamo v obliki organsko vezanega joda, nastopi zopet normalno stanje. Kjer je zemlja revna z jodom in ga zemeljski produkti nimajo dovolj, nastopa golša.

Hranila imenujemo v splošnem vseh pet sestavin naše hrane, hranila v ožjem smislu so pa naše hranilne snovi, ki dajejo energijo. To so beljakovine, tolsče in ogljikovi hidrati. Te snovi so v živilih v različnem razmerju, toda v naši hrani morajo biti v stalni in zadostni množini. Clovek, ki tehta okrog 70 kg in dela srednje težko delo, potrebuje na dan 25-30 gr beljakovin (manj živalskih, več rastlinskih beljakovin), 50 gr tolsče in 500 gr ogljikovih hidratov. Tolsče in ogljikove hidrate lahko med seboj do neke mere nadomestimo. Beljakovine pa so nenadomestljive, in je zato treba omenjeno množino beljakovin, ki jih vsak dan potrebujemo, našemu telesu stalno dajati. Vse te sestavine potrebuje naše telo za rast, za vzdrževanje, za funkcijo organov in za delo telesa.

Beljakovine

ali proteini so kemično komplicirano sestavljene spojine. Kemični elementi, ki jih vedno najdemo v njih, so kisik, vodik, dušik in ogljik, v nekaterih pa sta tudi žveplo in fosfor. Beljakovine se zlasti rabijo za obnovo in rast telesnih celic, so torej nekaj stavbnih material. Uporabljamo jih pa tudi kot kurivo. Toda to ni umestno. Isto je, kakor če bi okna, ki jih je mizar napravil za novo stavbo, pokurili za drva. Grela bi, toda pametno gospodarstvo bi to ne bilo.

Beljakovine so rastlinskega in živalskega izvora. V rastlinskem svetu ima strožje (fižol, grah, leča, bob) mnogo beljakovin. Beljakovine živalskega sveta so v mesu in mleku, jajcih in tudi drugod, toda manj. V živilih so beljakovine združene s tolsčami in ogljikovimi hidrati, s solmi in vodo, pa tudi s snovmi, ki za hrano niso potrebne. Beljakovine v strožju so združene s celulozo, snovjo, ki v rastlinskem svetu odgovarja kostem živali. Zaradi celuloze, ki je neprebavljiva, se rastlinske beljakovine slabše izrabijo in jih zato več potrebujemo.

(Nadaljevanje prihodnjic)

Novoletno pecivo

Cokoladni kipnik

Mešaj, da dobro naraste 5 rumenjakov, 7 dkg sladkorja z limonino lupinico, primešaj 5 dkg ogrete čokolade, žlico drobtin, nekoliko cimeta, klinčkov, trd sneg iz 5 beljakov ter rahlo primešaj 7 dkg olupljenih, drobno zrezanih mandeljnov in pol žličice presejane moke. Kipnik napolni v pomazan, z moko potresen model ter ga kuhaj v sopari ali peči v pečici pol ure. Kuhanega zvrni v plitvo skledo in daj okrog jajčno peno ali ga obliži s čokolado.

Kavina torta

14 dkg sladkorja, 14 dkg presnega masla, 2 rumenjaka, 14 dkg ogrete čokolade, 4 žlice močne črne kave in malo vanilije mešaj, da je dobro spenjeno. V močno, belo, oslajeno kavo pomakaj posamezno otroške piškote. Naloži jih vrstoma v pomazan tortni model, razravnaj po njih kremo in zopet piškote, tako da porabiš iz 5 ali 6 jajc piškote in vso kremo. Po kremi lahko potreseš s sladkorjem oprazne nalistane mandeljne. Postavi na led, strjeno pomoči v toplo vodo in stresl iz modla, na vrh daj sladko, tolsčno smetano s sladkorjem in vanilijo.

MANDELJNOVO PECIVO

Mešaj, da dobro naraste: 4 rumenjake, 14 dkg sladkorja in malo limonine lupine. Potem naredi trd sneg ter ga rahlo primešaj s 7 dkg drobno zrezanih mandeljnov in 7 dkg moke. Razravnaj testo na z maslom namazano, z moko potreseno pločevino pol prsta na debelo in počasi peči. V trd sneg iz 3 beljakov zamešaj 10 dkg sladkorja in

malo limonine lupine. Naravnaj ta sneg na pečeno testo, potresi po vrhu z mandeljni, zrezanimi na listke in sladkorjem. Postavi še malo v pečico, da blede zarumeni. Mrzlo razreži na kosčke.

PREPROSTI KOLACKI

Iz 200 gr moke, 100 gr masla, 1 jajca, žličke sladkorja, žlice mleka in oranžnega soka ter nekoliko soli napravimo testo, ga razvaljamo pol cm debelo, izrežemo ploščice ter jih zložimo na namazan pekač. Ploščice namažemo z razpuščenim surovim maslom, potresemo s sladkorjem in cimetom in z narezanimi mandeljni ter pečemo pri zmernem ognju kake cetrt ure.

Ali že veš, da...

je nezadostna razsvetljava škodljiva in da ni vseeno pri kakšni svetlobi piše otrok svoje naloge. Mnogi otroci se navadijo »pisati z nosom« samo zaradi pomanjkljive razsvetljave.

Nekateri ljudje uporabljajo več majhnih žarnic, ker menijo, da na ta način kaj prihranijo; prav nič ne prištedimo, če uporabljamo namesto ene močnejše žarnice več šibkejših, kajti štiri 25 watne žarnice izžarevajo svetlobe 72 sveč, dočim daje ena 100 watna žarnica svetlobo 102 sveč. Teh 100 watov pa stane v vsakem primeru enako, torej daje ena žarnica 40% več svetlobe.

je dobro, da si vrnete in grojne roke okopljemo v vroči vodi, v kateri smo skuhalih seneni drobci.

Vrečico za robce

si napravimo iz raznih ostankov svilne; neenake svilene dele prišijemo na kos mehkega blaga. Preden prišijemo podlogo, denemo vmes plast bombaža, nato pa sešijemo vrečico, kakor vidimo na sliki.

STRAN NAŠIH KMETOVALCEV

Kmetovalec v januarju

Poljedelstvo: Na njivi imamo ta mesec malo dela, razen da tu pa tam poglobimo njivo s tem, da skopljemo kamenje. V obalnih krajih pa je več dela. Predvsem moramo spraviti na njivo hlevski gnoj, ki ga pokrijemo z zemljo, da se ne bo okadila, s čemer zgublja najdražjo snov dušik. Kajenje gnojla je ubijanje amoniaka v zrak. Gnoj na njivi naj bo stlačen v velikih kupih.

Ce je le mogoče, preorjimo vsaj sedaj vse njive, ki so namenjene za pomladno setev. Nujno je potrebno da zemlja premrzne in da se navzije zraka.

Trnja, posebno pa belega, naj ne bo v bližini njiv, ki so posejane z žitom, ker na belem trnu prezimijo rja, ki nam napravi vsako leto mnogo škode. Trnje nam sploh nikdar ne koristi, razen kot ograja, zato pa naj zgine, ker ni potrebno.

Začni pripravljati, čistiti in odbirati semena za pomladansko setev! Ako imate dobrega domačega semena, skrbite že sedaj, da ga dobite pravočasno. Pazite, da krompir ne zmrzne. V premrzli kleti ga pogrnite z vrečami, slamnatimi odejami itd. Če krompir gnije, prebrajte ga večkrat in gnilega odstranite. Prav tako ravnajte tudi s peko, korenjem in repo.

Zimski čas je zelo primeren tudi za popravo raznega poljskega orodja.

Travnistvo: Ker se ni zapadel sneg in niso zmrznili travniška tla, je sedaj najugodnejši čas branati z mahom poraščene travnike in senožeti; dobro je tudi raztrgati na njih mah z železnimi grabljami. Ves mah pograbi in upravi s travnika ter ga uporabi za kompost ali stelo živini. Zimski čas je tudi primeren za odstranjevanje grmovja in kamenja s travnikov in senožeti.

Na vlagi zlopostavljenih travnikov in senožeti je tudi potrebno, da poglobimo in napravimo nove odtočne klate.

Zavinoreja: V hlevu moramo paziti predvsem na zdravje živine. Zdrav hrak je živini nujno potreben. Najprimernejša hlevska toplota za krave in prašiče, za teleta in pujske je 18 do 19 st. C. Kopljem, mlademu govedu in ovcam prija tudi nekoliko nižja hlevska toplota, ako je hlevski zrak tih in je ležišče dobro postelano. Hlevski zrak bodi vedno svež in dober. Zaposelnimo si to, da v premrzlih hlevih in svinjakihi porabijo živali več krmnih redilnih snovi za proizvodnjo in ohranitev telesne toplote. Ako ni v hlevu prezračevalnih naprav, je treba parkrat na dan hlev dobro prezračiti. Poleg zdravega in čistega zraka privoščiti živini tudi dovolj svetlobe, ki mora prihajati v hlev skozi okna s prozornimi šipami, nikakor pa ne skozi okna, ki so zamašena s slamo ali celo z gnojem. Za nadaljnje reje odbranih telet ne odstavljajte prezgodaj in preneglo. Isto velja tudi za mlade prašiče. Da ostanje krave šalj casa mlečne in da se okrepijo, jih moramo pripustiti k biku šele 2 do 3 mesece po otelitvi. Spolovila bolne krave je treba najprej zdraviti in potem šele pripustiti. Vsem brejim kravam pokladaj je zdrava, močno brijem pa ne preveč obilna krmila. Ako imate prašiče, ki jih nameravate šepitati, pazite se s pitanjem. Perutnino imej na suhem, pred mrazom zavaranem prostoru. Skrbimo, da perutnini tudi v zimskem času ne manjka zelenjave in beljakovinske hrane.

Vinogradništvo: V vinogradu je dela dovolj. Trte okopavamo, stare izkopavamo, kopljemo jame za nove nasade, trte obrezujemo, pripravljamo kole itd. Ne odlašajmo s tem delom, ker čimprej bo izvršeno, tem boljše bo za nas. Vinograd mora biti pogojeno, za gnojenje pa rabimo domači hlevski gnoj z dodatkom umetnih gnojil, predvsem superfosfata.

Kletarstvo: V kleti smo že pretečeli, ali pa pretakamo vino. Paziti moramo, da je vino zdravo. Vino, ki spreminja barvo, je podvrženo rjavnosti in ga zdravimo z metabisulfitom. Polnimo sode, iz katerih smo na kakršen koli način izločili nekaj vina. Če tega ne storimo, se lahko na po-

vršju pojavi evinski cvet in nastane nevarnost, da postane vino acikasto. Zračimo kleti, toda pazimo, da toplota ne pade pod 7 stopinj Celzija.

Sadjarstvo: Sadnemu drevju osnažimo deblo in veje mahu in lišaja. Za to delo je najprimernejša jeklena ščetka. Drevju odstranimo vse nepotrebne, prelomljene in suhe veje. Paziti moramo, da ne napravimo pri tem opravilu prevelikih ran, ki se ne bi kmalu zarastle.

Zima je najprimernejši čas za uničevanje sadnih škodljivcev, ker jih v tem času na golem drevju najlaže opazimo. Ako ni velikega mraza poskropimo sadno drevje z drevesnim karbolinjem, in sicer ga vzamemo na 10 litrov vode tri četrti do 1 kg. Drugo zelo uspešno sredstvo je tobačni izvleček, katerega uporabljamo v 1 odstotni raztopini. Nadalje lahko uporabljamo antiparazit, dendrin in arborin. Za škropljenje uporabljamo škroplilnice in poskropimo vse drevo. S tem bomo uničili zelo mnogo za lege raznih gosenic, ki so največji

škodljivci našega sadnega drevja. Zelo priporočljivo sredstvo je tudi 10 odstotna raztopina zelene galice, ki onemogoča razvoj glivic in lišajev. Tudi na gnojenje sadnega drevja ne smemo pozabiti, kajti drevo, kot vsako drugo živo bitje, ne more izhajati brez hrane. Proti akdravostim breskev škroplimo s 4 do 5 odstotno raztopino modre galice.

Vrtnarstvo: Ako nismo oskrbeli vrtnega semena že decembra, je treba, da to čimprej storimo. Čas je, da pripravimo zimske gredice za vzgojo zgodnjih sadik. V gredice lahko vselemo v januarju že seme raznih zgodnjih zelenjav. Ob ugodnem vremenu prekopljimo vrt ter ga pognojimo s hlevskim gnojem, kjer in kolikor je to potrebno.

Cebelarstvo: Ta mesec v čebelnjaku ni dela, zato naj čebelar prosti čas koristno uporabi za to, da napiše žiče v okvirjih, popravi stare panje in okvirje ter čita strokovne knjige in časopise. Pripravi naj si tudi vse orodje za poznejše delo.

Kmetovalci pozor!

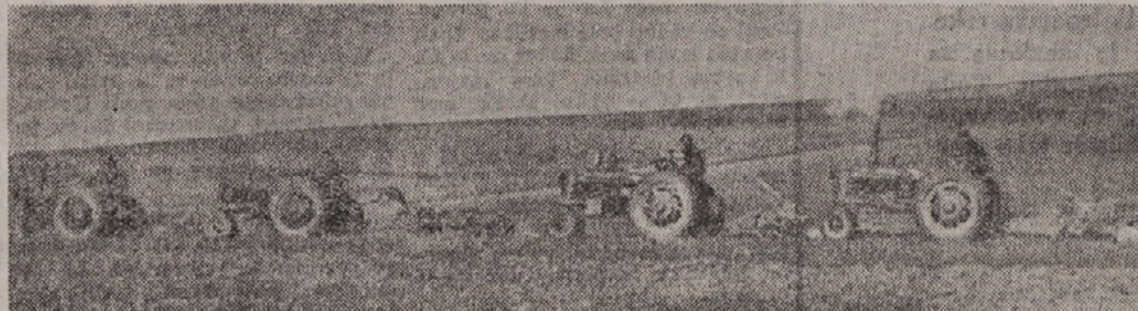
Kmetijska nabavna in prodajna zadruga v Trstu obvešča svoje člane in ojemalce, da je prejela te dni razna semena naravnost iz Holandske. Ta in druga semena, ter raznovrstne potrebščine za kmetijstvo — krma, umetna gnojila, železno in leseno orodje itd. — so na prodaj po znižanih cenah v skladišču in v prodajalnah zadruga in sicer:

Skladišče v Trstu
ul. U. Foscolo, 1 - tel. 94-386

Prodajalna v Trstu
ul. S. Mercadante, 4 - tel. 98-19

Prodajalna v Miljah
ul. Mazzini, 1.

Traktorji opravljajo jesensko oranje

Da bo zemlja spomladi prhka in bo dobro obrabila, jo je treba že v jeseni in zimi pripraviti z globokim oranjem. Traktoristi opravljajo vestno svoje delo; sonce, dež, sneg in mraz pa bodo napravili svoje.

Zimska nesnost

Da kokoši pozimi ne neso, je docela prirodno. Kokoši začno nesti zgodaj spomladi, neso do jeseni, nakar se preperijo in preko zime počivajo ter se pripravljajo na pomladansko nesnost, ko so jajca potrebna predvsem za valjenje. Če bi kokoši nesle preko zime, tedaj bi spomladi, ko so jajca potrebna za nasad, prenehale; primanjkovalo bi plemenskih jajc. Zato je dobrodošlo, da preko zime neso le najstarejše kokoši, ki smo jih zadržali v jati le zaradi spomladanskega valjenja. Te naj zgodaj spomladi klopajo, da jim lahko podsadimo. Dalje je prav, da začno pozimi nesti jarčice, kajti te morajo nesti vsaj dva dobra meseca, da so nato jajca vredna za nasad. Jajca jarčic, ki so začele pravkar nesti, niso primerna za valjenje.

Prav tako je pospeševanje zimske nesnosti umestno, kolikor s tem zvišujemo nesno zmogljivost. Kokoš, ki znese 240 ali celo več jajc na leto, naj nese deloma tudi pozimi; taka kokoš namreč ne bo prenehala nesti spomladi, ko jajca dobrih kokoši kar najbolj potre-

bujemo za plemo, temveč bo — če bomo z njo v vsakem pogledu prav ravnali — verjetno počivala v vročih poletnih mesecih.

Vprašanje zimske nesnosti moramo torej obravnavati trezno in zmerno in se ne smemo prenatgati, da bi dajali zimski nesnosti vso prednost. To bi se moglo maščevati. Zimska nesnost ima trenutno gospodarsko vrednost, ki jo lahko upoštevamo le toliko, kolikor ne gre na škodo plemenskega perutinarstva.

Ce hočemo v zmernem, to je pravilnem obsegu pospeševati zimsko nesnost, moramo imeti takšne kokoši, ki so močno operjene, ki so popolnoma zdrave in čvrste. Kokoši večjih pasem so primernejše prav zaradi tega. Male, slabo operjene kokoši pa niso za zimsko nesnost najpripravnije, ker so slabo operjene in jih raje zebe. Kokoši pa ni, kakor ne sme zebsti, če hočemo, da bodo nesle. Drugače pa ni nobene pasme kokoši, ki bi bile izrazite zimske nesnice. Pač pa dokaj zanesljivo izovemo zimsko nesnost, če spomladi pravočasno nasajamo, da imamo zgodnje piščance, ki do jeseni dorastejo. Pišče spolno dozori, k oje staro sedem do devet mesecev. Takoj zatem začne nesti. In če spolno dozori prav v začetku zime, tedaj pač začne pozimi nesti — vzgojili smo zimsko nesnico.

Kokoši torej pozimi ne sme zebsti. Zato nekatere naše gospodinje skrbne za zimsko nesnost tudi s tem, da vsaj ponoči prenašajo nesnice v tople prostore. Kokoši nameste v toplem prostoru v malem kurniku, ki ga pokrijejo, da so živali docela zavaranove. To je seveda mogoče le, če imamo malo kokoši. Z večjo jato ne moremo uspeti. Vsak večer in vsako jutro jih ne moremo prenašati. Vendar tudi v večjem perutinarstvu lahko odberemo nekaj kokoši, ki jih sodimo, da bodo verjetno nesle, in jih prenašamo na toplo. Gotovo bomo uspeli. Toplota je jednolice stvari.

Nadaljnji činitelj zimske nesnosti je hrana. Nesnice moramo izvr-

stno krmiti. Hrana mora biti obilna in raznovrstna. Za tvorbo jajc potrebuje nesnica mnogo snovi, ker vsebuje tudi jrcce mnogo prvovrstnih hranilnih snovi. V hrani mora biti dovolj beljakovin in toščic. Nesnice pozimi dobro krmimo, če jim pokladamo zjutraj nekoliko zrnja, opoldne kuhinjske odpadke, v katere smo zamešali otrobe, ali pa smo dodali nastrganih gomoljev (korenje, pesa), zvečer pa zopet zrnja, predvsem koruzo in oves. Zelo dobro storimo, če dajemo posnetega mleka. Včasih dodajmo klajnega apna ali zdrobljenih jajčnih lupin, za spremembo pa sončničnega ali drobnega bučnega semena. Namesto otrobov dajemo lahko oljne pogače. Nekoliko kuha nega krompirja dobro de. Preveč pa žene prekomerno v maščobo. Vsak teden enkrat jim dajmo sluz lanenega semena. Zamešajmo ga med kuhano krmo. Doktor je ugodno vreme, pustimo, kokoši na prosti paši. Tam bodo našle še marsikaj.

Za tvorbo jajca je potreben čas. Poleti nabira nesnica krmo od ranega jutra do mraka. Pozimi pa je dan kratek. Zato pokladajmo že zgodaj zjutraj, da bo imela kokoš dovolj časa za zobjanje, za prebavo in za preosnovno, torej za tvorbo jajca.

Žveplanje praznih sodov

Kdor hoče ohraniti zdrav prazen sod, naj ga dobro zažvepla, česar pa ne smemo storiti, preden smo sod dobro oprali.

Ce ima sod zoprni duh, ga najprej operemo z vodo, v katero zlijemo 5% žveplene kisline (ne narobe) ali pa 50 gr. kalijevega permanganata na 100 l vode. Nato sod dobro oplaknemo in šele na to ga zažveplamo. Na vsakih 100 litrov sodove vsebine zažgemo 2 gr. žvepla na azbestovih trakcih, ki ne povzročajo pepela.

ISTRSKI GOSPODAR

Pomen selve stročnic detelje in lucerne

Problem maščob je pri nas na dnevnem redu že več let. Primanjkuje nam masti in olja. Glavni vir maščob bo še vedno prašičjereja, do olja pa bomo prišli le, če bomo sejali več sončnic. Vsi dobro vemo, da je najbolj znano in najboljše oljčno olje, toda naše oljčne nasade je mraz tako poškodoval leta 1946, da bo komaj prihodnje leto, če gre po sreči, nekaj več pridelka. Sončnica pa je bolj zanesljiva in donosna rastlina.

Ne bo povsod mogoče dodati sončnic večje površine, posebno ne v obalnem pasu Istrskega okrožja, toda ob obronkih njiv jo lahko povsod gojimo in to z najboljšimi rezultati. Uspeva dobro v rahli in globoki zemlji. Obnese se pa tudi na težjih tleh. Zemljišče mora biti pravočasno globoko orano. Prav dobro uspeva po okopavinah, posebno po koruzi, le če smo jo dobro pognojili s hlevskim gnojem. Posebno se izžrpa v zemljišču kalij, zato moramo gnojiti s kalijevimi umetnimi gnojili. Teh imamo letos dovolj na razpolago. Od ostalih umetnih gnojil se je prav dobro obneslo gnojenje sončnic z apnenim dušikom (kalcijev cianamid). Trst: na ga moramo 15 dni pred setvijo. Od fosfornih gnojil uporabljamo superfosfat (vsa ta gnojila dobijo kmetje Istrskega okrožja pri svojih zadrugah).

Zaradi olja, ki ga vsebuje, kali sončnica zelo počasi in zato je mogoče pravočasno sejati. (15 dni pred koruzo). Na ha porabimo 10 kg semena. Sejemo jo po kupčkih ali v vrstah enako kot koruzo. Gojimo jo prav tako kot koruzo.

Pridelek po ha je odvisen od znanih faktorjev: podnebne, talne in kulturne razmere. Pridelamo lahko na ha 15-20 q. Donosnost v olju (oluščeno seme) 40-50%.

V Istrskem okrožju izvajajo ljudske oblasti intenzivno propagando za setev te donosne in za prehrano ljudstva nenadomestljive kulturne rastline. Prepričani smo, da bodo naši kmetje spoznali pomen prizadevanja ljudskih oblasti ter bodo storili svojo dolžnost. Korkor bo šla v prid poedincu in skupnosti.

Zakaj vino porjavi Kako ga popravimo

Porjavenju so podvržena bela in črna vina. Zlasti kaj rada porjavijo ona vina, ki so bila napravljena iz gnilega grozdja in pa tudi taka, ki so pokopela na tropinah. Znano je, da zmaščeno grozdje na zraku prav kmalu porjavi, čemur je posledica porjavelo vino. Zato ne smemo nikdar puščati dolgo tropin v stiskalnici in tudi moramo skrbeti, da se iz kipečega mošta v čebrih tropine ne dvignejo na vrh. Prav odlično sredstvo, ki gotovo prepreči porjavenje vina, je kalijev metabisulfit v količini 7 do 12 gr na vsak hl vina. Pa tudi zadimljenje sodov z žveplom, preden jih napolnimo, je zelo koristno. Zlasti če je bilo grozdje gnilo, tega nikdar ne opustimo.

Vino začne rjaveti od površine navzdol, kar najlaže spoznamo, če pustimo vino v odprtem kozarcu. Ščasoma porjavi vse vino, postane plehko in prazno in na dno se uleže nekaj goščave, a na površini vina se napravi neka mrena. Končno se vino samo zopet očisti, a zgubi veliko barve, če je bilo črno; če pa je bilo belo, ostane tudi nadalje nekoliko bolj zagaste barve. Zato ta napaka prizadeva mnogo večjo škodo črnim kakor pa belim vinom.

Ce je vino že porjavelo, ga pretočijo v zažveplan sod ali pa mu dodaj pred pretakanjem 10 do 12 g metabisulfita na vsak hl vina. Potem čisti vino s kazeinom ali z želatino

MARIE MAIEROVÁ

Najlepši svet

ROMAN

Popadla ga je besna togota. Napenjal se je, da bi vstal, a je padel spet na blazino. Postelja je zaškripala. Med padcem je zagledal migljanje belega, komaj vidnega prahu, sijodega v barvah v sončnem pasu, ki ga seka okenska mreža. In hkrati so se odprla in zaprla vrata tih in celo previdno. Upri je tja izbuljene oči, se vsesal vanje z vsemi gubami svojega obraza, ki ga je razrilo dolgo umiranje, pokazal je zobe kakor pes, ki namerava ugrizniti.

V vratih je stala Lenka.

negibno je počakala, dokler je ni oče spoznal. Hotela mu je pokazati, da je sicer tu, toda da je ne more zadržati, če sama neče.

Ko mu je pa pogledala v obraz, ki mu je smrt vtisnila strašno znamenje svoje bližine in se je spričo tega nekdanji mlinarjev bes zabrisal, se ji je zasmilil, prešinilo jo je bolešno sočutje in je stekla k njemu:

»Očka!« je zaklicala v solzah in iztegnila roke.

Tudi njegova besna zloba se je umaknila za trenutek nenavadnemu nežnemu občutku. Toda samo za trenutek; nato se je njegova volja vzpele s poslednjim naporom, roka je bila še tako močna, da je odrinila Lenko.

»Nikogar!« je sovražno zahropel in padel na blazino.

Oči so polagoma ugasnile.

5. VENIT HORA

»Od tega se ne umre«, si je ponovila Lenka še na pragu Marijinega stanovanja kot odmev velike radosti, ki jo je povzročilo poslednje srečanje z Romanom.

Bila je ginjena, slaba in prav blizu joka. In vendar se je istočasno veselila nečesa na tihem.

Marija jo je sprejela z novico, da je prispela brzojavka od doma, naj hitro obe prideta. Z očetom je slabo.

»Kdo se je prestrašil?« Lenka je skomizgnila z rameni. »Kaj se je zgodilo, da je Anton nenadoma tako tankovestno?«

»Mislim, da je brzojavka mamina.« je pripomnila Marija »In to je gotovo slabo, morda naju čaka najhuje. Lenka, črno obleko vzemiva s seboj. Rada jo prinesem nazaj domov, ne da bi jo oblekla, toda kaj naj počneva, če je oče umrl?«

»Vzemiva torej črno obleko«, je pritrčila Lenka, misli pa je imela drugje.

»Boljših oblek tudi nimava«, je pristavila Marija. »Imela si pravo slutnjo, Lenka, ko si govorila, da je treba šivati v vojnem času samo črne obleke. Oditu pa morava takoj, prvi vlak gre ob petih zjutraj.«

Šele ko sta začeli zavijati skromne cule, se je Lenka polagoma prebudila v resničnost. Pomislila je na to, da se bo v mlinu dalj časa ustavila. Zato mora obvestiti Romana, da je ne bo zaman čakal. Računala je, da bo še o pravem času prejel listek in mu je napisala vse ter ga hkrati prosila, naj jo opraviči v lazaretu pri vodečem zdravniku in v oddelku.

Marija je nemirno mislila na dom. Tako malo sta vedeli o njem, kakor da je oddaljen na tisoče milj. Med njima in rodno vasjo ni bilo vezi. Mlinar ni nikoli nikomur pisal, mlinarica pa ni imela niti črnih v hiši. Če je bilo treba kdaj kaj podpisati, so klicali pomočnika, ki je imel časopis, koledar in pisalni pribor na polici nad pogradom. Anton pa je obe sestri preziral, nista se mu zdeli tako važni, da bi jima pisal. Niti iz vojne ni nikoli pisal. Sicer pa so bili za vojne stike mesta z deželno zelo hladni, deželani so radi in namenoma pozabljali, da imajo v mestu sorodnike, prav tako, kakor so se meščani nenadno spomnili na vaške strice

in tete. Razen te odtujenosti, ki je imela vzrok v bojazni (da me ne boš vprašal nekaj, kar bi me bilo sram ti prodati), je bil med mlinom in Prago še Lenkin in Marijin ponos; rajši sta jedli krompir in nadomestke, kakor da bi se ponižali in prosili očeta, Antona ali Ano. Mati ni bila udeležena pri teh rečeh, ker ni imela svoje volje, in to se ni nikoli tako jasno pokazalo kakor zdaj.

Sestri sta se tisto noč pred odhodom večkrat zbudili in posebno Lenka se je tožila, da ima žive,

mejah sijalo sonce, so brenčale žaželke, vzletele ptice in je veter pozibaval travne bilke. Hu, kakš-

»Čudno, kaj se vse človeku sanja! Se spominja sanjel? Še zdaj mi je slabo in tesno!«

»To nič ni, Lenka. Ni mogoče, da bi ti verjela v sanje, taka modrijanka? To je od tega, ker so brzojavili o očetovi boleznini in ker sva govorili o njegovi smrti. Tega ne bi bili smeli pred spanjem.«

Zjutraj, še o mraku, ko še ni vozil tramvaj, sta med takimi pogovori hiteli na postajo.

Vlak je bil nabito poln kakor vsak v tistih časih, ko so sestradani iz mest trumoma preplavljali v deželo, da bi iztrgali iz nje s prošnjami in preplačili, kar je bilo skrito v kaščah in zakopano v zemlji v zabutih skrinjah; poganjal jih je strah spričo nezaslišanih in strašnih dogodkov ali pa pohlep po dobičku.

Tu se je zbral arzenal lačnih. Vsi sloji so se poganjali za živila, zakaj malo je bilo izvoljenih, ki so imeli pravilno pogrnjeno mizo. Marija je radovedno opazovala in poslušala, kako so ljudje izrabili svojo iznajdljivost. Delavčeva žena je nakupila kanglice in pločevinasto blago. To je nesla ven, ker v vasi, ki je bila tri ure oddaljena od postaje, so ji kmetice in bajtarice obljubile za to blago moko in mleko, druge so napolnile vreče s sko-

Avtobus je ustajal na meji med Italijo in Tržaškim ozemljem in vstopila sta dva uniformirana; civilni policist Tržaškega ozemlja v temnosivi uniformi in italijanski orožnik v zelenosivi.

»Dokumente prosim?«

Matevž Brtoncelj je počasi in tehtno segel v notranji žep suknjiča in s prsti potipal za dragocenim papirjem. Toda žep je bil prazen. Prsti so večno bolj mrzlično tipali po vseh kotih žepa, kakor da bi bila osebna izkaznica tako majhna stvar, da bi se lahko skrila med žepnimi šivi. Nič.

Mož v uniformi je že pristopil k njemu in strogo premeril z očmi suhega in koščatega moža, ki je malo nerodno sedel na usnjatem sedežu, ker ga ni bil vajen. »Osebnostno izkaznico in potno dovoljenje prosim.«

Matevž je še enkrat mrzlično prebrskal žep in od napa se mu je oznojilo čelo. »Nimam. Saj ko sem šel v Gorici na avtobus sem jo imel. Sedaj pa je ni nikjer« jez. no je udaril z roko po žepu, vendar to ni moglo pričarati zaželene izkaznice.

In tako je avtobus odpeljal dalje brez Matevža, ki se je še enkrat žalostno ozrl za njim, ko je odbrzel po cesti proti Trstu, med tem ko je moral on s stražnikom do komisarija v Trzinu.

***

Matevž Brtoncelj s Proseka ni rad potoval. Se iz prve svetovne vojne, ko je bil tudi on vojak pri znanem tržaškem polku »Demoghella« je vedel, kakšen križ je, ko zapustiš domači kraj in hočejo za vsakim vogalom vtikati nos v tvoje privatne zadeve ter zahtevajo od tebe nekatere uradne papirje. Pa ga je njegova hči Mira, ki je poročena v Standrežu, toliko prosila in vabila, da bi prišel k njej na obisk, da se je končno odločil. In ko je obral grozdje na brajdi pred hišo ter je mošt postal vino je sklenil, da bo šel na pot.

»Saj je zelo enostavno,« so mu dejali sosede, ki so šli večkrat kam na pot. »Tebi, ki imaš izkaznico z dvema črtama, sploh ni potreba nobenega dovoljenja. Cerinom boš

mučne sanje. Zadnje sanje, ki jih je imela v zgodnjem jutru, je vsa zbegana pripovedovala Mariji, ko sta se naglo pripravljali na pot.

njaš, na polje pod gozdom, ki ga je oče pustil tako dolgo ležati neobdelano?« je pripovedovala.

»Spominjam se, saj sem hodila tja po repo in korenje za juho. Tam je rasla tudi vresa, včasih smo našli tam tudi šampijone«, je naštevala Marija.

»Sanjalo se mi je torej, da so na tem polju izkopali grob očetu in ga položili zelo globoko z obrazom na zemljo. Še zdaj vidim, kako se je tresel njegov tilnik, ko so ga premetavali. A mene, Marija, so privezali za roke in noge k očetu z obrazom vznak ter me hoteli pokopati z njim. Kako sem kričala! Kako sem se branila! Poje je ležalo visoko nad nama, gladko ko jezero, zaprto in negibno, pogreznjeno v senco, medtem ko je vse naokrog po travnikih in drugih poljih, v gozdu in na

Ivo

Izgubljena

pokazal izkaznico, pa te pustijo čez. Taka je postava.«

V resnici je bilo tako in Matevž je že modroval, ko se je peljal mimo mirenškega polja proti Gorici, da se je svet spametoval in da je sedaj potovanje mnogo lažje in enostavnejše kakor pa za njega mladosti.

V Standrežu je bil teden dni. Ni se počutil slabo in ker ni čul druge govornice kot slovensko, bi se mu skoraj zdelo, da ni v Italiji, ako bi ne srečal vsako toliko na koncu vasi karabinerja ali finančarja, ki so prenržeženi iskali toploto poznega jesenskega sonca. Tudi mu je hči Mira pripovedovala o velikih davkih, ki so jih naložili kmetom in o drugih »šikanah« oblasti.

»Saj med vami in nami ni prav za prav nobene razlike,« je dejal včasih hčeri. »Tu ste Slovenci in pri nas smo tudi. Tu imate karabinerje, ki vas strašijo, pri nas pa čerine. Oboji nas z enako vneto preganjajo. Potem pa še pravijo, da Slovencev ni ali da nas je malo. Greš iz Trsta preko meje na desno, srečaš same Slovence, če kreneš na levo pa pravtako. Kar čez tri države segamo, potem pa imajo še pogum trdit, da so napravili pravično mejo.«

Pa se mu je vkljub hčerinu čobri postrežbi že po enem tednu stozilo po domu. V Standrežu je res lepo, ravnina je in bogato polje. Prost razgled imaš preko mirenškega polja in dalje v Vipavsko dolino, kjer je svoboda; po drugi strani pa lahko gledaš furlansko ravnino. Ljudje so dobri in prijazni. Tudi Soča, bistra hči planin, teče tam v bližini in lahko bi lovil ribe v njej. Toda Matevžu se je stozilo po njegovi brajdi in po klopci pred hišo, kjer se je sončil v popoldarskih urah. Tudi po ribolovu mu je bilo dolgčas. Sedaj bo kmalu

mlaj in vsi ribiči bodo šli na morje. Ni hotel, da bi ga pogrešali pri velikem ribolovu z njegovo barko in zato se je odpravil.

***

Iz teh spominov ga je vzbudil komisar, majhen, malo debelušen možakar, ki so se mu svetila lica od »paštešute«. Komisar je dolgo škripal s peresom po nekem papirju, preden je dvignil svojo debelo in gladko obrito glavo in se ozrl na Matevža.

»Kako se pišete?«

»Matevž Brtoncelj sem, s Proseka doma«, se je glasil odgovor.

»Hoteli ste preko meje brez dovoljenja, kaj ne? Ali ste tudi vi eden izmed tistih, ki bi šel rad v Titov paradiz? Da, da tako je, saj se vidi na prvi pogled«, se je na široko zarežal komisar ter mu pokazal vse svoje zobe.

»Domov sem hotel iti. Dovoljenja pa ni treba, tako so mi rekli in ga tudi za sem nisem imel.«

»Zakaj bi ga ne bilo treba? Vsač, do, ki gre čez mejo, mora imeti dovoljenje.«

Matevž je hotel razložiti svoj položaj, pa mu možičelj ni pustil do besede. »Odgovarjajte samo na moja vprašanja. Od kod ste?«

»Saj sem že povedal; s Proseka pri Trstu.«

»In kje imate svoje dokumente?«

»Kaj jaz vem. Ko sem šel v Gorico, sem jih imel še pri sebi. Menda so mi padli iz žepa, ali pa mi jih je kdo odnesel.«

»Kaj ste iskali v Gorici?«

»Hčer imam v Standrežu, pa sem jo šel obiskat. Sedaj pa se vračam zopet domov.«

Komisar ga je pogledal pol porogljivo in pol nezaupljivo in se pomembno nasmehnil, češ: »Bi me rad nalagal, kaj ne? Poznamo take tipe. Kot nedolžne ovčice se zdijo,

raj novimi oblekami iz predvojne blaga, tretje so vzele perilo, četrte srebrne pribore, vsakršne nesmiselne in praktične reči so ljudje nosili ven: copate, psičke, podobne, sladkor, gramofone, ker za denar ni nihče ničesar prodal, živeti pa je bilo treba. Na hodnikih v vagonih so naložili svoje vreče prekupčevalci, ki so znali tudi v tej strašni bedi kovati dobiček. Bili so drzni tihotapci, ki so vzlic prepovedim občinskih uradov in spričo čuječih oči orožnikov pretihotapili v Prago vreče in nahrbtnike krompirja, ga prodajali z oduškim dobičkom najubožnejšim, bolnikom, materam, ki niso mogle pustiti svojih dojenčkov, osamelim, ki niso nikogar nikjer imeli in so se bali ven, ker niso imeli niti za potovanje dovolj denarja. Med njimi je bila tudi prekupčevalka, ki je prenašala moko v pernici za dojenčke, druga si je pravilno zložila na prsi in okrog ledij in je bila pripravljena horiti se in tepsti do krvi za svoj plen.

FRANCOSKA kinematografija V KRIZI

Ze večkrat smo govorili o težkem stanju nekdanje cvetoče francoske kinematografije zaradi dogovora, ki sta ga pred dvema letoma sklenila Blum v imenu francoske, a Byrnes v imenu ameriške vlade. S tem dogovorom so se ameriškim filmom na široko odprla vrata v Francijo.

Posledice tega dogovora so se takoj pokazale; produkcija francoske kinematografije je padla skoraj na polovico in mnogo filmskih uslužbencev je izgubilo zaposlitev. Ustanovili so odbor za zaščito francoskega filma, ki je začel iskati poti za rešitev. Francoska vlada je bila prisiljena, da podvzame diplomatske korake v Washingtonu, da revidirajo omenjeni dogovor.

Ameriška vlada je pristala na revizijo in iz poročil francoskega tiska izvememo, da bo francoska kinematografija po reviziji v še težjem položaju kot doslej. Edina razlika v korist francoske kinematografije je v tem, da bodo francoske filme predvajali dva tedna na leto več. Amerikanci pa so si po reviziji dobili pravico, da dolarje, ki jih niso prejeli za svoje filme, nalože v Franciji za nakup filmskih ateljejev.

Odbor za zaščito francoskih filmov je zahteval, da se vsaj uvede taksa za uvoz tujih filmov; ta predlog je bil sprejet, toda pod pogojem, da se uvede taksa tudi za francoske filme. S tem je bil francoskemu filmu zadan še težji udarec. Do sedaj se francoska kinematografija ni mogla boriti z ameriško, zato ker so stroški za produkcijo enega filma v Franciji znašali 60 milijonov frankov, zdaj pa bo položaj še težji, ker bodo ti stroški zaradi nove takse znano višji, medtem ko ne stane dubliranja ameriških filmov več kot milijon frankov.

BRATJE KARAMAZOVI V ITALIJANSKEM FILMU

Bratje Karamazovi je italijanski film, po istoimenskem romanu velikega ruskega pisatelja F. M. Dostojevskega. Prenesti literarno delo na platno, je vedno tvegana stvar, še posebno tvegano pa je prikazati v filmu Dostojevskega. Bratje Karamazovi je psihološki roman, ki velja kot najboljšo delo v evropski literaturi v drugi polovici XIX. stoletja. Roman je prav za prav kronika neke rodbine.

V filmu je najbolj izstopata Dimitrij in njegov polbrat Smerdjakov. Tako n. pr. občutiš trpljenje Dimitrija, v katerega impulzivni naravi bijejo boj najraznovrstnejša nenavadna čustva, podedovana

po očetu. Tudi Smerdjakov je prava figura epileptika, brez vsake etične odgovornosti. Vendar pa iz filma ne spoznaš Ivanove protislovne narave, ki se v svojem cinizmu vzpne do najbolj nebrzdane dvoma, da zanika ljubezen do Boga, do bližnjega, sam pa lju, bi, ne da bi si to priznal; niti ni v filmu dobro prikazano, kako se prav za prav v njegovi mrzli zavesti rodi umor.

Bolj zadovoljuje najmlajši sin Aljoša, ki kaže le v najmanjši meri podedovane motnje; vzgojen v religioznem okolju gleda z vero v življenje. On sicer čuti vso tragedijo svojih bratov, a jim pomagati ne more.

Na splošno lahko rečemo, da je sicer v filmu prikazana zgodba ostrega sovraštva štirih sinov do očeta, da pa film še zdaleka ni zajel globine Dostojevskega romana, ki je obširna analiza človeške duše. V filmu niti ne moreš slutiti vse drame, ki se odigrava v dušah posameznih sinov in v njihovih medsebojnih odnosih, kakor jo razvija obsežna knjiga z mojstrskimi dialogi in globokimi analizami človeka. V filmu smo prav malo imeli priliko slišati modrovanja velikega ruskega misleca; ta je razgrnil v svojem delu bogat svet problemov, ki ga človek nosi v svojem srcu, ki ni po njegovih besedah drugega kot bojno polje, na katerem se bo, rita dobro in zlo.

Tako more, na žalost, gledalec, odnesti iz filma prav malo tega, kar je Dostojevski v Bratih Karamazovih hotel povedati.

SLIKA IZ FILMA «CLOVEK S PETIMI OBRAZI», TA SOVJETSKI FILM PRIKAZUJE HEROJSKA DEJANJA CLOVEKA, KI SE POD RAZLICNIMI KRINKAMI V ČASU NEMške OKUPACIJE V VARSAVI MASCUJE NAD SOVRAZNIKOVIMI ZLOČINI.

izkaznica

Marinčič

potem pa, ko jih izpustimo, švrk čez mejo k Titu. Pa povejte, če ni tako?»

Matevž ga je začudeno pogledal: «Toda gospod komisar, kaj ima to opravka s Titom in z Jugoslavijo? Jaz grem vendar domov na Prosek in vi ste me ustavili, ker sem izgubil osebnostno izkaznico.»

«Tiho kanalja! Mene ne boste imeli za norca. Vas predobro poznam, ščave.»

Tedaj pa je bilo tudi Matevžu dovolj in kri mu je vzkipela. «Veste kaj, psovke pa kar zase obdržite. Če ne boste s tem končali, vas bomo Slovenci še enkrat nabunkali, kakor so vas že naši partizani, pa ste menda prehitro pozabili.»

«S partizani mi boš grozil? Ca, kaj, kanalja, ti že pokažem, «Pritisnil je na gumb in prikazala sta se dva orožnika. Nič niso pomagali Matevževi protesti, moral je z njima, ki sta ga odpeljala v zapor.

***

Neznansko dolg je bil Matevžu tisti popoldan v policijskem zaporu. Zdelo se mu je, kakor da bi gole in mrke stene širile leden hlad po samotnem prostoru, ki je bil skoro popolnoma prazen. Samo v enem kotu je stal lesen pograd in na njem raztrgana odeja. Skozi lino pod stropom se je vsipal šop žarkov, se dvigal vedno višje in višje ter končno popolnoma izginil. Počasi se je v celici stemnilo. Zunaj po tlaku je bilo slišati enakomerno in umerjene korake. «To bo najbrže straža», si je mislil Matevž, ki mu je ta prazna samota in tišina začela za presedati.

Premišljeval je, zakaj so ga prav za prav zaprli, pa si ni vedel odgovora. Potem mu je prišlo na misel, kar je slišal o trpinčenju jetnikov v policijskih zaporih. Spomnil se je, kar mu je pravil Ribičev Lado s Kontovela, ko so mu v Kopru

vlikali kvesturini gole noge v škafl z vročo vodo, da so postale polne mchurjev. Potem pa so ga z drobnimi ščitami topli po opeklinah, da so mu vse noge otekle. Sprva mu Matevž ni hotel verjeti. Ko pa je Lado sezul čevljev in pokazal, da so mu odpadli vsi nohti na nogi, se je lahko prepričal, da ne laže. Kanalje, je zagodrnjal Matevž ob tej misli sam pri sebi.

Po hodniku pred vrati je začul korake. «Sedaj gredo po mene in me bodo», je pomislil Matevž in po hrbtu ga je hladno obilo. Toda koraki so šli mimo in nekdo je odrinil zapah pri sosednji celici, zopet zaprl vrata in odšel. Spet je nastala tišina.

«Kakšen strahopetec sem», si je očitil Matevž in oštel samega sebe. Koga naj bi se bal. Kaj mu pa morejo? Nikogar ni ubil, tudi kradeč ni ali koga osleparil. Torej kaj? Spomnil se je, kako je komisar vzrožil, ko mu je omenil partizane. Aha! Tu jih čevljev žuli, Zakaj pa naj bi se sramoval partizanov? Saj je bil tudi njegov sin pri njih in še odlikovan je bil. Naj mu le še kaj slabega zine o partizanih, ne bo mu ostal dolžan odgovora. Tudi če ga potem pretepejo, tudi...»

Matevžu se je zdelo, da je trajala noč najmanj teden dni. Končno pa je le zasnila svetloba skozi linico. Vso noč ni zatisnil očesa in kosti so ga bolele od trdega ležišča, na katerem se je premetaval. Odejo je že zvečer zagnal stran, ker je takoj začutil, da je polna mrčesa in je rajši odgrnjen trepetal od mraza.

Menda je bilo že proti poldnevju, ko so prišli zopet ponj. Dva orožnika sta ga uklenila in odpeljala v pokrit kamion. Pod platneno streho je bila razpeta mreža iz debele žice, kakor da bi vozili teleta. Sko-

zi neko razpoko je Matevž lahko pokukal ven in uganil, da ga peljejo nazaj v Gorico.

Zopet so ga pustili čakati, najmanj dve uri pred nekimi vrati, pa ga je orožnik spustil noter. Načeljen možakar, ki je moral po vsem videzu biti inšpektor, se je obrnil izza mize proti njemu: «Vi ste Matevž Brtoncelj?»

«Tako mi pravijo.»
«In vi ste razžalili komisarja, kvas je v Tržiču izpraševal?»
«Jaz da sem njega razžalil? Saj je vendar on rekel meni «ščava». Mene pa ne bo nihče zmerjal, prestar sem že in tudi ne pustim sex.»

«Tiho! Govorite, kadar vas vprašam in odgovarjajte samo na moja vprašanja. Zakaj ste hoteli skrivaj čez mejo?»

«Saj se nisem skrival. Bil sem vendar v avtobusu.»

«Tukaj je tako zapisano» je pokazal inšpektor na pisanje, ki je ležalo pred njim.

«To je vendar laž, bil sem v avto. busu, vsi so me videli», je protestiral Matevž.

«Uradni spisi nikoli ne lažejo, za pomnite si to. Pazite kaj govorite, sicer vas bom ukazal zapreti zaradi žaljenja oblasti.»

Matevžu se je vse to že preneumno zdelo in sklenil je, da ne bo rekel več nčbene. Saj s takimi tepci se poštem in pameten človek sploh ne more razgovarjati. Saj je vendar preneumno, da ga že dva dni držijo zaprtega zato, ker je izgubil svojo osebnostno izkaznico. Mor, da pa mu jo je celo kdo ukradel in namesto tatu so zaprli njega.

Ozrl se je skozi okno in preko rdečih streh je zagledal v daljavi itandreške njive, ki so se grele v soncu. Tedaj si je zaželel, da bi mogel sporočiti hčeri, kako je z njim. Morda si Mira misli, da je oče že doma. V resnici pa je tako blizu nje in vendar tako daleč. Ti preklemani zapor!

Inšpektor je zopet dvignil glavo in ga pogledal: «Ali poznate gospo Bavdaž Miro?»

«Seveda jo poznam, moja hči je.»

Inšpektor je pomignil stražarju pri vratih in ta je stopil ven. Kmalu se je vrnil in z njim je vstopila Mira.

«Oče, tu ste», je hotela hči k njemu, pa je stražnik ni pustil bliže.

«Kako si zvedela zame?»
«Tako ko ste odšli, smo našli Vašo izkaznico. Povsod sem vas iskala, tudi na bloku sem bila, pa so mi povedali, da so vas odgnali nazaj v Gorico, Tukaj so njegovi dokumenti pustite ga sedaj, da gre z menoj.»

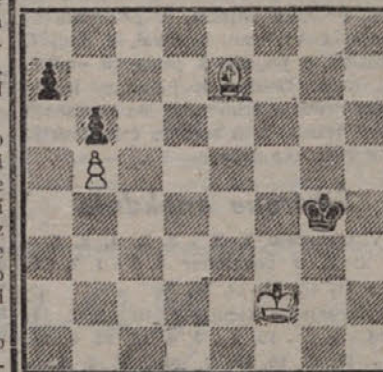
Položila je pred inšpektorja modro knjižico. Matevžu se tisti kos papirja še nikoli ni zdel tako dragocen, kakor pa v tistem trenutku, ko je pomenil zanj zopet svobodo. Počakal je še, da je podpisal dolg zapisnik in potem so ga izpustili.

«Sedaj boste pa še nekaj dni pri meni, oče, da si malo odpočijete», je dejala Mira, ko sta bila zopet zunaj in ga odpeljala domov.

«Ze, ze, toda preko meje ne bom šel več tako zlepa», je sklenil Matevž, ki je na svoji koži uvidel, da se svet ni še prav nič spametoval od prve svetovne vojne sem in da je ponekvd ostalo še vse po starem.

ŠAH Končnice kmetov

Pri reševanju končnic kmetov moramo dobro poznati pojem opozicije kraljev. Kako važna je opozicija, nam pokaže naslednja študija:

I.
Beli: Kf2, Le7, b5 (3 figure)
Črni: Kg4, b6 (3 figure).
Beli na potezi dobi.
Preprosti manever lovca priti preko d6 na polje b8, kjer bi osvojil oba kmeta, ne gre, ker istočasno pače tudi beli kmet na b5 in partija je remis.
N.pr: 1. Ld6(?) Kf5 2. Lb8, Ke6 3. La7:Kd5 4. Lb6: Kc4 itd. Pravilno je 1) Kf2-e3! Kg-f5
2. Ke3-d4 Kf5-e6
3. Le7-g8 Ke6-d6
4. Kd4-c4 Kd6-d7
5. Ld8-b6!!!

Le z žrtvijo lovca more beli zmagati. S to žrtvijo figure je beli dosegel opozicijo, ki vodi do dobljene pozicije. Beli bo sedaj prav lahko dobil še kmeta na b6 in ker se bo potem beli kralj na 6 vrsti, dobi beli ne glede na to, ako je na potezi ali ne.
5. — a7-b6;
Črni je s tem izgubil opozicijo in s tem tuči partijo.
6. Kc4-d5 Kd7-c7
7. Kc5-e6 Kc7-e8
8. Ke6-d6 Kc8-b7
9. Kd6-d7 Kb7-b8
10. Kd7-c6 Kb8-a7
11. Kc6-c7 Ka7-a8
12. Kc7-b6 Ka8-b8

Ce bi vse figure bile za neo vrsto niže, da bi n.pr. beli kralj stal na b5, beli kmet na b4 in črni kralj v opoziciji na b7, bi se črni z opozicijo rešil. Tako pa je črni, čeprav je v opoziciji, izgubljen. Ker je beli kralj na 6 vrsti.

13. Kb6-e6 Kb8-c8
14. b5-b6 Kc8-b8
15. b6-b7 in dobi

Iz tega primera se jasno vidi, kako važna je teorija končnic.

Priporočam se, da se ta končnica ne samo preigra, ampak tudi skrbno preštudira, ker nešteto krat zaidemo v praktični igri do podobnih končnic.

ŠAHOVSKO prvenstvo Jugoslavije

V Beogradu na Kalimegdanu je v teku šahovski turnir za jugoslovansko državno prvenstvo. Na turnirju sodelujejo vsi najboljši jugoslovanski šahovski mojstri razen dr. Vidmarja in Kostića. Doslej, ko lo poročamo, je bilo odigranih sedem kol. Ze dosežanje partije so pokazale izenačenost moči nastopajočih igralcev, kar se kaže med drugim tudi v tem, da prehaja skoraj po vsakem kolu prvo mesto na drugega igralca. V začetku je mnogo obetal Slovenec Puc, pozneje pa je izgubil dve partiji zaporedoma. Tudi Trifunović, Gligorić, in Pirc niso še dosegli svoje običajne forme, proti pričakovanju pa se s trdoživno igro uveljavljata Rabar, ki je po sedmem kolu v vodstvu in Janošević.

Po sedmem kolu je stanje naslednje:

Rabar 5, Gligorić in Janošević 4 in pol, Pirc in Trifunović 4 (1), Puc 4, Djaja 3 in pol (1), Milič 3 in pol, Nedeljković, Fuderer in Božić po 3 (1), Kulžinski 3, Vuko- vić in Andrić po 2 in pol (1), Sijonović 2 (3), Udovčić 2 (1), Su- bević in Horvat po 1 (1).

Radio

Torek 4-1: 13.00, Ruske narodne in umetne pesmi; 18.30, Arije in dueti iz oper; 20.00, Pevski koncert sopranjske Otte Ondine; 20.20, Chopinove klavirske etude; 21.00, Slušna igra; 22.00, Rachmaninov: Otok smrti.

Breda 5-1: 13.00, Glasba po željah; 13.40, Dvorak: Slovanski plesi; 18.15, Schumann Sonata v a-motu za violino in klavir; 19.00, Zena in svet; 19.10, Igra saksofonist Dražil Srečko; 19.30, Operne arije; 20.00, Glasbene slike; 21.30, Zabavni orkester Bojana Adamiča; 22.15, Beethoven Simfonija st. VIII v F duru.

Četrtek 6-1: 13.00, Češka narodna in lahka glasba; 13.00, Operne fantazije; 18.00, Orkester Albert Dermelj; 18.30, Samospevi za glas in klavir; 19.00, Slovensčina za Slovence; 20.00, Operni večer: izvajajo Komorni zbor in solisti.

Petek 7-1: 12.10, Prijubljene slovanske melodije; 13.00, Glasba po željah; 18.40, Slovenske narodne pesmi; 20.00, Brahms: Koncert za klavir in orkester v B duru.

Sobota 8-1: 12.15, Operetna in filmska glasba; 13.00, Otroški kotiček; 13.40, Partizanske pesmi; 18.30, Iz slovanskih oper; 22.00, Večerni koncert.

Orkester

Muziki, ki jih vidite na sliki igrajo vsak na svoj instrument, ki ga pa ne vidimo. Bi vedeli odgovoriti na katere instrumente igrajo?

***

Besedni rebus

- 1. Zgodovinska vojaška oprema + otok med Tihim in Indijskim oceanom = ?
2. 1/2 kape + 2/3 vasi + Shakespearjeva oseba = ?
3. Reka v Italiji + del telesa = ?
4. Obrežje + veznik + istrski Janez + rimsko božanstvo = ?

***

Posetnica

Jos. Ivanec

Trst

Ugotovi poklic tega tovariša; uslužben je v tiskarni.

***

Zemljepisna imena

TOBOLSK - DNJEPER - LOZNICA - OKAJAMA - KORCULA - JAVORNIK - TRIPOLIS.

Vzemi iz vsake besede po tri zaporedne črke, tako da z njimi sestaviš pregovor.

***

Dopolnjevalnica

LA - - - - -
- LA - - - - -
- - LA - - - - -
- - - LA - - - - -
- - - - LA - - - - -
- - - - - LA - - - - -
- - - - - - LA - - - - -

ptica, moško ime, bolezen, slepar, gorovje v Aziji, letalo, oseba v Prešernovem «Krstu pri Savici».

Namesto črtic postavi črke: A A A A A A A A B D E G H I I I I I J J K M M M M N N O O O O P R R R R S S T T V V.

Vodoravno: 1. prepis, 8. žuželka, 11. sveti, 12. zemljepisni pojem, 13. del hiše, 15. 1500, 17. divja žival, 19. prebiva v Aziji, 21. riba, 22. samec in samica, 23. slovenski pisatelj in njegovo delo, 31. sorodnik, 32. lt. spolnik, 33. moško ime, 34. nakazilo, 35. zgodovinski spis, 37. plod, 40. zaimek, 41. kozji trup, 42. moško ime, 45. številnik, 46. kraj v Istri, 47. zimski, 49, 48. rimska številka, 42. ruska reka, 50. nočno propagandno sredstvo, 52. moško ime, 53. približno, 54. mera, 55. vojna enota, 56. mera, 58. žensko ime, 59. isto kot 8, 60. slovenski pisatelj, 63. nadležna žival, 67. svetnik, 70. plin, 72. žensko ime, 73. oblika ženskega imena, 74. veznik, 75. pesem, 76. lovška priprava, 78. cerkveno sodišče, 79. zaklad, 80. zanika, 81. pozdrav, 83. prepis, 84. davčni uslužbenci, 85. slovenski pisatelj.

Navpično: 2. politična zveza, 3. zgodovinar, 4. cvetlica, ki spomladi zoget ozeleni, 5. veznik, 6. ost, 7. šala, 9. živalski glas, 10. žensko ime, 13. mediciner, 14. naziv, 15. mesec, 16. hrapav teren, 18. besedna vrsta, 20. častni naziv, 21. Herodijadina hči, 22. veznik, 23. žensko ime, 24. hladilna naprava, 25. žensko ime, 26. veznik, 27. nikalnica, 28. sorodnik, 29. žensko ime, 30. isto kot vod, 46, 36. prodajalec in mediciner, 37. svetlobni pojav, 38. veznik, 39. žensko ime, 40. isto kot 7, 42. struja, 43. čutilo, 44. balkanska reka, znana v zgodovini, 50. zaimek, 51. del soda, 56. reka v Italiji, 57. veznik, 61. zaimek, 62. veznik, 64. nabiranje, 65. 2/3 kavkaške gore, 66. moško ime, 67. potomci, 68. zaimek, 69. italijanski veznik, 70. organizacija za pomoč Evropi, 71. očka, 76. čebelin izdelek, 77. veznik.

Premikalnica

Premikaj besede v vodoravni smeri tako, da dobiš v dveh navpičnih stebričkih voščilo.

PODVIG
TROBENTICA
MILOVAN
SOLOVJEV
KOSOVEL
SAMOSTALNIK
KRALJEVINA
TREPETLIKA
SITALNICA
KLEPETULJA

Besednica

Iz črk A A A A A A A A A A A A A A B B B C D E E E G G I I I J K K K K K L L L L L L L L M N N O O O O P R R R R S T T V V Z sestavi enajst besed; njih pomeni so: 1. denarni zavod, 2. vrsta bojazni, 3. pekovsko orodje, 4. vlažnost, 5. žival, 6. boj, 7. rastlina, 8. pogača, 9. ptica, 10. omika, 11. uzda. Dobljenim besedam izpremeni srednjo črko tako, da nastanejo nove besede; njih srednje črke tvorijo ime evropske države.

Šifrirana anekdota

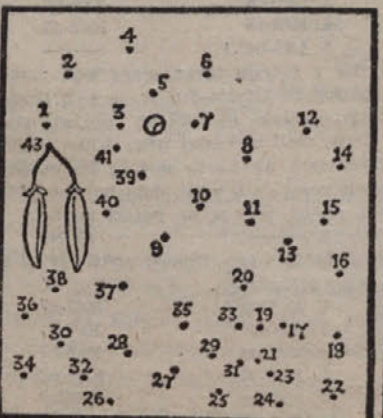
V tramvaju 1, 2 - 3, 2, 4, 2, 5, - 6, 2, 7, 8 debeluhar 8, 6 - 1, 2, 9, 6, 10 - 11, 12, 11, 12, 13, 5:

«Neverjetno sočutje 4, 10 - 5, 1, 14, 4, 8 - 1, 2 - 15, 2 - 9, 4, 13, 16, 6, 13, 1 - 17, 12, 10, 18, 7, 10 - 3, 2, 11 - 19, 8, 5 - 1, 13, 9 mlad 3, 2 - 6, 8, 3, 2, 11 - 16 - 20, 12, 13, 11, 16, 13, 1, 14 - 6, 8, 7, 10, 5, 8 - 16, 3, 2, 4, 2, 5a.

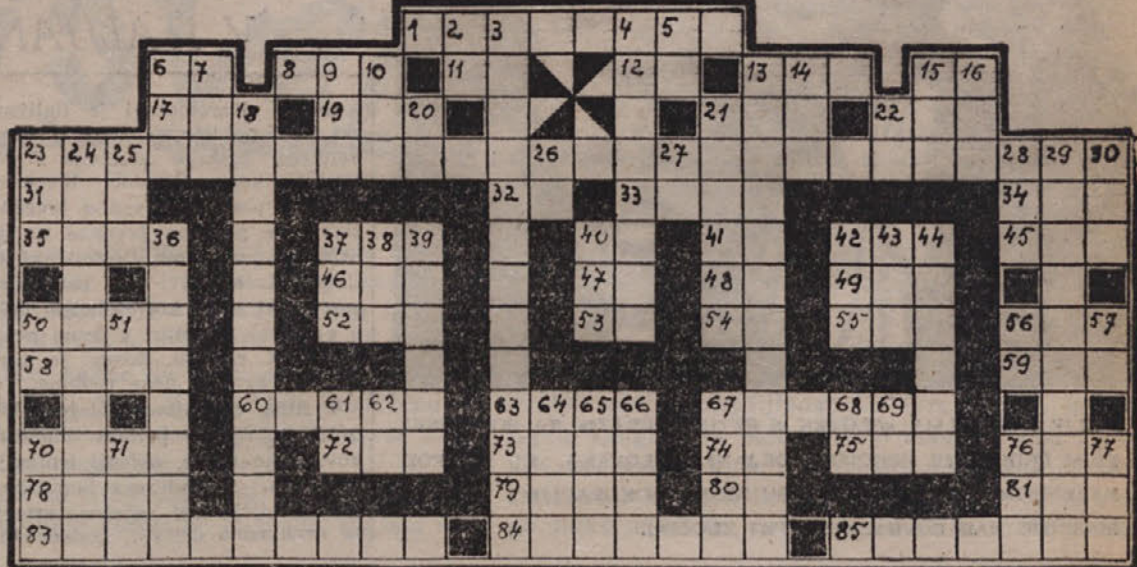
«20, 10, 4, 13 - 7, 13, 1 govoričilec» 21, 13 - 1, 2 - 1, 2, 9, 6, 10 opomni! 6, 2, 7, 4, 10 - «3, 13, 1 - 3, 2, 4, 8, 20, 2».

«Jaz že» - 1, 2 - 10, 4, 21, 10, 16, 10, 12, 8, 5 - 4, 2, 19, 2, 5, 14, 22 - «toda moja žena 3, 20, 10, 1, 8».

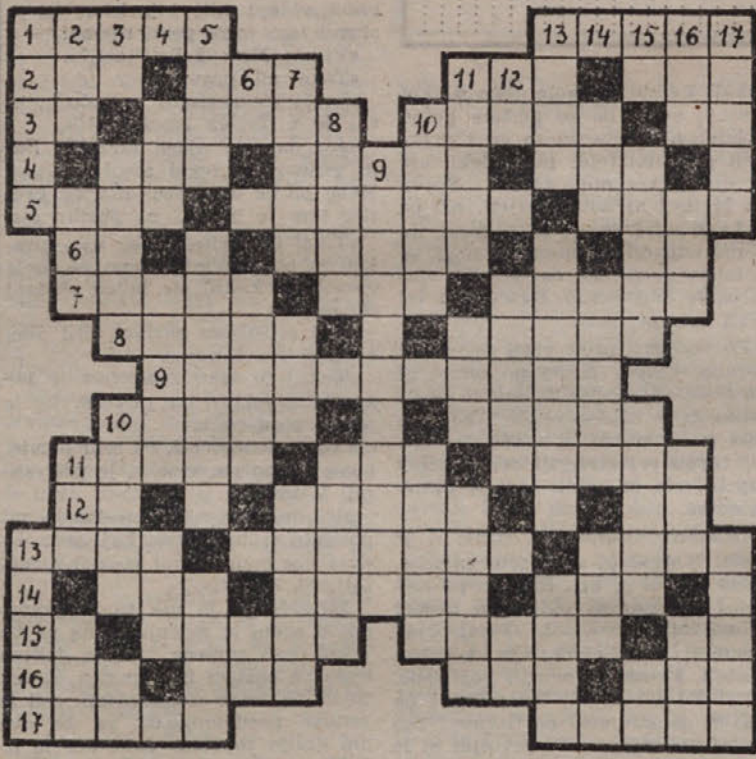
Kdo je pojedel grah

NOVOLETNA KRIŽANKA

KRIŽANKA

Vodoravno: 1. razvoj; m. ime, 2. m. ime, naziv, orodje, oksidacija, 3. zaimek, užitek, ozemlje, karta, 4. žensko ime, divja žival, divja žival, 5. drevo, pomočna žival, skupina, 6. kraj pri Ljubljani, komponist (Francoz) števn., 7. merilo za dragocenosti, orožje, se rabi pri bogoslužju, 8. duhovniško oblačilo, pristržena solata, 9. denarni zavod, 10. ravnina, skupina, 11. nemški vodja (fonetično); zaimek, starogrški junak, 12. črka (fonetično), najboljši, tako pritrjujejo naši sosedje, 13. plevel, odstotek, potovanje, 14. m. ime, 2. ime, nemško industrijsko mesto, 15. karta, pijača, sprehajališče, veznik, 16. 2. ime, žuželka, prtok Donave, zaimek, 17. ljudska slavnost, napev.

Navpično: 1. dan v tednu, podjetje, 2. literarna tvorba, podoba, pokrivalo števn., 3. zaimek, bolezen, umetnik, sestavni del STO-ja, 4. omama, zločin, m. ime, 5. bolezen, ime potoka, kemična prvina, 6. tržaška besedica, rokodelc, nota, 7. 2. ime, glas, 2. ime, 8. velikan, brezkončen kolovoz, 9. poseben prostor v zavodih, 10. vaški boj, grško božanstvo, 11. drag kamen, zaimek, zgodovinska knjiga, 12. mera, umetnina, številnik, 13. mamilo, počastitev, sorodnica, 14. sukaneec, določena pot, pod, 15. polovica gradu, boginja z zavezanimi očmi, mesto v Abesiniji, zaimek, 16. fašistovski pozdrav, zaimek, gospod, maščoba, 17. obrambna naprava, kontinent.

Preje in potem

V vseh življenjskih pojavih je nek začetek in konec. En «prej» in en «potem». Tudi med dvema dvojkoma se eden rodi preje kakor drugi. Poskusimo ali veste, katera izmed osebnosti, ali kateri izmed dogodkov, ki jih navajamo v dvojnem primeru, je prišel na pozornico zgodovine preje in kateri kasneje.

- 1. Kajn ali Abel?
2. Julij Cezar ali Neron?
3. Veliki kitajski zid ali egiptovske piramide?
4. Potopitev Titanika ali Luzitanije?
5. Leonardo da Vinci ali Michelangelo?
6. Francoska revolucija ali ameriška?
7. Kristusovo rojstvo ali Konfucijevo?
8. Telefon ali brzjav?
9. Sueški ali Panamski prekop?

Nagla vprašanja

- Odgovorite takoj na ta vprašanja:
1. Je tri četrti na devet. Koliko bi bila ura, če bi zamenjali kazalec minut s kazalcem ur?
2. Novo leto 1939 je bilo na nedeljo; na kateri dan v tednu, bi bil Božič 1938?
3. Koliko let je živel človek, ki se

je rodil 1. 50 pred Kr. in je umrl na dan svojega rojstva leta 4. po Kr?

4. V kakšni sorodni zvezi ste vi in hčerka nečakinje vaše matere?

***

Rešitve

iz prejšnje številke

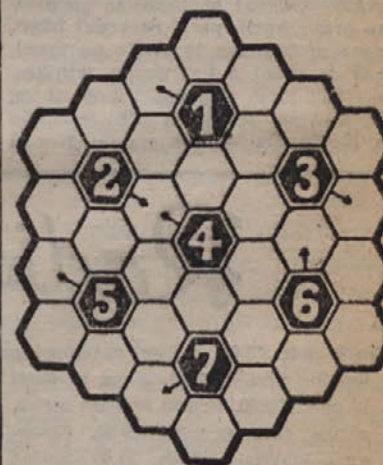
Vodoravno: 1) Ugo - STO, 2) Losos - lemež, 3) Meka - oboa - din, 4) Una - Aron - lira, 7) Oleg - Tito, 6) napoj - Dahau, 7) gora - Miro, 8) prst - sova - mit, 9) sat - kosa - leca, 10) Darij - čreda, 12) osa - ata.

Navpično: A) mu - p. s. B) Leningrad, c) Oka - Aorta, D) U.S.A. - oprto, E) go - aloa - kis, F) osorej - soja, G) bog - MOS, H) Slon - Divača, I) Tea - Tara - rt, J) om - liho - Lea, K) Edita - med, L) Zivornica, M) na - ta.

Premikalnica: Arabija, Maribor, Apenini.

***

Satje

- 1. delavec; 2. del kolovrata; 3. ptič; 4. v Trstu ga lahko vidiš; 5. para ga dvigne; 6. bog v starem veku; 7. otočje v Jadranskem morju - Začetek vsake puščice je označen s puščico.

LJUDSKI TEDNIK

Odgovorni urednik KAVS FRANC

Tiska z dovoljenjem AIS-a Tržaški tiskarski zavod v Trstu, ulica Montecchi 6

Rokopisi se ne vračajo

Kupon št. 96 za nagradno tekmovanje Ljudskega tednika

Prišlimo s številko 1 in ko bomo končali pri 43. bomo našli tudi krivca. Računati pa morate tudi na to, da ne veljajo vse številke.

Letos mali bačetniki — čez deset let smučarski prvaki

Bohinj — letni in zimski raj pod Bogatinom

NA PRVI SMUKI

Zima je trda le za tiste, ki je ne poznajo in se je bojé. Za vse druge pa je vabljiva s svojimi lepotami. Saj je taka kot simfonia, v kateri je umetnik izčrpal vse motive: od nežnih ganljivih, do močnih, ki vzbujajo strah.

Vidimo jo, kako raste v svoji moči. Kadar zima prevlada in je njen mraz najhujši, takrat dobi toplota, ki bo naredila pomlad tudi svojega zaščitnika: veliko rdečkasto oblo na nebu. Takrat se prične trda borba med soncem in zimo za oblast na zemlji.

Med tem časom pa uživajo smučarji, ljudje, ki gredo v naravo, vse lepote te veličastne borbe. V začetku se drže smučišč v dolini, saj v gorah je snega še premalo. Tam bo moral še zapasti, da bodo gladki vsi nešteti robovi. Potem, ko je v dolinah prevladala pomlad, bodo šli za snegom visoko v gore.

Človek gre v naravo, na smučih, da postane odporen. Morda je prvi korak na smučeh težak in negotov, toda z malo vaje človek kmalu spozna tajne smučarske tehnike. Potreben je tudi pogum. Z vsakim smukom rastejo nova spoznanja in odkritja, sami pa postajamo vztrajni in odločni.

Bele poljane vabijo vsakega. Letos bodo privabile zopet nove izmed nas, ki bomo prvič poizkusili s smučanjem. Tem smo danes namenili nekaj nasvetov.

Smučji niso vse enake. Smučji so izdelane iz jesenovine, akacijevine in hickoryja. Zadnje čase so pričeli izdelovati smučji iz domačega lesa molarice, torej iz lesa, ki je tudi odporen in prožen. Jesenove smučji so najboljše za začetnike, rabimo jih za vežbanje, za terensko smučanje zadošča akacijevina, tekmovalci in oni, ki gredo spomladi prav visoko v gore na alpsko smučanje imajo pa hickoryjeve smučji, ki jih danes težko dobimo. Pri jesenovih smučeh moramo paziti, da ne izgubimo oblike. Zato jih moramo ob koncu sezone napeti, da svojo obliko obdrže. Smučji bomo imeli vedno prožne, če bodo pod vezavo vzpete za 5 cm. Take smučji nam namreč trenje, ki je pod vezavo, torej pod telesom — lepo porazdelijo na celo ploskev. Zanimarjene smučji se splošče, sploščene smučji pa vse bolj tro ob sneg in z eno besedo — tudi zavirajo.

Ko bomo kupovali smučji, moramo tudi vedeti, kako dolge bomo kupili. Ravnajšo se po načelu, da potrebuje 40 kg teška oseba smučji, dolge 180 cm. Za vsakih nadaljnjih 5 kg naj bodo smučji tudi za 5 cm daljše. Normalna širina smučji je v sredi 7 cm, na krivinah 9 cm in na repu 8 cm. Če potrebujemo na primer 1 cm širše smučji, tedaj naj bodo te za 5 cm krajše.

Toliko o smučeh. Ko gremo z njimi na sneg, jih moramo tudi namazati, južni sneg se prijemlje, to odpravimo z mažo. V suhem snegu brzino prav lahko popečemo, če pravilno mažemo.

Toda vsaka maža ni za vsak sneg. Sneg se v borbi s soncem in zimo neštetokrat izpreminja. Tako imamo težak južen sneg, srenj, srež, suh sneg, pršič itd. Da moremo pravilno mazati, moramo naprej določiti vrsto snega, ki leži na terenu, po katerem bomo smučali. Potem bomo pa mazali tako, kot piše na skatlici mazati, moramo naprej določiti na to ali ono podlago itd.

Važno pa je, da ne zadostuje, da

sneg samo pogledamo. To bi bila slaba ugotovitev. Stisniti ga moramo v kepo, preiskati, ali leži na podlagi na golem. Važno je tudi to, da se nikoli ne zanašamo, da bo sneg povsod enak. Na enak sneg bomo le težko naleteli v naši smučarski karijeri. Posebno ni sneg enak na tekmovalnih progah... no to sicer za nas začetnike tako ni važno, kot za tekmovalce, ker se

bomo morali še precej uriti, preden bomo prišli tudi mednje.

Pri mazanju moramo upoštevati še naslednja pravila: Staro mažo vedno odstranimo. Mažemo v toplem prostoru in vedno suhe smučji, ker na mokrih maža ne drži, valjka se in čim zasmučano tudi odpade. Na suho, po možnosti ogreto drsno ploskev nanesemo mažo naravnost iz tube, oziroma, če je trda, jo kar

Švedski nogometaši v Jugoslaviji

Švedski nogometaši so v drugi polovici decembra priredili prvo turnejo po Jugoslaviji ter odigrali pet tekem, in sicer v Beogradu proti Crveni zvezdi ter Partizanu, v Sarajevu proti sarajevski enajstorici, proti Hajduku in Splitu ter proti Dinamu iz Zagreba.

Na vseh tekmah so velike množice ljudi spremljale uspehe jugoslovanskih igralcev, ki so vseh pet tekem odločili v svojo korist, ter tako potrdili sloves, ki so ga dosleli na letošnji olimpiadi, na kateri

so zasedli drugo mesto za prvaki Švedsi.

Vodja švedskega moštva Kudelk je izjavil, da je bil na olimpiadi jugoslovanski nogomet enakovreden švedskemu, da pa so zdaj jugoslovanski nogometaši boljji od Švedov. Poleg odlične igre jugoslovanskih nogometašev je na Švede napravilo posebno dober vtis požrtvovalno, vzorno športno zadržanje prav vseh jugoslovanskih nogometašev. Vodja švedskega moštva je dejal: «V Beogradu in Sarajevu, Splitu in Zagrebu smo spoznali, da se v socialistični Jugoslaviji gradi tudi lik novega športnika».

In prav ta odlika jugoslovanskih športnikov je v prvi vrsti pripomogla, da so v petih tekmah s švedskim moštvom Haelsingborg Jugoslovani zabilili 11 golov, medtem ko je gostom uspelo samo enkrat prestreti jugoslovanska vrata.

Prav ta požrtvovalna in nesebična borbenost je jugoslovanskim nogometašem prinesla sloves najboljših nogometašev v Evropi. In to upravičeno, saj so v letu 1948 od 88 tekem odnesli 57 zmag, igrali neodločeno 15 tekem, a izgubili le 6.

Izredni uspehi, ki jih je dosegel v povojnih letih jugoslovanski nogomet se bodo brez dvoma še stopnjevali, kajti ljudska oblast omogoča nadarjenim igralcem pod najugodnejšimi pogoji sistematični trening.

Zmage tržaških košarkarjev v Ljubljani

25. in 26. decembra je moštvo Tomasi iz Trsta gostovalo v Ljubljani in odigralo dve tekmi s košarkarji Železničarja.

S svojo hitro igro in lepimi kombinacijami so Tržačani kmalu prešli v vodstvo in ga obdržali vse do končne zmage z rezultatom 35:26.

Povratno tekmo so Tržačani začeli še z večjim naskokom in si zagotovili že v prvem polčasu zmagi. V drugem polčasu so sicer zaigrali košarkarji Železničarja boljše, vendar so zmagali Tržačani z visokim rezultatom 40:23.

Košarkarji Tomasi so pokazali v obeh tekmah lepšo in boljšo igro ter tudi s tehnično izvežbanostjo prednjačijo domačim.

Tržačani, tekmovalci v košarki se s svojo zmago pridružujejo telovadkam, ki so pred kratkim premagale v Ljubljani rutiniranejšo telovadko iz Slovenije in tako dokazali, da so tudi v vrstah mladih Tržačanov dobri in požrtvovalni športniki.

Šport po svetu

Mitri in Dellanoit (Belgijec) se bosta srečala 22. januarja v Bruxellesu. Borila se bosta za evropski naslov v boksu (srednja teža).

V Stockholmu je švedska reprezentanca premagala angleško v namiznem tenisu s 5:2.

Jeanette Ahweg, ki je bila lansko leto na olimpiadi v S. Moritzu tretja, je letos zmagala na ženskem prvenstvu Anglije v umetnem drsanju, ki je bilo ma Wembely stadionu.

Tekmovanja v hitrosnem drsanju so pričela v Moskvi. Najboljše rezultate je dosedaj dosegel Golovčenko na 500 m s 45.2 in na 3.000 m s 5:53.7.

Zimske študentske tekme bodo v CSR. ki je že objavila svojo reprezentanco. Sestavljali jo bodo Wagner, Klozer, Parma, Spaček, Jira, Charvat, Opit, Wegr, Tejlík in Volja,

gnapacajmo» v enakomernih lisah po ploskvi. Zlebič mora ostati v vsakem primeru prost maže. Tako nanešene lise razolečemo z golo dlanjo. Nekaterim se zdi dlanj škoda in uporabljajo za razolečenje maže plutovino. Toda te ne priporočamo preveč, ker z njo ne moremo doseči nikoli tako enakomerne plasti, kakor pa z dlanjo.

Cim je maža nanešena, potem smučji ohladimo s tem, da jih postavimo za kratek čas na prosto. Na ohlajene smučji, na strnjeno plast podlage pa mažemo potem mažo, ki jo kombiniramo s podlago. Zlebič ostane tudi v tem primeru prost maže. Mažemo ga vedno le s parafinom ali s kakim drugim voskom.

Toliko o smučeh, ki jih bomo pripravili za zimo. Zima pa je pred vrati.

Kmalu se bodo pričele spuščati po snežnih vesinah črne pike. Gledali jih bomo, kako bodo drvele, vedno bliže bodo prihajale. Te bodo smučarji, ki se bodo spuščali s sedla v strmo pobočje. Dve ozki progi se bosta kakor nit vlekli po načetem snegu.

Glejmo, da bomo tudi mi med njimi. Takrat nam bo naglica zapirala dah, da, naglica zapeljuje. Zanj je potrebna le kratka odločitev in že bomo tudi mi tiste črne pike, ki smo jih od spodaj opazovali. Veter nam bo udarjal v segreta lica, sneg bo tudi nam pršel, hitrost bo tudi za nas omotična; prevzela nas bo čudna slast vožnje. Veseli bomo okretnosti našega telesa. Ustavili se bomo v kotanji. Okrog in okrog bodo zasnežene gore, nad nami pa zimsko nebo.

Da, res ne smemo manjkati. Tudi mi bomo uživali to praznično zimsko naravo!

Tega se tudi zavedajo Tržačani. Njih pot do onega bodo nekaterim skrajšali beli vlaki, v Bohinj, do Bleda in Kranjske gore na Gorenjsko, drugim zopet v Dolomite, kjer bo vse pobeljeno, kjer se bo vonce upiralo v pobočja, da bo zrak trepetal v svetlobnih valovih.

Potem se bomo vračali srečni, da smo tudi mi ujeli kos zimskih lepot, da smo uživali v smuki.

PODKOREN

Dve prvenstvi

JUGOSLOVANSKO PRVENSTVO

S tekmo med Partizanom in našo Ponziano. ki je bila zaradi nenaklo-njenega stališča tukajšnjih odgovornih oblasti do športnega sodelovanja Trsta z Jugoslavijo, odigrana v Ljubljani, je bil zaključen jesenski del prvenstva. Tekmo, ki ni bila ne na tehnični, ne na športni višini, je Ponziana izgubila s 5:1, kar je prineslo Partizanu zaslu-ženo prvo mesto. Ponziani pa nezasluzeno zadnje mesto.

LESTVICA JE NASLEDNJA

Partizan	9	7	0	2	17:7	14
Hajduk	9	5	2	2	22:11	12
Crv. zvezda	9	5	2	2	16:9	12
Dinamo	9	5	2	2	18:12	12
Metalc	9	3	3	3	22:16	9
Budučnost	9	3	2	4	15:22	8
Lokomotiva	9	3	1	5	16:20	7
Sloga	9	2	2	5	7:13	6
Naša krila	9	1	3	5	7:14	5
Ponziana	9	1	3	5	5:19	4

ITALIJANSKO PRVENSTVO

Tekmovanja v italijanskem prvenstvu je začeli dve nedelji oviralo slabo vreme, tako da se ni moglo v redu razvijati. Od prejšnjega tedna je treba zaznamovati predvsem poraz vodečega Torina po Genovi in izdatno zmago Triestine nad Fiorentino.

Po nedeljskih tekmah je lestvica naslednja:

Genoa	18	10	6	2	33	17	26
Torino	17	11	3	3	32	16	25
Lucchese	18	9	5	4	27	20	23
Inter	17	9	4	4	40	21	22
Sampdoria	17	9	4	4	40	23	22
Milan	17	8	4	5	31	20	20
Fiorentina	18	8	4	6	28	28	20
Roma	18	8	4	6	30	25	20
Palermo	18	8	3	7	26	24	19
Triestina	18	6	7	5	24	19	19
Bologna	17	3	10	4	22	27	18
Juventus	16	7	3	6	24	19	17
Padova	17	6	4	7	20	22	16
Pro Patria	17	4	6	7	24	27	14
Modena	18	4	6	8	14	22	14
Livorno	18	3	7	8	17	32	13
Bari	18	4	4	10	11	30	12
Novara	17	4	3	10	17	38	11
Lazio	18	3	5	10	25	26	11
Atalanta	18	4	2	12	14	33	10

Nogometni drobiž

Nogometna moštvo Stockholm bo gostovalo prihodnje leto v ZDA in Mehiki. Pred odhodom na gostovanje se bo srečalo z reprezentanco Bratislave.

Za svetovno nogometno prvenstvo, ki bo leta 1950 v Braziliji pod naslovom «tekmovanje za pokaj sveta» je Anglija prijavila svojo reprezentanco, ki jo bodo sestavljali igralci iz Anglije, Škotske, Galles in Irske.

SLALOM

Premagana je najhujša strmina, če imaš smučji v oblasti

VESELA KRONIKA 1948

Januar

Policija partizane je na Opčinah prijela, partizanske jim obleke s sebe dati je velela. Ljudstvo se hudo razburi, proletarec v Trstu štrajka in zahteva, da konča se na osvobodilne borbe hajka. A Orlando in Marazza, dva fašistična bandita, v Rimu položaj ministra za nagradico dobila. V Indiji zločinska roka s svincem Gandhija zmečča, duša mu zleti med zvezde, truplo v dimu do neba.

Februar

General, z imenom Atrav, je potipol Trstu žilo, v Varnostni je svet napisal svoje prvo poročilo. V Bujah sodijo menihe, ne, ker so Boga molili, pač pa, ker oblasti tuji kot špijoni so služili. A vojaška oblast v Trstu D'Esteja hudo obsodi, ker ničesar ni napravil. Tu tako je namreč v modi. Češki reakcionarji so združili se v zaroti. Nova vlada jim pokáže, da reakcija se moti.

Marec

Casopisi so pisali: Trst k Italiji se priključi! Ta volivna izmišljotina nekatere še zdaj muči. Za volitve italijanske po terorju so posegli policijo in vojaštvo vse v volivni voz so vpregli. Cipico pa Vatikanu grd škandalček je napravil, ki ga iz prestižnih vzrokov je sam sveti papež ustavil. Spanijo Amerikanci so v Marshallov plan sprejeli. Ob dobrotah demokratičnih se fašisti bodo greli.

April

Zmaga, zmaga! Rim se dere. Lepa zmaga! Z aleati! Osem milijonov vendar je dosegel le Togliatti. Bitenca in njega družbo so sodili v Ljubljani. Se na takihle procesih marsikaj obelodani. Da v dolarski zvezi v Trstu le volitvi so se zbrali, to na temle so procesu čisto jasno dokazali. Zmaga, zmaga! Rim se dere na ves glas in na vse viže, a De Gasperi vsled krize se Amerikancu tiže.

Maj

Prvi maj slavi se v Trstu kakor vedno prav svečano,

pa čeprav po centru mesta ni povorki iti dano. Tam v Gorici nad Slovenci pa se hud teror izvaja. Tam fašist Slovence tepe pod nadzorstvom policaja. V Grčiji teror se veča, ker se Markos vdati noče. Vendar kljub terorju, kralju ni zato pač nič manj vroče. Z drugim poročilom Airey se neskončno je proslavil. A tržaškega problema nihi malo ni popravil.

Junij

Policija baker krade, Beneš demisionira. Demokratska zveza v Trstu pred sodiščem paradira. Je Primorski dnevnik obsojen, tri milijone mora dati, ker je nesposlljivo pisal. Ježešna! Ti aleati! Bomba iz Informbiroja je na svet zaropotala. In Vidali ji je rekel: «Bomba, hvala, hvala, hvala!» In še enkrat ji je rekel: «Bomba, hvala, hvala, hvala!» Ti si mi za razbijanje zdaj vse možnosti podalaz.

Julij

Je v Berlinu prav napeto, se najhujšega je bati. A v Italiji napaden je in ranjen bil Togliatti. Jugoslavija izrazi vodstvu svojemu priznanje, a po svetu se začelo je na Beograd psovanje. Najbolj besen je Vidali, SIAU razbiti hoče, vsakdo je klofut deležen, kdor se mu podati noče. ZVU glede izkaznic je na znanje ljudstvu dala, da osebne dokumente bo za nove zamenjala.

Avgust

Med Enotne sindikate je zanesel spor Vidali. In še na Primorski dnevnik s svojo škvadro mož navali. In tako Primorski dnevnik ves obtolčen dan zagleda. Je hudo, če v uredništvo pridrvi brezumna čreda. V Zagrebu ustaška družba na sodišču se je zbrala. O podpori Vatikana lepe je podatke dala. V Moskvo k Stalinu prispeli odposlanci so z zapada; rekli so, da zaskrbela jih bertinska je blokada.

September

V Franciji so vladne krize rastle kot po dežju gobe. Sploh ta mesec je v Parizu bilo marsikaj narobe. Solarje slovenske v šolo kar na cesti se vpisuje, ker fašistka šolske ključe kamor treba ni, vtikuje. A Primorski dnevnik slavnost je v tem mesecu obhajal: svojo tisočo številko ljubim bralcem je prodajal. Je Berlin imel nereda. Skoraj mir je bil na vagi. V Moskvi Zdanov je umri, Beneš izdihnil je pa v Pragi.

Oktober

Za nadzorstvo nad atomi bili so na sejah Rusi. V tem pogledu na zapadu pa drugačni so okusi. V Franciji povsod so stavke, ljudstvo dela barikade. Vsi so proti črni vladi usi kot eden-razen vlade. V Varnostni svet spomenico Jugoslavija je dala glede Trsta in zahteva, da ne pade v plan Marshalla. So kitajski komunisti mesto Mukden že zavzeli. Le še malo potrpjenja, pa Cangkajška bodo ujeli.

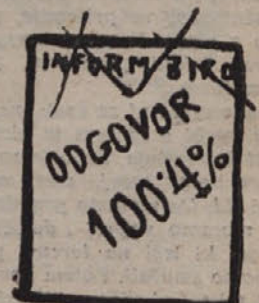
November

Pri ameriških volitvah Truman vse je knokautiral, in za dolgo dobo zopet v Beli hiši bo regiral. Je Vidali napovedal, da izšlo bo neko «Delob», To bo delo šifiricev, Ki Vidaliju bo slavo pelo. So stavkovnemu odboru kazen izrekli sredi Trsta. Ni pa znano kdaj prišla bo tudi na fašiste vrsta. Smo obletnico AVNOJA prav prisrčno praznovati. Eden jo je le razbijal. Kdo? Kaj vprašate! Vidali!

December

Patrimonio del partito naj tiskarna bo kar cela! To Vidalijeva družba od srca bi si želela. ZVU glede izkaznic popustiti ni hotela, saj v Vidaliju pajdaša v tem pogledu je imela. Na Kitajskem pa uspehe ljudska vojska vsak dan žanje. Kaže, da se tam končalo v kratkem bode vojno stanje. Ze petletke drugo leto so sosedje izpolnili. Pa čeprav so nekateri na cedilu jih pustili.

«Splošna politična linija»

Ali so bo odneslo?

V Ameriki ima policija baje navado, da najhujše gangsterje rada sprejema v svojo službo. Menda je nekaj zdrave psihologije v tem. Saj si je človek vzgojil iz najhujšega roparja, volka, najzvestejšega čuvaja: psa. Tudi pri nas so ljudje, ki predlagajo, da naj se divji lovec postavi za lovskega čuvaja, tatinski ribič pa za nadzornika ribolova. Ko to ugotovljamo, ne mislimo na tržaško policijo, temveč na prijetno presenečenje, ki smo ga doživeli, ko smo brajli tole obvestilo: Tržaška Lega zaključuje prijave za božične pakete ter bo v prihodnjih dneh začela z razdeljevanjem sladkorja (ah! sladki spomini!), ka-

ve, moke itd. — Tisoče in tisoče let je potreboval volk, da se je prelevil v psa-čuvaja. Pri Legi je pa dovolj nekaj mesecev! Ali se bo obneslo?

Ni vrag, da ne bo zdaj šlo!

Debata o italijanskih kolonijah je zelo huđa. Vlada je napela vse strune, da bi dobila kolonije nazaj, pa ne gre in ne gre. In zdramila se je tržaška Lega ter priskočila na pomoč. Poslala je De Gasperiju dolgo brzojavko in je v ta namen izbrala ves svoj patrijotični besednjak. Začenja seveda z ugotovit-

vijo, da je Trst še vedno odtrgan od matere domovine, da so Tržičani zelo občutljivi za krivice in ponižanja, da je njihova duša gnjnjena in zaskrbljena, kje so obljube, treba je rešiti ne samo Italijo, ampak Evropo, sledi neomajna vera in upanje, zmaga, solidarnost in končno poziv, naj se domovini prihrani ta novi udarec. O sladkorju sicer ni govora, ampak to se razume ob sebi; brzojavljamo pač, da ne pademo v pozabo.

Koliko besed, koliko nepotrebne stroška za dolgo brzojavko! Ali ne bi zadostovalo kratko: Zahtevamo kolonije in sladkor! Ali še krajše: Kolonije in sladkor! Ali pa sploh samo ena beseda: Sladkor!!